

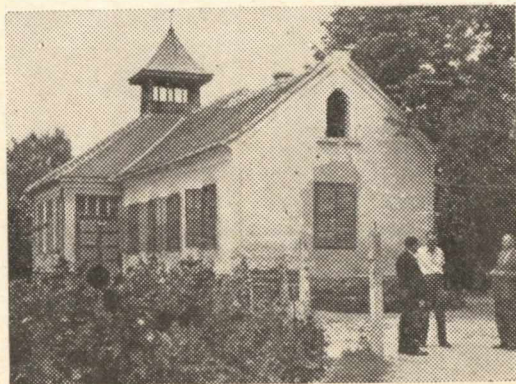

Fontos egyházi belmissziói és üdülőtelepek

Egyházunk belmissziói és üdülőtelepei a nyáron fontos egyházi szolgálatot fognak betölteni. Bennük zajlik le a nyári lelkesítő munkák egy része. Ezeken a telepeken tartják meg a lelkesítőkonferenciákat és a kántortovábbképző konferenciákat. A fennmaradó időben ezek a telepek a szolgálatban megfáradt lelkesítők üdülésének céljára szolgálnak majd. Képeink egyházunk öt belmissziói és üdülőtelepét ábrázolják.

Balatonszárszó

Gyenesdiás

Az Egyházak Világtanácsa elnökeinek püünkösi üzenete (1956)

Mint az Egyházak Világtanácsának elnökei, köszöntésünket küldjük püünkösi ünnepére a Tanács valamennyi tag egyházában élő atyáncfiainak.

Az egyháztörténelem első gyűlésén a 12 apostol telve Szentlélekkel szólott mindenféle népből egybesereglett emberekhez Isten nagyságos dolgairól. Jézus Krisztust hirdetve nékik, akit az Isten halottaiból feltámasztott, minekutána megfeszítették és megölték. És amikor ezek az emberek szívük mélyéig megrendültek s megkérdezték az apostolokat, hogy mit cselekedjenek, egyértelmű határozott választ kaptak: „Térjete meg és keresztelkedjete meg mindnyájan a Jézus Krisztusnak nevében a bűnöknek bocsánatjára; és veszíte a Szent Lélek ajándékát.”

Püünkösi első napjának ezidei évfordulóján hívök és hitetlenek mindenfelé egyaránt teszik fel a kérdést: mit cselekedjünk? A népek ellenséges táborokra oszolva szemben állanak egymással. Nincsen olyan legfelsőbb tekintély, amelyet mindnyájan elismernének, amely felette állana az egyes államok érdekeinek. Tartanak ugyan konferenciákat külügyminiszterek és államfök között, de ezeknél hiányzik a megértés, a meg egyezés előfeltétele, a bizalom és az atomfegyverek növekvő szörnyűségével olyan formákat ölt az emberek örülete, hogy időnként mintha a világ öngyilkosságának a küszöbén állanánk. Nem csoda, ha megöregedett emberek elveszítik minden reménységüket és az ifjak nem találnak útmutatást a jövendő számára.

Éppen ez az óra, amelyben az egyházaknak a Szentlélek segedelmével szólaniok kellene a népekhez, s mi felhívunk benneteket az Egyházak Világtanácsában egybegyülekezett atyáncfiaink, könyörögjete a Szentlélek segedelméért, használjátok ki az Isten által néktek készített alkalmat, hogy saját országaitokban érvényt szerezjete tanácsotoknak és befolyásotoknak.

Mindenekelőtt hisszük azt, hogy az egyházaknak, amelyek nagyon is tisztában vannak annak szükségességével, hogy a keresztény embereknek bűnbánatot kell tartaniok, azt kellene mondaniok a népeknek: „Térjete meg, vitás kérdéseiteket józan meggondolással és nem erőszakkal kell megoldani. Az erőszak olyan mértékben megnövekedett, hogyha rábocsájtjuk a világra, nem lehet az ember hatalmának ellenörzése alatt tartani, s ha nem lehet megakadályozni a háborúkat, minden nép el fog pusztulni.

Továbbá úgy véljük, hogy az lenne az egyházak feladata, hogy mondják el a népeknek, hogy az összeütközéseket sem haragos szavakkal, sem a jogosságra való hivatkozással nem lehet megoldani, hanem azáltal, ha engedjük, hogy az igazságosság érvényesüljön, hogy közös erőfeszítésekkel megszüntetjük a kölcsönös panaszokat és hogy megtartásuk ügyét Isten irgalmára és jóságára bizzuk.

Harmadszor és végül hisszük, hogy az egyházaknak minden eddiginél nagyobb szenvedéllyel arra kellene emlékeztetni a népeket, hogy az egész világ békére vágyik, hogy minden ember ugyanannak a családnak a tagja és hogy az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja minden ember Atyja.

Ebben a szellemben hívjuk fel tagegyházainkban élő atyánkfiait a könyörgésre és arra, hogy bizonyoságot tegyenek a Szentlélek erejéről és száját megbonthatatlan közösségünkről a Krisztus testében.

Genf, 1956.

Veni Creator Spiritus!

Az Egyházak Világtanácsának elnökei:

John Baillie

Sante Uberto Barbieri

George Chichester

Otto Dibelius

Juhanon Mar Thoma

Michael

Henry Knox Sherill

Magyar, csehszlovák, lengyel evangélikusok közös üzenete a Lutheránus Világszövetségnek

A Lutheránus Világszövetség Világszolgálati Osztálya az ausztriai Semmeringben április végén egyhetes konferenciát rendezett az európai lutheránus kisebbségi egyházak számára. A konferencián tízennegy ország 78 delegátusa vett részt a konferencia vezetőségével és előadóival együtt. Egyházunkat ezen a konferencián D. dr. Vető Lajos püspök képviselte, s a konferencia keretében előadást tartott, majd az egyik plenáris ülésen elnökölt. A konferenciáról a lengyel, csehszlovák és magyar küldöttek üzenetet intéztek a Lutheránus Világszövetségéhez. Az üzenetet április 27-én a záróülésen Dr. Wantula lengyel lelkész terjesztette elő, s a konferenciát plenáris gyűlése nagy tapssal fogadta. A jugoszláv küldöttek utólag kijelentették, hogy az üzenetet a magukénak is tekintik.

A levél szövege a következő:

„Lengyelország, Csehszlovákia és Magyarország Lutheránus Nemzeti Bizottságai testvéri üdvözlétüket és szívből fakadó köszönetüket küldik vendéglátójuknak, a Lutheránus Világszövetségnek, az ausztriai Semmeringben megtartott első kisebbségi egyházi konferencia alkalmából.

Az összegyűltek elsősorban arra használták fel ezt az alkalmat, hogy együttesen meghozzák a köszönet áldozatát a mennyei Atyának könyörületességéért és megmentésükért. Isten szeretete és irgalma mélyszéges szorongatásból — némelyikünknel a tűzkeresztségek legnagyobb szenvedéséből és véres bizonyágából — hívott bennünket új életre és új szolgálatra. Éppen, mint kisebbségi egyházak, megemlékezünk azokról a férfiakról és lutheránus egyházaikról, akiket Isten, mint könyörületességének eszközeit, hozzánk küldött, hogy segítséget és vigaszt hozzanak nekünk. Örvendezünk, hogy a könyörületességnek ebből a művéből megerősödve és megnagyobbodva került ki a Lutheránus Világszövetség. Hála ennek az összefogásnak, a világ lutheránussága megújult erővel és felelősségérzéssel kezdi betölteni Isten által rárótt feladatát, mint a legerősebb protestáns alakulat. És mi imádkozunk és reménykedünk, hogy azok a lutheránus testvérek és egyházak is, amelyek még elhúzódva állnak tőlünk, a maguk lelki adományait és hitbeli áldásait velünk együtt a nagy ügy szolgálatába fogják állítani — különösen a kisebbségi egyházak hasznára. Éppen a mi súlyos, de nagyjelentőségű napjainkban, ahol hatalmas és veszélyteli problémák állnak az egész emberiség előtt és határozzák meg messzemenően sorsát, a világ egész lutheránusságá-

nak fel kell ajánlania segítségét a béke megteremtéséhez, a háborús veszély megfékezéséhez, a népek gyűlöletének és bizalmatlanságának csökkentéséhez, a felebaráti szeretet erősítéséhez s elterjesztéséhez és a népek életében uralkodó igazságossághoz. Különös reménykedéssel, de (szabadjon kimondanunk) bizonyos nyugtalansággal is tekintünk a legnagyobb lutheránus egyházra a reformáció szülőföldjén, mert ennek teljes befolyását még erősebben és minden eddigieknél eredményesebben kell latbavetnie ezekért az eszményekért folyó küzdelemben, saját népe javára és az egész emberiség javára, Isten előtti teljes felelősséggel. Hiszen sokkal célirányosabb és könnyebb egy szerencsétlenséget megelőzni, mint később annak következményeit jóvátenni. És mi valamennyien tudjuk, hogy a világot a történelem legnagyobb szerencsétlensége fenyegeti.

Meggyőződésünk, hogy, ha mi valamennyien, mint Jézus Krisztus, Urunk és Üdvözítőnk tanítványai és hitvallói, hitbéli engedelmisséggel és hűséggel eleget teszünk keresztyéni kötelességünknek, akkor Isten nem fogja megvonni tőlünk áldását és mi egy boldogabb jövőnek néhezünk elébe, mind egyházainkban, mind népeink körében. A Mindenható áldja meg cselekvésünket, szolgálatunkat, hitünket az Ő országa építéséhez és az Ő neve dicsőségére.“

Testvéri szó

Már megint mit csináltál, te kölyök? Hát erre neveltelek, erre tanítottalak, ezért bajlódtam veled folyton, így hálalod meg?! — S a gyerek nyalka közé húzza a fejét, mintha záporfelleg vonulna el fölötte, s midőn elmúlt a vész, csakúgy virít a képe, mint eső után a határ. Efféleken is túl kell esnie, mert hiszen a felnőttek az ilyesmiről semmiképpen nem óhajtanak lemondani, sem pedig belátni azt, hogy a prézsmítáló szózuhatagokat a címzett hihetetlenül unalmasabbnak találja, mint a feladó. „De legyenek csak egyszer felnőtt!...“ A szereplők tehát idővel cserélődnek, hanem a „műsor“ vajmi kevéssé változik.

De vajon miért van az, hogy az ilyen erkölcsi prédikációk és gasztróptú kioktatások többnyire annyit sem érnek, mint vihar ellen a harangozás? S főként mi az oka annak, hogy olykor egy-egy közvetlen szó sokkal többet használ, mint száz fellengzős szót? A kérdés jelentőségére egyébként jellemző, hogy az ilyesféle meddő leckéztetések nagyobb részt nem is felnőtt és gyermek, hanem általában felnőttek között zajlanak le. Ezek ugyanis valamennyien abban a szilárd meggyőződésben élnek, hogy fejükklágya immár jóideje benővén „van magukhoz való eszük“, minélfogva senkinek az oktatására nem szorulnak rá, ellenben kedves kötelességük segítségére sietni azon embertársaiknak, akikbe észrevehetően kevesebb világosság szorult. Hogy aztán az efféle „azonos“ hiedelmekből mennyi áldatlan szófecsérlés, vagy szűrés vita adódik, azt, sajnos, fölösleges részletezni. Hasznos lehet viszont, ha megpróbálunk mélyére nézni e sok keserűséget okozó kérdésnek.

Először: milyen is az az ember, aki fölénye és igaza biztos tudatában oly hamar kész bárkinek — vagy legalábbis némely „alacsonyabbrendűeknek“ — kiosztani a leckét? Először is nem ismeri önmagát, a maga gyengéit, különben feltétlenül szerényebb lenne. Nem ismeri azonban embertársait sem, hiszen azt gondolja róluk, hogy hamisítatlan

szeretet és megértés helyett beérik dörgedelmeivel, vagy „nyájas“ leereszkedésével. Ráadásul korlátozott is, mert hamarabb el tudja képzelni, hogy százszor igaza van, mint azt, hogy egyszer téved. (Ezt ugyan eleinte csak szívesen elképzei, utóbb azonban egyre inkább hiszi. Az igazság és hiúság küzdelméből nem mindig előbbi kerül ki győztesen.)

De azt ne higgyük, hogy mindez csupán modor, vagy kifejezőmód kérdése. Sokkal többről: lelkületről, gondolkodásmódról, magatartásról van szó, vagyis az emberekkel szemben felvett belső alapállásról, amely nyíltan, vagy burkoltan, de óhatatlanul tanúskodik minémiségéről. (Nevezhetjük jellemnek is.) Ha pedig a leckéztetés kórtanának legjellemzőbb ismérvét kellene megadni, azt így próbálnám megfogalmazni: felülről lefelé beszél, kinyilatkoztatásszerűen, önmagát magaslatra képzelve — s ezzel máris elszakítja magát attól, akihez szólni szeretne. A kevésbé fennköltnek tartott megszólítottak ezt egykettőre észreveszik s ennek megfelelően fogadják: legalábbis tétlen ellenállással.

Mi kell ehelyett? Normális, testvéri szó: sohasem felülről lefelé, (még gyermekekkel szemben sem), hanem embertől emberig. Aki ezt gyakorolja, az nincs annyira elfoglalva a maga igazának magyarázásával, hogy a másik mondanivalóját ne érne rá meghallgatni s ne jutna ereje arra, hogy igyekezzék meg is érteni. Valami igen nehéz s egyben fontos is: törekedjünk a magunk hibájának felfedezésére, a másik fölött állónak pedig akkor se képzeljük magunkat, ha még annyira biztosak vagyunk is igazunkban. Nem egyszer tapasztaltam, mikor olyan emberekkel volt alkalmam beszélni, akiket a maguk területén tehetségük és tudásuk miatt tekintélyként tartottak számon, hogy ellenvetésekre nyugodt szerénységgel válaszoltak. Nem érezték szükségét annak, hogy tekintélyi alapra helyezkedjenek, s nyilván ezért is becsülték őket.

Hányszor és mennyi kárt okozott már — s okozhat bármikor — az egyházban is a „felülről-lefelé“-beszéd, az öntelt magabiztosság, vitáknak ledorongolással való „eldöntése“, tekintélyhajzás vagy -féltés, s ehhez hasonló indulatok. Hány keresztyén ember szavát nem érzik hitetlennek, mert az illető képtelen magát nem képzelni a másik fölé. Nálunk egyetlen tekintély az Isten Igéje, csak azt kaptuk felülről, de vízszintes síkon kell továbbadnunk, s nem úgy, mintha mi hoztuk volna alá. Ne tévesszük össze magunkat Isten drága ajándékával, amelynek hordozóivá tett bennünket, hogy mind többen legyenek részesévé. Ez éppen azzal tesz valamennyiünket egyenlővé, hogy Isten színe elé állít, egyaránt megítél mindannyiunkat, s kegyelmét is szintúgy felkínálja. Jézus Krisztus egysorba állít bennünket mindenkivel, s azt akarja, hogy világgossága embertől emberig terjedjen egyre tovább. Így nevel bennünket szolidaritásra: közösségvállalásra. Krisztus a kereszten minden ember bűnét „vállalta“ — s akiket vállalt, azok ne vállalnák egymást, hanem egymás fölébe akarnának kerekedni? Hitünk és szeretetünk így szállít le a magas lóról, s teszi lehetetlenné, hogy bárkit is „lekezeljünk“. „Ti mindnyájan testvérek vagytok.“ S kinek juthat akkor eszébe, hogy feddhetetlen tanítóként leckéztessen? Egészen más a testvéri szó, amely lehet kemény, határozott, sőt fájdalmasan elevenre tapintó is, de felülről lefelé mennydörgő, gőgös és szeretlen soha. S ezt a hitbeli magatartást nem lehet „megjátszani“, csak élni. Olyan egész, osztatlan étellel, amely mindenestől akar Krisztus követe és követője lenni.

Bodrog Miklós

SPIRITUS CREATOR

Luther tanítása a Szentlélekről és az új életről. Regin Prenter
új Luther-könyve

A mi nemzedékünk változatlanul a Luther-reneszánsz idejét éli. A reformáció egyházainak teológiája a huszas évek táján fedezte fel újra Luthert. Azóta — több mint harminc esztendőn keresztül — ez a teológia mindig tudott újat tanulni a nagy reformátortól. Tanulhat ma is tőle. Ennek bizonyossága az a testes, közel 400 lapnyi terjedelmű kötet, amely a Luther teológiájával foglalkozó irodalom egyik legújabb s egyben egyik legfontosabb terméke a legutóbbi másfél évtized során. Regin Prenter aarhus-i dán teológiai professzor új Luther-könyvére gondolunk, amely „*Spiritus Creator. Studien zu Luthers Theologie*“ címmel 1954-ben jelent meg német fordításban az ismert müncheni Kaiser-kiadónál. Ez a munka eredetileg doktori disszertációként szerepelt a kopenhágai egyetemen és 1944-ben jelent meg először dán nyelven. A német fordítással majdnem egyidőben angol fordítása is napvilágot látott. A következők során nem annyira kritikai állásfoglalást, mint inkább csak *ismertetést* szeretnénk adni erről a nagyjelentőségű könyvről, a lelkeszi szogálat szemszögéből nézve legfontosabb mondanivalóiról, — bár a kiválasztásban magában is kikerülhetetlenül érvényesül már bizonyos kritikai állásfoglalás.

A *bevezetésben* Prenter megállapítja, hogy a harmadik hitágazat, különösen a Szentlélekről szóló tanítás, eddig meglepően elhanyagolt terület volt a Luther-kutatásban. Utoljára Rudolf Otto foglalkozott önállóan vele (1898), aki azt a számunkra szinte érthetetlen — abban a korban mindenestre jobban megérthető — felfogást igyekszik hihetővé tenni, hogy a Szentlélek Luther teológiájában tulajdonképpen csak más kifejezés az emberben élő „valóságos fogékonyság“ számára. Van feladata tehát a kutatásnak ezen a területen!

Könyve *felépítésében* Prenter érdekes megoldást választ. Könyve első — nagyobb — részében a fiatal Luther, második részében pedig az idősebb Luther tanítását vizsgálva, először szól a Szentlélek *munkájáról* és csak ezután a Szentlélek *személyéről*. De ha Melanchthon mondására gondolunk — *Quid est autem notitia Christi, nisi nosse beneficia Christi?* —, végeredményben indokolt ez az eljárás. Hogy kicsoda a Szentlélek Isten, ezt a műve tárja fel igazán előttünk! A Szentlélek *munkájáról* szólva pedig először azzal ismertet meg, mit tanít Luther a Szentlélek Isten *bennünk* végzett művéről. Ezután tér rá a Szentlélek és a *kegyelmi eszközök*, az ige és a szentségek közti kapcsolat megvizsgálására, élesen megmutatva Luther „bibliai realizmusának“ különbségét mind a római katolikus merev objektivizmussal, mind a rajongó-spiritualista szubjektivizmussal szemben. Ismertetésünkben is e szerint a rend szerint haladunk.

1. Luther az új életet mindvégig a legszorosabb kapcsolatban látja *Krisztussal*. Erről kell először szólni, ha a reformátornak az új életre vonatkozó felfogását vizsgáljuk.

Fiatalabb korában szívesen fejezi ki magát a középkor ismert terminusával: a keresztyén új élet „*conformitas Christi*“, hasonlóná levés Krisztushoz. A radikális különbség abban van, hogy a középkori misztika ezt jórészt az ember saját aktivitásából eredőnek látja (imitatio). Luther szerint viszont ez a konformitas teljes egészében Krisztus aktivitásának a gyümölcse bennünk. Később így fejezi ki magát: Krisztus győzelme értünk és Krisztus győzelme bennünk. Krisztussal pedig csak úgy lehetünk konformmá, *ha végig megyünk vele együtt a halál útján, hogy vele együtt támadjunk is fel a hitben új életre.*

A természetes ember állapota az önszeretet (amor sui) és Istentől való elfordulás (odium Dei). Ennek az önző embernek kell meghalnia, *lelki értelemben halálra adatnia* bennünk. Ennek az útja pedig a „kísértés“, a „próbatétel“ (Anfechtung). Nem a testi kísértésekre kell itt gondolnunk, hanem elsősorban a lelki kísértésekre. Ezek a veszedelmesebbek: amikor Isten szentsége elénk áll, és tudatára ébredünk elveszett bűnösségünknek. Halálos, végső kétségbeesés ez, mely Luther szerint a kárhozat kínszenvedésének is a lényege: amikor minden, Isten és Krisztus is, ellenem van! Ennek a lelki próbatételnek a predestinációs kísértés a mélypontja: hátha Isten engem arra rendelt, hogy bűnben éljek és vesszem is el, hátha nem is akar segíteni rajtam? A bűnösségünkkel és Isten féltelmes, ítélő szentségével való ez a szembetalálkozás a Szentlélek egyik munkája (opus alienum): a törvény megelevenítése, a törvény ítélő igéjének személyes reánk alkalmazása. Így leszünk konformmá, egygyé a kereszten lelkileg is gyötrődő és halálbamenő Krisztussal.

Csak aki a saját énjének ezen a megismerésén és megítéltetésén (halálán) keresztülment, az élheti meg a konformitás másik oldalát, az *egyjéltelt hitben a feltámadt, élő Krisztussal*. Ezt a hitet az evangéliumon keresztül ébreszti a Szentlélek. Azzal, hogy az ige szavát mint Isten saját szavát „megzendíti“ a szívünkben. Ez a hit — erről nem tud elég sokat szólni Luther — nem valami emberi teljesítmény, hanem Krisztus jelenléte a számomra, Krisztus jelenléte az életemben. A Szentlélek igazi, fő műve (opus proprium) az, hogy az evangélium által Krisztust — személyesen jelenvalóvá teszi: a feltámadt Krisztus egyszerre kilép a történelem és a Szentírás betűje távolságából, belép az életembe, cselekszik velem és bennem. „A Szentlélek mindig azt cselekszi, hogy Krisztust megjelenti“ — mondja Prenter Luther nyomán (65, lp). Másutt: „A Krisztusban való hit nem más, mint hogy Krisztus bennünk reálisan jelen van“ (62, lp). A Szentlélek rejtett munkája nélkül Krisztus halott, történeti személy maradna csak a számunkra; a Szentírás pedig a maga egészében más erkölcsi rendszerekhez hasonló törvénykönyv, de nem evangélium, amely valóban újjá teremt! A kegyelem tehát nem valami belénk árasztott „dolog“ (gratia infusa),

hanem Krisztus személyes jelenléte az életünkben. S ezt a Szentlélek végzi el!

Prenter mindezek hangsúlyozásával a lundi „agapé-teológia“ ismert és nagyjelentőségű vonalán halad tovább: a megigazulás egyúttal megszenteltetés is. A megigazítás nem Istennek valamilyen rajtunk kívül véghezvitt pusztá bírói aktusa, hanem egyúttal teremtő ítélet is: újjáteszi, megszenteli a bűnöst. Ezt a megigazulás-értelmezést, amelyet a lundi teológiai irány Luther alapján olyan élesen szembeállít a melanchthoni, tisztára forensikus megigazulás-típussal, Prenter is világosan képviseli Luther-értelmezésében. Újszerű, ahogyan nyomatékosan és sok oldalról megmutatja, hogy a *bűnös kegyelmes megigazításában olyan módon munkálkodik Isten újjáteremtő szeretete, hogy a Szentlélek Isten a megigazító hitben eggyé tesz Krisztussal, Krisztust mintegy „lehozza az égből“, benne Isten kegyelmét személyessé teszi a számunkra.*

2. Ezek alapján értjük meg Luther sajátos tanítását az új életről. Prenter itt *Luther és a pietizmus közti különbséget* igyekszik megmutatni. A pietizmus szerint az új élet külsőleg is meglátható és lemérhető „reális kegyesség“, tehát bizonyos bűnös cselekedetek kerülése és bizonyos, Isten akarata szerint való, cselekedetek gyakorlása. Láthatjuk az új életet, megmondhatjuk, ki él új életben. Luther szerint nem ilyen egyszerű a dolog. Igaz, hogy a hitnek megvannak a maga cselekedetei. Ahol nyilvánvaló, durva bűnök vannak, ott nyilvánvalóan nincs hit és új élet. De vajjon igazán új élet van-e ott, ahol külső jócselekedetek és látásunk szerint új élet vannak? Itt értjük meg Luther kérdés-felvetését és azt a sokszor félreértett tanítását, hogy az új élet „elrejtett élet“, egyedül Isten láthatja. Ez azért van így, mivel külső, látható „reális kegyességünk“ *abban a pillanatban bűnné és az ó-ember cselekedetével lesz, amint a magunk művének tartjuk, a saját, Isten és emberek előtti, igazságunk alapjának tekintjük, tehát „dicsekszünk vele“.* Külső, látható új életünk csak addig valóban új élet, amíg a szívünk mélyén önmagunk igazsága helyett Krisztus „idegen igazságába“ fogózunk, hittel Istenbe vetjük teljes bizodalmunkat! De ez a külső kegyesség megmaradhat úgy is, hogy belül a saját igazságunknak és érdemünknek tartjuk, — s akkor már újra győzött a régi, önző én, elvetettük magunktól a „fides Christi“-t. Tehát a bűnbánat útján, Isten törvénye alatt megrettenve újra Isten kegyelméhez kell menekülnünk.

Külső keresztyén életünk, cselekvésünk állandóan abban a kísértésben van, hogy miatta magunkat mások fölé emeljük és „dicsekedünk“ vele (a farizeusi kísértés). Az új élet ezért kívülről Luther szerint nem határozható meg igazán, hanem csakis belsőleg: hitben vagyok-e a jelen pillanatban, magam helyett valóban egyedül Krisztusban van-e minden bizodalmam? Ha nem így van, vélt új életem minden kegyes cselekedetével együtt abban a pillanatban önigazsággá, tehát a bűnös önzés kifinomult formájává lett! *Külső új életünk realitása állandóan attól a „belső helyzettől“ függ, melyben az ember mint személyiség (totus homo) Isten előtt áll! A külső jócselekedetekben jelentkező kegyesség lehet a „Szentlélek*

gyümölcse“, de lehet a „test cselekedete“ is. Hogy melyik, ezt teljesen és igazán csak Isten ítélheti meg. Magunkra nézve a magunk új élete és az üdvösségünk felől sem lehet ezért bizonyosságunk, csak ha hittel Krisztus bűnbocsátó kegyelmébe vetjük minden bizodal munkaít.

Mi a helyzet akkor az új élet növekedésével? Luther is tud és beszél erről. De ezt a növekedést szintén nem valami külsőleg, minden kétség nélkül lemérhető folyamatnak látja, hanem belső történének. Nem „valami“ növekszik az életünkben, hanem mi magunk, személyesen megyünk előre hitben a teljesség felé. A hitnek állandó Krisztushoz menekülésében a végső, teljes közösség felé. Meg kell hallanunk Luther figyelmeztetését: *Sancti intrinsece sunt peccatores semper. Ideo extrinsece iustificantur semper. Hipocritae autem intrinsece sunt iusti semper, Ideo extrinsece sunt peccatores semper.* (A szentek belsőleg mindig bűnösök, ezért igazítatnak meg kívül. ti. Isten ítéletében. A képmutatók viszont belül mindig igazak, ezért bűnösök mindig kívülről, ti. Isten ítéletében.)¹ „A megszentesítés előrehaladása nem pszichológiai megfigyelés tárgya olyan módon, mint a „reális kegyesség“ növekedése; hanem hitnek és reménységnek a tárgya: sem a magunk, sem mások számára nem figyelhető meg, hanem el van rejtve együtt a Krisztussal Istenben“ (80. lp).

3. Elérkeztünk oda, hogy felvethetjük a következő kérdést: mit tanít Luther az új élet tartalmáról és életmegnyilatkozásairól? Mert a reformátort a kvietizmus oldalára állítani, az életújulás ellen kijátszani igazán nem lehet! Ezt legjobban az antinomistákka, a törvény és cselekedetei ellen prédikálókkal vívott harca tanúsítja. Azok Luther szerint „*feine Osterprediger, aber schändliche Pfingstprediger*“ (ékes húsvéti prédikátorok, de gyalázatos pünkösdi igehirdetők).

„Mi tehát az új élet tartalma? Az evangélium hallását a Szentlélek belső munkája révén követi a hit. A hit pedig mindig kettős irányú mozgás: egyfelől odamenekülés Krisztus igazságához, a bűnbocsánathoz — másfelől Krisztustól a bűnök elleni küzdelembe, a szeretet munkájához. *Ingressus in Christum — egressus.* Mindkettő Krisztus, illetve a Szentlélek műve, de Krisztus csak a hitnek ebben az egyidejű kettős mozgásában cselekszik! Tehát sem a hit nem választható el a szeretettől, sem a szeretet, az új élet nem maradhat meg hit nélkül. Ez a kettő pedig a keresztyén élet teljessége itt a földön!

A hit külső életmegnyilvánulása az *imádság*; a szeretetnek pedig a *cselekedet*. Az idősebb Luther a Tízparancsolat két tábláját is úgy osztja el, hogy az első tábla a hit, a második a szeretet munkájáról beszél. És különösen a *földi hivatásunkban*, a családban és a napi munkánkban végzett önmegtagadás és másokért fáradozó szeretet cselekedeteit állítja előtérbe.

¹ WA 56, 268, 27kk (1515—16). Vö. 8, 91, 37.

II. SPIRITUS IN VERBO OPERANS

1. Luther világos különbséget tesz teológiájában a külső ige és „belső ige“ (verbum externum — verbum internum) között. A „verbum externum“ a Szentírás igéje, az igehirdetés külső szava vagy a szentség maga. A „verbum internum“ pedig Isten saját beszéde ezeken keresztül az emberhez. Hogy a „külső ige“ — a Szentírás igéje és a szentség — Isten megítélő-kegyelmező beszédévé lesz: ez a Szentlélek Isten munkája! Enélkül a „külső ige“ pusztá emberi betű, szó és cselekmény maradna. Isten adhat egyedül növekedést az igének! Az ember csak a fülbe vagy a szembe vihetheti el az ígét — mondja Luther —, a szívbe egyedül a Szentlélek Isten!

Itt vetődik fel az a rendkívül fontos és súlyos kérdés, hogy mi a viszony a „külső“ és a „belső ige“ között? Itt Luthernél sajátos kéttős vonalat látunk. Egyik oldalon a „belső ige“ döntő jelentőségét, vagyis a Szentlélek Isten szuverén szabadságát húzza alá. A „külső ige“ nem mindenkinél és nem mechanikusan lesz Isten belső megszólításává, csak akinél Isten akarja. *Ubi et quando visum est Deo.* Ez Luthernél a „predestinációs gondolatmenet“, mert úgy mutatja a dolgot, hogy Isten csak azoknál eleveníti meg igéjét, akiket erre kiválasztott. A másik oldalon viszont Luther igen erősen hangsúlyozza, hogy Isten a „külső igével“ (beleértve a szentséget is) adja és ígéri a Szentlelket. Ebből meg az következik, hogy ahol a „külső ige“ van, ott mindig jelen van és cselekszik a Szentlélek! A hitetlenségért egyedül az emberen van tehát a felelősség.

Megpróbálták ezt a két vonalat mint fejlődési egymásutánt feloldani. Azt mondták, Luther ifjúkorában Augustinus hatása alatt predestinációs gondolatmenettel a Szentlélek szuverénitását és a „külső ígétől“ való függetlenségét hangsúlyozza; később — a rajongókkal vívott harc tanulságai után — az előbbi felfogás súlyos következményeit látva, a Szentléleknek a „külső ígéhez“ kötöttségét vallja. Prenter azonban igyekszik megmutatni, hogy Luther teológiájában ez a kéttőség kiegyenlíthetetlen és egyidejűleg van meg. Ugyanaz a kéttőség ez, mint hogy a kegyelem teremti meg bennünk a hitet, viszont a kegyelem csak a hiten keresztül jut belénk, munkálkodik bennünk. A Szentlélek szuverén szabadságának és a kegyelmi eszközökhöz való hozzákötöttségének feszültsége nem oldható fel valamilyen racionális elmélettel (amilyen végeredményben a következetes kéttős predestináció tétele is), hanem ebben az éles feszültségben kell, hogy igehirdetésünk tartalma legyen. *A Szentlélek jelenléte az igében-szentségben, melyekkel Krisztust jelenvalóvá teszi a számunkra, mindig kiszámíthatatlan és kegyelmes csoda, amelyet nem igényelhetünk vagy tehetünk mechanikus, gépies folyamattá. De mégis a kegyelem csodája, tehát Isten ígérete nekünk!*

2. Isten kinyilatkoztatása, Isten igéje elsősorban is maga az Ige, Jézus Krisztus. Testi mivoltunk következtében Krisztusnak is testté kellett lennie. Krisztustól elválaszthatatlan az inkarnáció,

történetisége s ezzel együtt a „külső ige“: a hirdetett és írott ige és a szentség. Ezeknek egyetlen értelme és feladata az, hogy Jézus Krisztust — Isten kinyilatkoztatott Igéjét — megjelenítsék közöttünk.

Ezért szól valójában az egész *Szentírás* Krisztusról. Irataiban sok a szó, kép és árnyék is (*verbum inconsummatum, dilatum et imperfectum*), de a szavak sokaságában mégis ott van az egyetlen Ige, Krisztus mint a „*verbum abbreviatum et consummatum*“ (sűrített és teljes ige). A prófétáknál még beburkolva sok árnyékba és képbe. A testtélett Krisztusban azonban mindez megvilágosodik. Luther a Szentírást Krisztus „lelki testének“ is nevezi. Mert Krisztus feltámadása számunkra csak ezen a „testen“, az írott és hirdetett igeen keresztül válik nyilvánvalóvá. Krisztus igazi megdicsőítése nem a mennyben, hanem itt a földön történik, ti. az ige által a szívünkben. A Feltámadott itt a földön ebben az igében él és van jelen. De — amint említettük — egyedül a Szentlélek Isten tudja megcselekedni, hogy a halott betű és az emberi szó Krisztus valóságos jelenlétévé és cselekvésévé legyen közöttünk.

Az *ige kettős alakúságát* — Írás és hirdetett ige — az a kettősége magyarázza, hogy a történeti kinyilatkoztatás eszköze és Isten jelenvaló kinyilatkoztatásának eszköze egyszerre. „Az Írásnak és az élevení ígehirdetésnek ez a kölcsönös összetartozása nem más, mint a történeti és feltámadt Krisztus egysége“ (125. lp).

3. Külön és nagyon részletesen szól Prenter könyve a *Szentlélek és a szentségek* viszonyáról Luthernél, mivel ez nagyon elhanyagolt és igen sokszor félreértett terület a reformátor teológiájában. Luther szerint a szentség lényege is az *ígéret*, a kegyelem evangéliuma (*promissio*). Ezt az ígéretet a szentségi ige mondja ki, és mint ige, egyedül hittel ragadható meg. *Non sacramentum, sed fides sacramenti iustificat!* (Nem a szentség, hanem a szentséggel kapcsolatos hit tesz igazzá) — ez Luther egyik alaptétele. Mert a szentség veleje az ige, — nem mint konszekráló, hanem mint evangéliumi ige, Isten kegyelmes ígérete. Ezért mond ellene a szentség római katolikus, „*ex opere operato*“, értelmezésének.

Ha a szentség lényege az evangéliumi ígéret, mi szükség van akkor a szentségi elemekre és cselekményekre? Luther kifejezésével: mi a „szentségi jel“ (*signum*) értelme? A külső „*signum*“ Isten pecsétje az igei ígéreten. De nem szimbolikus, hanem „*realis jel*“: meglévő realitásra, Isten kegyelmének a szentségben rejlő tényleges ajándékára mutat.

Említsük meg először is, hogy Luther szerint a legfőbb „szentségi jel“, tehát szentség maga *Jézus Krisztus*, emberségében és testiségében. Mert ott — Krisztus emberségében — van jelen valóságosan számunkra Isten bűnbocsátó kegyelme. Így értjük meg ezt a mondatát: *Omnino Christus est sacramentum nostrum a Deo nobis revelatum* (Teljességgel Krisztus a mi szentségünk, Isten nyilatkoztatta ki nekünk).²

Nézzük a szentségi „*signum*“ értelmét a *kereszttség*nél! Az alá-

² WA 6, 97, 18.

merítés és felmerülés, illetve ennek más formája is „jel”: de nemcsak szimbolizál valamit, ami majd később következik el vagy amit a megkereszteltnek magának kell megvalósítania; hanem utal Istennek egyidejűleg megkezdett, valóságos művére a megkeresztelten s ígéretet ad, hogy Isten el is végzi ezt a megkezdett művét! A keresztségi cselekmény külső eseménye gyorsan elmúlik, de Isten állandóan munkálja akkor megkezdett művét: „naponkénti bűnbánattól és megtéréstől vízbe kell fulladnia és meghalnia minden bűnével és gonosz kívánságával együtt, és viszont naponként új embernek kell előjönnie és feltámadnia“ (Kis Káté). A keresztség ilyen értelemben alapvető szentség, átfogja egész életünket.

Az *úrvacsora* útravaló (*viaticum* et *comfortatorium*) arra az utazásra — régi keresztyén kifejezés szerint —, amelyre a keresztség elindít bennünket itt a földi életben, ti. a Krisztussal együtt a halálon át az életre. Ez az útravaló pedig nem más, mint az eggyé levés Krisztussal, mégpedig az értünk halálra adott és valóságosan jelenlevő Krisztussal. Milyen megragadóan mutatkozik Istennek „ellenkező látszat alatt“ végbemenő cselekvése itt a szentségeknél is! A keresztség külső jele halálba küld, így lesz az élet és újjászületés szentsége. Az *úrvacsora* viszont *signum*-a szerint az élet ténye (táplálék nyújtása a kenyérben és borban) és így egyesít Krisztus halálával!

Az *úrvacsorával* kapcsolatban Prenter részletesen kitér Luthernek a *szentségek testi hatásáról*, gyümölcseről szóló és eddig alig figyelembevett gondolataira. Nem kell azonban megijednünk: nem arról van szó, mintha Luther is követné azt a felfogást, hogy az *úrvacsora* valamilyen közvetlen, mágikus szentségi átváltoztatást végezne testünkben. Sohasem értette úgy a dolgot, hogy a keresztség és *úrvacsora* mint valami „*pharmakon athanasias*“ közvetlenül hatna a testre. Hanem úgy, hogy a *hit közvetítésével* Isten az egész embert belevonja újjáteremtő munkájába. Ezért igenis, az *úrvacsora* (és keresztség) testi gyümölcse a *test feltámadása*, a „*romolhatatlan test*“. Nem ebben a földi életben ugyan, hanem átmenve a halál kapuján, vagyis eszkatológikus értelemben. Ez pedig azért jelentős dolog, mert élesen rávilágít Luther antispiritualizmusára: a bűnbocsánat evangéliuma nem csupán valamilyen „*lelki megváltást*“ hirdet, hanem a *teljes ember megváltását!*

4. Itt kell Prenterrel nyomatékosan szólnunk a *reformátor tiszta, biblikus elhatárolódásáról mind Róma, mind a szekták rajongása ellenében*.

Elutasítja Róma merev szentségi objektivizmusát: az egyházi szolgálat által kiosztott szentség Róma szerint — ha az ember nem vet eléje belső akadályt — automatikusan közli a kegyelmet. Ez az „*ex opere operato*“ *tanítás Isten személyes és szuverén cselekvésének megsértése*.

De ugyanígy elutasítja a szekták rajongó „*bensőségességét*“ is, amelynél fogva lenézik és megvetik a külső egyházat, igét és szentségeket mint „*eusserlich ding*“-et (külsőséges dolog). Krisztus valóságos ember volta a fő bizonyíték rá: *Isten úgy nyilatkoztatja ki magát, hogy belerejtőzik a külső, testi valóságba! Krisztusban*

is, a betű és szó formájába öltözött igében is, a szentségi cselekményben is! A Szentlélek — *Spiritus in carne involutus* — (testbe takarózó Lélek). „Semmi sem lehet annyira testi, anyagi vagy külső dolog, hogy ne legyen lelkivé, ha az igével és hitben történik“ — vallja Luther. Minden „lelki“, ami a Szentlélektől jön, legyen akármilyen külső és látható dolog. Viszont minden „testi“, legyen akármilyen belső, szellemi természetű dolog, ha ó-emberünktől van. Ezért kell az igazi, „lelki“ keresztyén életet olyan nagy mértékben a szeretetnek testi, külső, alázatos és lekicsinyelt cselekedeteiben élnünk.

III. SPIRITUS CREATOR

Hogyan tanít mindezek összefoglalásaként Luther a Szentlélek személyéről? Prenter könyve itt két felfogással fordul szembe nagyon határozottan.

Az egyik az a múlt században és századunk elején divatos *pszichologizáló felfogás*, amely a Szentlelket Luthernél is azonosítani akarja az ember „vallásos érzékével“, „vallási kongenialitásával“ stb. Tehát úgy látja, mintha Luther csak a Szentlélek hagyományos és bibliai nevét használná az ember saját lényében végbemenő természetes lelki folyamatok megjelölésére. Aki Luthert a felületeségnél csak egy kicsit jobban ismeri, tudja, milyen félremagyarázás ez a felfogás! A reformátor számtalanszor világosan beszél arról, hogy a Szentlélek *szent* Lélek, Isten Lelke, maga Isten, személyes jelenlétében, teljes különbözőségében a mi bűnös és újjáteremtésre szoruló emberi valónktól, életünktől.

A másik elutasított felfogás Luther állítólagos *modalizmusa*. Karl Holl szerint Luthernél sokszor annyira közel kerül egymáshoz az Atya, a Fiú és a Szentlélek, hogy mintha a Lélek nem lenne más, mint az Atyának, illetve Krisztusnak a jelenléte. Ez a feltevés azonban — bármennyire igaz is, hogy a Szentlélek műve Krisztus megjelenítése — nagyon könnyen cáfolható Luther irataiból. A Lélek jeleníti meg Krisztust, — tehát nem lehet azonos vele!

Luther a Szentlélek Isten személye felől tanítva mindig erősen aláhúzza a Szentháromság egy örök Isten csodálatos *egységét*, ahogyan ezt az egységet Isten cselekedeteiben, a három isteni személy munkájában szemléljük. Krisztus megváltása a teremtés művének teljességre vitele. A Szentlélek munkája sem más, mint annak az egyetlen és csodálatos isteni szeretetnek (*agapé*) a munkája, amely a teremtéstől a végső teljességre jutásig átfogja a világ életét.

Ezért kell szólnunk a Szentlélek részvételéről nemcsak a megváltásban, hanem a teremtésben is. Sőt a Szentlélek munkája a megváltásban-megszentelésben is valójában teremtés, nem pusztán valamilyen kiegészítés. A Szentlélek Isten személyének a legtalálóbb megjelölése: *teremtő Szentlélek*, Creator Spiritus. Ez a teremtő munkája odaát, az eszkatológus teljességben jut befejezésre, a feltámasztott test és az új ég-, új föld világában.

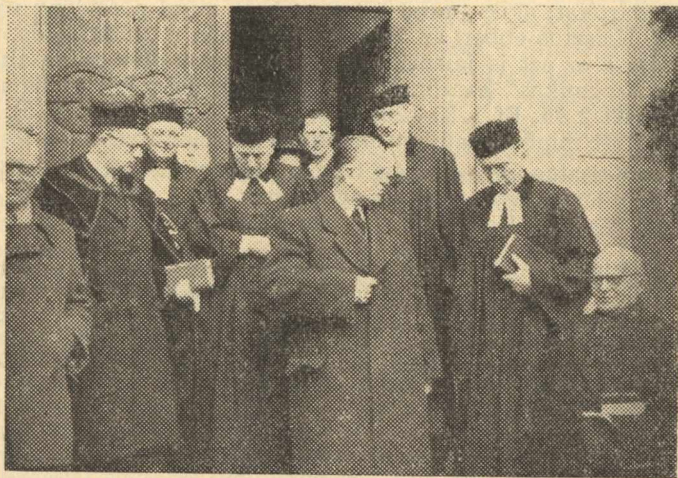

Prenter végigkalauzolt bennünket azokon a kérdéseken, amelyek Luther és a harmadik hitágazat viszonyával kapcsolatban a legtöbbször felvetődnek. Könyve végén megállapítja, hogy Luthernek ez a tanítása a Szentlélek felől nemcsak Róma merev objektivizmusával és a szekták rajongó szubjektivizmusával áll szemben, hanem lényegesen különbözik az evangélikus egyház története során kialakult orthodoxia, pietizmus, majd racionalizmus felfogásától is. „Valóban lutheri-e tehát a lutheranizmus?” — veti fel végül a kérdést (299. lp). És határozott feleletet is ad rá: az evangélikus tanítás, hit és élet a Szentlélek felőli hitvallás tekintetében története során sajnálatos módon elszakadt a reformátortól.

Luther egyfelől, Róma és a szekták, valamint a történeti lutheranizmus említett formái másfelől — ebben a vitában sem az egyik, sem a másik nem mondhatja ki a végső és eldöntő szót. A végső döntés itt egyedül Isten ígését illeti meg. Legvégül tehát azt a kérdést kell felvetnünk, hogy az említett kérdésekben a Szentírás kinek ad igazat? Luther és a „lutheri teológia“, valamint hitvallásaink semmi mást nem akarnak, mint hogy éppen az ige egyedüli feltétlen tekintélye érvényesüljön.

Luther „Szentlélek-realizmusa“ így válik állandó kérdőre vonássá teológiánk, igehirdetésünk és keresztyén hitünk felé: megmaradtunk-e Isten ígéje alapján abban, ahogyan a harmadik hitágazat felől hiszünk, prédikálunk és tanítunk? S éppen ez az állandó kérdőre vonás Luther reformátori teológiájának legnagyobb szolgálata!

Dr. Nagy Gyula

D. dr. Vető Lajos püspök Boros Károly salgótarjáni lelkész beiktatásán
A képen jobbról balra: Turcsányi Károly kerületi lelkész, Boros Károly salgótarjáni lelkész, D. dr. Vető Lajos püspök, Gartai István espereshelyettes, Koszorus Oszkár espereshelyettes

KRISZTUS

királyi uralma az Újszövetség szerint

I.

1. Az egész USz számára alapvető az a tétel, hogy *Krisztus a „sôtér tou kosmou“* (Jn 4, 42; v. ö. 1. Jn 4, 14). Az „igaz világgosságnak“ jött a világba, hogy magára vegye és hordozza „a világ bűnét“ (Jn 1, 29), „életet adjon a világnak“ (Jn 6, 33), mert megbékéltette magát a „világot“ (2. Kor 5, 18—19). Krisztus váltságának tehát ebben az újszövetségi értelemben „kosmikus“ értelme és jelentősége van, amennyiben éppen a „világ“, az egész emberi nem nemzetségre és fajra való tekintet nélkül a váltság tárgya. Jézus nemcsak a „zsidók királya“ (v. ö. Mt 27, 37), vagyis nemcsak a zsidóság messiása, hanem a „világ üdvözítője“, amint azt pl. már Lk 2, 11 is meghirdeti.

2. A Golgotán meghalt Jézust Isten feltámasztotta és *kyrios*-szá tette Zolt 110, 1 kk. értelmében (v. ö. Csel 2, 38). Ezért a kereszten szenvedett halála az Emberfia által szerzett *lytron anti pollón* (Mk 10, 45). *Kyrios*-volta pedig a 110. zoltár értelmében azt jelenti, hogy Isten megdicsőítette őt, „jobbára ültette“, azaz saját uralmának tár-sává tette (v. ö. Ef 1, 21) s oly nevet adott neki, „amely minden név felett való“ (Fil 2, 9).

3. Krisztusnak ezt az „uralmát“ három mozzanat világítja meg:

a) Isten „általa békítet meg magát mindent, akár földieket, akár mennyieket“ (Kl 1, 20). Megbékéltetése által Isten egybefoglalja mindazokat, akik „mind a mennyben, mind a földön“ vannak (Ef 1, 10). Krisztus ebben az átfogó értelemben a „mindenség“ megbékéltetője s ez azt is jelenti, hogy a megbékéltetés műve által legyőzte a „koszmos“ hatalmakat, a „fejedelemségeket és hatalmaságokat“ (Kl 2, 15; Ef 1, 20—23; v. ö. Rm 8, 35 kk.; Gl 4, 3—5). Ezért „Néki adatott minden hatalom mennyen és földön“ (Mt 28, 18).

Ezért Krisztus *kyrios* az egyházban, ahol mindenki őt vallja Úrnak (1. Kor 12, 3). Így „feje“ az egyháznak (Kl 1, 18; Ef 1, 22; 4, 15), mely néki teste (1. Kor 12, 12 kk.; Rm 12, 4 kk.; Ef 1, 23 stb.).

Krisztus királyi uralmának képzetére az újabb teológiai kutatás során főként *Cullmann* hívta fel a figyelmet „Königsherrschaft Christi und Kirche im Neuen Testament“ (1941) c. tanulmányával. Azóta a kérdésnek gazdag irodalma támadt, melyből csak a legfontosabbakat emelem ki: *Visser't Hooft*: *The Kingship of Christ, An Interpretation of Recent European Theology*, 1948; — *Eliert*: *Regnum Christi („Zwischen Gnade und Ungnade“)*, 1948, 72—91. lpk.). — *Wendland, H. D.*: *Die Weltherrschaft Christi und die zwei Reiche* (a „Kosmos und Ekklesia, Festschrift für Wilhelm Stählin“ c. kötetben, 1953, 23—39. lpk.); — *Brunner Emil*: *Die christliche Lehre von Schöpfung und Erlösung (Dogmatik Bd. 2.)*, 1950, 352 k. lpk. („Das königliche Werk Jesu“), 371 k. lpk. („Die Königsherrschaft Christi und die christologische Sozialethik“). — *Bornkamm Günther*: *Christus und die Welt in der urchristlichen Botschaft (a „Das Ende des Gesetzes“ c. kötetben, 1952, 157—172. lpk.)*.

b) Az Úr Krisztus *közvetítője a teremtésnek*: „általa van a mindenség és mi is őáltala“ (1. Kor 8, 6; v. ö. Jn 1, 3 stb.). Őbenne teremtett minden az égen és földön (Kl 1, 16), ezért az ő uralma alatt van minden és egyedül általa újul meg a mindenség (Jel 21, 5). Néki alávetettek „hatalmasságok és erők“ (1. Pt 3, 22), ő „győzött“ (Jel 5, 5), övé lett a „basileia“ (Jel 11, 15), amíg majd mindent az Atya lábához nem tesz (1. Kor 15, 25—27).

c) Jézus azzal az igénnyel jött, hogy ő az Emberfia s mint ilyen az Isten által rendelt *ítélőbírája a világnak*. Küldetése ugyan nem az; hogy ítéletével kárhóztassa a világot, hanem hogy üdvösséget és életet adjon neki (Jn 3, 17; 12, 47; 6, 33). De jövetelével ítélet alá kerül a világ, mely az Övé, de őt be nem fogadja (Jn 12, 25; 1, 11). Ezért mindenkinek Krisztus ítélőszéke előtt kell megjelenni (2. Kor 5, 10): a gyülekezet várja „az Úr napját“ (1. Tess 5, 2 kk.). Akkor teljessé és vitathatatlanul véglegessé válik Krisztus győzelme és uralma. A regnum Christi pedig kiteljesedik Isten királyi uralmába, amikor Isten lesz minden mindenben (1. Kor 15, 28): ledől a válaszfal egyház és világ között (Jel 21—22).

II.

1. A *kosmos*, melyről az USz beszél, az *aion houtos*. A kosmos megjelöli a teremtett világot is és vele mindazt, ami abban van (v. ö. pl. Csel 17, 24; Jel 10, 6 stb.), megjelöli az embervilágot is (v. ö. kül. az olyan kifejezéseket, mint „a világ királyságai“ Mt 4, 8; „a világ népei“ Lk 12, 30). Azonban az USz sohasem tekint úgy a világra, mintha az valami „*in sich selbst ruhende Endlichkeit*“ volna, vagyis mintha léte önmagában volna: „Az Úré a föld és annak teljessége“ (1. Kór 10, 26). A kosmos soha sincs úgy, hogy ne volna viszonyban Istenhez. De éppen ebben a viszonyában „e világ“, „ez az aión“, Istentől „elfordult nemzedék“. Mindezekkel a megjelölésekkel az USz a világnak nem valamilyen teremtésbeli, „substantialis“ minőségét, hanem Istenhez való viszonyát jelöli meg. Ezért az USz szemlélete a világról nem mozog horizontális síkon, hanem vertikális dinamikus-eszkatológikus. A határvonal a kosmos houtos, illetve aión houtos közt nem valami külsőleg érzékelhető vonalon fut, nem is az anyagi és szellemi világ elválasztó vonála, hanem ott van, ahol az Istentől való elszakadás áll be. Ilyen értelemben beszél az apostol „a jelen világkorszak istenéről“ (2. Kor 4, 4) s azokról a hatalmasságokról, melyek az Istentől elszakadt embert fogva tartják s amelyek ellen a keresztyén ember harcban áll (pl. Ef 6, 12). A negyedik evangélista hasonló értelemben alkalmazza az „e világ fejedelme“ megjelölést (Jn 12, 31; 14, 30; 16, 11).

Az ember maga is ebben az Istentől elfordult mivoltában — Pál apostol megjelölése szerint — „sarx“ s ilyen állapotában nem lehet kedves Istennek (Rm 8, 8).

Ennek az Istentől elfordult kosmos houtos-nak, illetve aión houtos-nak s benne a sarx hatalmában sinylődő embernek van szüksége megváltásra. Az evangélium üzenete pedig éppen azt mondja, hogy Isten ennek a világnak megváltójául küldötte el Krisztust.

2. Az *ekklesia* az USz szerint „Isten népe“, pontosabban Isten új népe, az „Isten Izráele“ (Gl 6, 16), melyet zsidókból és a népekből gyűjt magának egybe. Ezért az egyház „Isten ekklesiája“ s mint ilyen „Krisztus teste“. „Test“ („sóma“) nem a latin *corpus* korporációs értelmében, hanem abban az értelemben, hogy a megtört kenyér a Krisztussal való koinónia (a Krisztusban való részesedés) értelmében teszi a gyülekezetet „egy testté“ (1. Kor 10, 16 kk.). Ezért Krisztus „feje“ testének, az egyháznak, amely belőle mintegy kiindulva, tőle igazgatva „növekedik Istennek tetsző növekedéssel“ (Kl 2, 19). Az egyházra nézve az USz alapvetően azt mondja, hogy azt Krisztus „építi“, illetve „építeni fogja“ (Mt 16, 18; Csel 9, 31; 1. Kor 14, 4) és „növekedik“ (Ef 2, 21; Kl 2, 19).

3. Az egyháznak Krisztus az „ura“ és ezért az egyház Krisztus uralmának a helye. Nem lehet azonban ilyesféle szétválasztást tenni: az egyházban Krisztus nyilván, a világban pedig rejtetten uralkodik. Ez a túlságosan egyszerű formula megfelelkezik arról, hogy azok is, akik az egyházban Krisztus uralma alatt élnek, még a sarxban vannak s mint ilyeneken Krisztus uralma nem valósul teljesen és véglegesen. Ugyanez áll magára az egyházra is. Krisztus uralma az egyházban is eszkatológikus kiteljesedésre vár. Az egyház mindenek előtt magára nézve könyörög: „Jöjjön el a te (t. i. Isten) királyi uralma“. Ugyanakkor azonban hangsúlyozni kell azt is, hogy Krisztus királyi uralma mégis valóság, — ha szemünk számára sokszor eltakart valóság is.¹ Krisztus királyságának a valóságos értelmét Visser't Hooft így fogalmazza meg: „Az egyház számára élet és halál kérdése, hogy megértse Krisztus királyságának igazi értelmét. A „már most“ emlékeztet arra, hogy Krisztus itt és most uralkodik. De a „még nem“ arra emlékeztet, hogy ez a királyság papi és prófétai királyság. Csak hit által ismerjük a királyt. Nem látjuk dicsőségét és nem cselekedhetünk úgy, mintha máris átplántáltattunk volna a dicsőséges királyságba. Az egyház olyan bűnösök egyháza, akiknek állandóan szükségük van az Istennel való megbékélésre Krisztus papi szolgálata által és akiknek szükségük van arra, hogy Krisztus táplálja őket prófétai igéjével. A király uralkodik, de a keresztről és az ige által uralkodik“.²

III.

1. *Krisztus királyi uralma az egyházban azt jelenti, hogy Krisztus a magáéivá tett minket, mi pedig szolgálunk neki.* Krisztuséi váltsága által vagyunk: nem „hatalommal“, „hatalmi aktussal“ tett minket tulajdonává, hanem azért, hogy „a bűnösök barátja“ (Mt 11, 19) lett s mint ilyen elhordozta a világ bűnét. Királyi uralma az egyházban is így folytatódik: igéje az evangélium örömmüzenete, a keresztségben halálának osztályostársává leszünk,

¹ Visser 't Hooft: „The Kingship of Christ“ (1948, 67. lap) idézi *Skyds-gaard* szavait: „Everything in the Church of Christ is dominated by the „not yet“. That does not mean that it is not yet reality, but it means that it is still a hidden reality“.

² Id. h. 68. lap.

az úrvacsorában pedig a bűnbocsánat ajándéka által Krisztus az Istennel való „új szövetség“ tagjaivá tesz. Keresztség, úrvacsora és a hirdetett ige — s mindezeket egyúttal összefoglalva: a Szentlélek munkája — által terem Krisztus újjá, hogy szolgáljunk neki „testünk“, azaz egész valónk, mi magunk odaszánása, „áldozata“ által, mint új, „szellemi“ istentisztelettel (Rm 12, 1—2).

Krisztus királyi uralma az egyházban azzal valósul folyvást, hogy folytatódik az egyházban Krisztus szolgálata az igén és a szent-ségeken keresztül, vö. Kl. 1, 24. Ezzel valósul az egyházban Krisztus szeretete, mellyel szereti és táplálja az egyházat (Ef 5, 25kk.), és amely a törvény betöltése (Rm 13, 10). Ahogyan Krisztus nem hatalmának érvényesítésével szerzett váltságot, úgy az egyház sem teljesítheti küldetését a világ felé hatalom érvényesítésével, hanem csak úgy, ha a Krisztus szeretetével, alázatával és önmaga odaáldozásával szolgál tovább a világ felé (vö. 2. Kor 4, 10—11).

2. Krisztus királyi uralma az egyházban *szeretetének királysága* (Kl 1, 13): nemcsak annyiban, amennyiben „szeretett minket“ (Gl 2, 20; Ef 5, 2 stb.) és szeretetét árasztja gyülekezetére (Ef 5, 25), hanem annyiban is, hogy a gyülekezet életének alapfeltétele és lehetősége a szeretet aktív gyakorlása. A „Szeresd felebarátodat!“ Isten akaratának teljesítése és így a törvény betöltése (Rm 13, 8—9). A gyülekezetben a szeretet a Lélek első „gyümölcse“ (Gl 5, 22).

Krisztus királyi uralma a gyülekezetben konkrét, „tapasztalható“ valóságként a szeretetben mutatkozik meg. Ezért a szeretetnek át kell járnia a gyülekezet egész életét, minden tagjának életmegnyilvánulásait. „Krisztusban“ lenni és „szeretetben“ élni, „járni“ egyenesen váltófogalmakká lehetnek Pál apostolnál és a keresztyén egzisztencia megjelölésére szolgálnak (vö. Rm 13, 14 és Kl 3, 12, 14; — Kl 2, 6 és Ef 5, 2; — Kl 2, 7 és Ef 3, 17 stb.). Ezt három mozzanatban kell még konkretizálni:

a) A szeretet mint a keresztyén egzisztencia alapformája realizálódik az „anakainósis tou noos“-ban és a „logiké latreia“-ban (Rm 12, 1 kk.), vagy más szavakkal a *hit engedelmisségében* (Rm 1, 5), illetve a szeretet által munkálkodó hitben (Gl 5, 6). Az engedelmség azonban, amely a keresztyén „szeretet-etika“ alapjellemonása, nem a törvényhez viszonyul, — ezért nem törvényszerű engedelmség, — hanem Urához, Krisztushoz: ezért „nem a sarx, hanem a Lélek szerint járás“ (Rm 8, 4 kk.) és mint ilyen a Lélek által munkált engedelmség.

b) A szeretetben való járás vagy a hit engedelmsége átformálja egész életünket s ez azt is jelenti: újjá teszi *szociális viszonyulásainkat is*, vö. kül. az ún. „háztáblákat“ s ezekben a társadalmi alapviszonyulásokat: férfi-asszony (ill. házasság), szülő-gyermek (ill. család), úr-szolga (ez utóbbiban benne foglaltatnak a munkaviszony alapformái is!). Az apostol ezeknek a viszonyoknak az újjáformálódásáról a gyülekezetben belül beszél, de mivel a gyülekezet nem él valamely a „világ“-tól elzárt szigeten vagy valami „*civitas Platonica*“-ban, azért ennek az újulásnak szükségképpen van kihatása a „világ“-ra is.

A gyülekezet, amely Krisztusban él és szeretetben jár, az új

aion rendje szerint él. De *Krisztus sem az egyes keresztyént, sem a gyülekezetet nem emeli ki ennek az aionnak a kapcsolataiból*, hanem éppen ezeken belül követeli a hit engedelmisségét, a szeretet szolgálatát. Mert Krisztus váltságára, a hit által történt megigazulásra, az elnyert bűnbocsánat valóságára tekintve a „sarxban való lét“ megkötöttségéből kiszabadultunk ugyan (Rm 7, 5; 8, 9), de éppen akkor „élünk“ Krisztusban, ha „gyümölcsöt termünk Istennek“ és a Lélek által megújult életben „szolgálunk neki“ (Rm 7, 4 és 6). Ezért amíg „a halál testében“ (Rm 7, 24) vagyunk, benn élünk a világban és az apostol hangsúlyozottan mondja, hogy alá vagyunk vetve az (állam)hatalomnak és felsőbbségnek, mint Isten rendelésének és lelkiismeretünk szerint engedelmeskedünk neki: az (állam)-hatalom a gyülekezetre nézve is „Isten szolgája“ (Rm 13, 4).

c) A szeretet cselekedetei által, melyeket a gyülekezet a hit engedelmisségével gyakorol, az új aion tör be a világba, melyben e mostani aion hatalmai uralkodnak. *A szeretet cselekedetei által kell a gyülekezetnek viszonyulnia a rajta kívülállókhöz, a világhoz is. Ezek által kell részt vennie a társadalom életében, és hozzájárulnia a társadalomban mindannak építéséhez, ami jó.* Így kell a gyülekezetnek élnie és munkálnia a békét (vö. pl. Rm 12, 17 kk.), a társadalmi és nemzeti, nemzetiségi különbségek és ellentétek (vö. pl. Kl 3, 5 kk.; kül. Kl 3, 11) stb. lebontását.

d) Az elmondottak mutatják, hogy *a gyülekezet életét a világban Krisztushoz való viszonya határozza meg, újítja meg és teszi konkréttá*, nem pedig valami olyan „rend“ vagy „istenismeret“ („theologia naturalis“), amelyből a világ és a gyülekezet életére nézve közös követelményeket lehetne levezetni. A hit engedelmisségében benne foglaltatik „értelmünk megújulása“ (Rm 12, 2), „minden gondolat foglalyl eljtése, hogy engedelmeskedjék Krisztusnak“ (2. Kor 10,5). Ilyen értelemben a keresztyén egzisztencia viszonyítása a világhoz éppen úgy, mint az egyház szolgálata a világban elválaszthatatlanul hozzátartozik a Krisztusban megújult élethez. Csak így fejthető ki az egyház és a keresztyén egyén szolgálata a világban, mint szeretettel való szolgálat. Ugyanekkor helytelennek is minősülnek azok a kísérletek, amelyek ettől az alaptól elszakítva akármilyen más alapon (pl. a „törvény“ vagy valami általános „istenismeret“ — theologia naturalis — alapján) próbálják meghatározni a gyülekezet és az egyes keresztyén helyét, szolgálatát és küldetését a világban.

IV.

1. *Krisztust Isten Úrrá tette és oly nevet adott neki, amely minden név felett való, hogy a Jézus nevére minden térd meghajoljon, a mennyieiké, földieké és föld alatt valóké (Fil 2, 10).* Ezt az apostol nem reménységként, hanem *valóságként* hirdeti. *Krisztus királyi uralma a világban* az USz egyértelmű tanúsága alapján valóság: néki „adatott minden hatalom mennyen és földön“ (Mt 28, 18), „győzött a Juda törzséből való oroszlán“ (Jel 5, 5). Győzelmének záloga *feltámadása*: mintegy az a döntő győzelem, amely végképp és visszavonhatatlanul eldöntötte a küzdelem sorsát.

2. Noha az USz egyértelműen tesz tanúságot Krisztus királyi

uralmáról, ez az *uralma a világban* mégis *láthatatlan* marad mindaddig, amíg e mostani aion napjai be nem telnek és el nem következik a tökéletesség. Uralmának módja láthatatlan gyülekezete számára is, ezért hiszünk Krisztusban, mint a világ Megváltójában: „hitben járunk, nem látásban“ (2. Kor 5, 7). Mégis főként Jel alapján Krisztus uralmából két mozzanatot lehet kiemelni.

Egyik, hogy Krisztus hatalmában van a „hét pecséttel lezárt könyv“ felnyitása. Ez más szóval azt jelenti, hogy a *történelem sorsa* a megdicsőült Krisztus kezében van. Ő hívja elő — a Jelenések könyvének képeivel szólva — az apokaliptikus lovasokat, az ő hatalmában vannak mindazok az „apokaliptikus erők“ is, amelyeknek „hatalom adatik“ (pl. Jel 9, 3). Krisztus „lefegyverezte a fejlődésegeket és hatalmasságokat“ (Kl 2, 15).

Ehhez szorosan hozzákapcsolódik a Jelenések könyve által is hangsúlyozott másik mozzanat: az *ítélet az Emberfia kezében van*. Krisztus királyi uralma az ítéleten keresztül valósul. Azért tartja kezében Krisztus a királyi uralmat, azért adatott neki minden hatalom mennyen és földön, mert ő az Emberfia, aki életét adta váltságul és akinek Isten az ítéletet adta. Az ítélet értelme és célja azonban nem a világ elkárhozatása vagy éppen megsemmisítése, hanem annak megmentése és megtartása (vö. Jn 3, 17). Isten nem engedi át a bűnnek és kárhozatnak a világot, amelyet megteremtett. Hiszen róla olvassuk, hogy „minden, amit teremtett, íme, igen jó“ (1. Móz 1, 31). De az ítélet megfellebbezhetetlen komolysága szólal meg azokban az igékben, amelyek hangsúlyozzák: „Aki hisz őbenne (ti. Krisztusban), nem kárhozik el; aki pedig nem hisz, az már elkárhozott“ (Jn 3, 18).

3. Krisztus királyi uralma egyformán kiterjed az egyházra és a világra. Ez azt is jelenti, hogy végezetül *Krisztus ledönti a válaszfalat az egyház és a világ közt*: uralma a világban is egykor nyílt és teljes lesz (vö. Jel 21). Mivel pedig Krisztus a világnak is ura, azért van a világnak reménysége: ezért Krisztus a világ reménysége. Reménysége ti. abban az értelemben, hogy egykor „megszabadul a rothadandóság rabságából az Isten gyermekeinek dicsőséges szabadságára“ (Rm 8,21).

De nem az egyház szabja és szabhatja meg a világnak, hogyan jöjjön létre ez a szabadsága: ebben van minden olyan kísérlet csőd-jének az oka, amelyben az egyház valamiféle theokráciát vagy hierarchikus hegemoniát akar berendezni a világban. De ugyanez ítélt előre kudarcra minden — magában véve bármilyen tiszteletreméltó — kísérletet is, amely pl. a Hegyi Beszéd követelését a világ rendjének az alaptörvényévé akarja tenni vagy valamiféle social gospel-t kínál fel a világnak, mint bajainak orvosságát. Krisztus nem adja ki királyi uralmát kezéből, — még az egyháznak sem. Ez is hozzátartozik ahhoz, hogy Krisztus valóban reménysége lehessen a világnak.

Az egyház küldetése és szolgálata a világ felé Krisztus szeretetének élése. Ez a szeretet kötelezi arra, hogy részt vegyen annak munkájában és teszi lehetővé, hogy építse mindazt, ami jó.

dr. Karner Károly

Barth Károly dogmatikája

Barth Károly ez év május 10-én volt 70 éves. A világ kétségkívül legnagyobb élő teológusának erről az élethetárkövéről világszerte megemlékeznek: teológiai folyóiratok (pl. a „Theologische Zeitschrift“) különszámokat adnak ki, emlékkönyv is készül tudtommal stb. Úgy véljük, hogy ebből a megemlékezésből talán akkor vesszük ki leginkább méltó módon részünket, ha megkíséreljük, legalább egészen vázlatosan ismertetni életének főművét, az eddig összesen tíz vaskos kötetben megjelent *Dogmatikát*. S talán ezzel teszünk szolgálatot mindazoknak, akik eddig még nem férhettek hozzá ehhez a hatalmas műhöz, viszont érdeklődnek iránta.

Barth Károly *Dogmatikájának* I. kötete első kiadásban még 1927-ben jelent meg, akkor „*Kereszttyén Dogmatika*“ címmel. Felűnő hosszú szünet után, 1932-ben, nem a folytatása jelent meg, hanem ugyanez a kötet, azonban teljesen átdolgozott második kiadásban s ezúttal „*Egyházi Dogmatika*“ címen. A többi kötetek is azóta ezt a címet viselik. Ami az első kötet két kiadása közé esik, az egy darab egyháztörténelem: német egyházi harc, a Hitvalló Egyház harcának első története. S Barth Károly mindig olyan teológus volt, aki egész életével és művével benne élt korának egyházában, együtt lélegzett annak életével. Legsúlyosabb s legelvontabb teológiai mondanivalói az élet teljességével való kapcsolatban fogantak, — anélkül, hogy a legcsekélyebb mértékben igyekezett volna kersetten „korszerű“, vagy „időszerű“ lenni. Sőt ellenkezőleg! Éppen azt vetették szemére gyakorta, hogy nem akarja megérteni „az idők szavát“. Tény, hogy ő valóban csak egy szót akart meghallani és komolyan venni: az Istenét. Ezért kapta az „*ige teológusa*“ nevet. Ám az ige hirdetésének és szolgálatának munkáját mindig úgy végezte, hogy figyelmesen kereste azt a feladatot, amit az egyház Ura népének éppen ma kitűzött. Innen érthető, hogy az Ökumené kibontakozásának idején, kezdeti tartózkodó magatartás után, végül is belekapcsolódott annak munkájába (ott volt Amszterdamban) s különféle, hol jó-, hol kevésbé jóindulattal neve mellé ragasztott jelzők mellé megkapta az „*ökumenikus teológus*“ címet is. És az sem véletlen, hogy ez esztendőken, mikor az ember léte és annak értelme, az emberség és az emberiség égető kérdése feszíti egyesek és népek agyát és szívét, nagy dogmatikai művének szélesan hömpölygő kötetei során, épp az egyik legjelentősebb egy anthropológiai kötetként került ki tolla alól.

Az első kötet címváltozását úgy is lehet értelmezni, hogy Barth Károly, az ige teológusa, elhatározó módon az *egyház teológusa* lett. Kevesen vannak a ma élő hittudósok közül, akik olyan következetesen vallják és vállalják a tételt, hogy teológiát csak az egyházban lehet művelni.

Mielőtt az egyes kötetek vázlatos — valóban csak egészen vázlatos — ismertetésére áttérnénk, néhány általános megjegyzést sze-

retnek tenni. Barth Károly Dogmatikája kétségkívül az újabb teológiai, de valószínűleg általában a teológiai irodalomnak, egyik legmonumentálisabb műve. Eddig megjelent tíz kötete (jelzete szerint tulajdonképpen négy kötet, tíz félkötetbe tagolva), összesen 7798 oldalt tesz ki. Ez többek között azt jelenti, hogy elolvasásukra, óránként 10 oldalt és naponként öt órai reá szánt időt számítva, mintegy 160 napra, közel félesztendőre volna szükség. A Dogmatikának ennek ellenére sok buzgó olvasója van, akik — ez az egyik kötet elszavából tűnik ki — már várják a következő kötet megjelenését és rossz néven veszik, ha nem érzékelik meg beígért időre. S e sok olvasó között — horribile dictu! — bőven akadnak nem teológusok is, nem protestánsok is szép számmal. A római katolikus teológia igen nagy figyelmet szentel e köteteknek, többet, mint némely helyt a protestáns teológusok. Most készül a mű angol és francia nyelvre való fordítása s hírlik, a japáné is. Készült továbbá egy többszázoldalas mű a Dogmatika ismertetésére: „Bevezetés Barth Károly dogmatikájába“ címen. Szerzője Otto Weber.

A *Dogmatika több annál, amit címe sejtet*; nem csupán a rendszeres teológiai diszciplína egyik ágának, az egyház tanításának s ebben is az ún. hit-tannak rendszeres kifejtése, hanem ezen túlmenően szinte azt lehet mondani a teológiai tudomány egész problematikájának összefogása és feldolgozása egy egységes szempont szerint. Rendkívül gazdag anyagában az exkurziók szinte külön értekezéseket nyújtanak egyes tárgykörökről (pl. a Mariológiáról, az egyházi énekről. Mozart művészetéről stb.). A gyakorlati teológia alapvető kérdései (mint pl. az igehirdetés, a liturgia stb.) épp úgy szélesvonalú tárgyalást nyernek, mint igen érdekes és tanulságos teológiatörténeti fejtegetések. Jegyzeteiben — melyek nem a lap alján, hanem petit nyomással a szöveg közt vannak bedolgozva — tárgyalja az egyházatyáknak, a reformátoroknak s az újkori teológia szinte minden valamire való teológusának véleményét. Minden kötet, illetőleg félkötet végén teljes név- és tárgymutatót találunk és az idézett, vagy feldolgozott bibliai helyek mutatóját. Az egyes kötetek elé írott, néha terjedelmes *előszókról* külön tanulmányt lehetne írni. Ezekben reflektál az eddig megjelent kötetek visszhangjára, itt-ott vitába száll bírálóival, helyreigazít vagy magyaráz, köszönetet mond munkatársainak s esetleg előrepillant munkájának következő szakaszára. Mindezt sok humorral és egyre több lekipásztori melegséggel, bölcsességgel és megértéssel.

Még valamit a kötetek keletkezésének *műhelytitkairól*. E kötetek anyaga úgy kerül a nyomdába, ahogyan Barth professzor dogmatikájának anyagát folyamatosan előadja a bázeli (előbb a bonni) teológián, a dogmatikai kollégium óráin. Ami tehát a könyvekbe kerül, az nem több és nem kevesebb, mint az elhangzott egyetemi előadások anyaga. E sorok írójának alkalma volt jelen lenni az I/2. kötet anyagának születésénél. E kötet teljes anyagának majdnem háromnegyed részét (nyomtatásban mintegy 800 oldal) két félv alatt adta elő Barth professzor 1935/36-ban a bázeli

egyetemen. Legközvetlenebb munkatársai akkor is és azóta is: a hallgatói. Az egy-egy heti előadott anyagot minden hét végén, illetőleg a következő hét elején lakásán tartott ún. „Offener Abend“-okon beszélte meg az odagyűlt hallgatókkal. Egyik hallgató összefoglaló beszámolót adott a hallott anyagról s azután jöttek a kérdések, az ellenvetések, az eszmecsere. Tanúja lehettem, amikor épp az egyik magyar hallgató helyreigazító megjegyzést tett s Barth — meggyőződve annak helyességéről — ennek értelmében kiigazította a szöveget. Így válik a Dogmatika társszerzőjévé valamiképpen, az ifjú timóteusokon keresztül, maga a gyülekezet.

Végül néhány átfogó szempont, amit a Dogmatikára jellemzőnek tartok:

1. Barth művében *egységesen* jelentkezik az egyház rendszeres tanításának szokványosan megkülönböztetett két ága, a *dogmatika* és az *etika*. Pontosabban: az etikai rész bele van dolgozva a dogmatikába. Felfogása szerint így kívánja ezt meg a keresztyén hit és élet egysége.

2. A Dogmatika kötetében *egyre szélesebb egezetikai alapvetéssel* dolgozik Barth. Hovatovább egyik legsajátosabb jellemvonásává válik a spekulatív elem háttérbeszorulása és az Írásban való egyre intenzívebb elmélyülés és az egész anyagnak abból való felhozása. Innen érthető, hogy Barth olyan érzékenyen reagál minden igazi egezetikai problémára, így pl. az ún. Bultmann kérdésre is. Egyik kötete (IV/1.) Bultmann nevének említése nélkül is szinte állandó konfrontáció vele.

3. Döntő jellemvonása a Dogmatikának a *vaskövetkezetességgel keresztülvitt krisztológiai vonalvezetés*. Minden tétel Krisztusban ismertetik fel, felöle bomlik ki és hozzá vezet. Ezért — jellemző és érdemes módon református oldalról — újabban az ún. „Krisztomonizmus“ vádjával illették Barthot. Úgy vélem, hogy ezt a vonást lutheri teológus csak megelégedéssel üdvözölheti. Barth a második hitágazat felől közelíti meg a kérdéseket, akár a teremtésről, akár a megszentelésről, akár a gondviselésről, akár az ember hitéről legyen szó. Lehet, hogy ez monizmus, de annak nem éppen a legrosszabb.

4. A Dogmatika *keresztyén tanítást* akar adni s *nem ún. keresztyén világnézetet*. Ez azt jelenti, hogy kérdésfelvetései s az azokra adott, vagy keresett válaszok genuin teológiai kérdések és feleletek. Jóllehet tárgyalásában, megvitatásában szinte az emberi szellemi élet egész területét felöleli, vagy legalábbis érinti s tekintetét annak minden jelentős megnyilvánulásán rajta tartja, mégsem engedi magát, állásfoglalását, kiindulópontját vagy konkluzióját kívülről, nem teológiai tényezők által meghatározatni. Ez jellemzően mutatkozik pl. az anthropológia tárgyalásánál.

A Dogmatika Barth-ja nem a Római levél Barth-ja többé. Amikor egyik hallgatója féltréfásan a Római levél terminológiájára, a „Hohlraum“-ra s a többiekre emlékeztette, így felelt: „Az már a múlté. Örüljenek, hogy nem gyötöröm önöket ezekkel a dolgokkal“. De még a Dogmatika I. és X. — eleddig — utolsó kötetének

nyelvezete, stílusa között is érezhető a különbség. Hiszen közben majd negyedszázad telt el! Barth Károly állandóan fejlődik s ez mondanivalójának köntöse tekintetében azt jelenti, hogy egyre egyszerűbb lesz. Az utóbbi kötetek fogalmazása, stílusa mindinkább leegyszerűsített, nagyon világos, nemteológus számára is érthető, néhol szinte prédikációszerű. És egyre melegebb, közvetlenebb. Mindjobban átsüt rajta egy nagy igehirdető, bölcs lelkipásztor és igaz ember szíve melegsége.

Az első félkötet még a *münchener Christian Kaiser* kiadóvállalatnál jelent meg. Ez a legjelentősebb kiadóvállalat adta ki — s adja ki ma ismét — a Hitvalló Egyház táborához tartozó teológiai írók műveit. Szerzők és kiadó között valóságos fegyverbarátság, meleg emberi és lelki kapcsolat fejlődött ki. Áll ez különösen Bartha. Érthető, hogy az 1935-ben Németországból kiutasított volt bonni s akkortól bázei professzor műveit többé nem cégjelezhette a Kaiser-vállalat. A hitleri kormányzat hamarosan véget is vetett a kiadó tevékenységének. A *Dogmatika I/2.* kötete már a *zürichi/zollikoni Evangéliumi Könyvkiadónál* jelent meg, azóta is valamennyi. Tudomásom szerint azonban a felszabadulás óta újraéledt Kaiser kiadóvállalat az azóta megjelent köteteket ugyancsak kiadja a svájci kiadóval való megállapodás alapján szimultán kiadásban.

Mindezek előrebocsátása után kíséreljük meg az eddig megjelent tíz félkötet egészen vázlatos — pár mondatba sűrített — ismertetését.

Az *I/1. kötet* jelenlegi formájában először 1932-ben jelent meg. Azóta több kiadást is megért, változatlanul. Előszavában ismereti Barth az egész mű tervezését. Ezt a munkatervet nagyjából eddig be is tartotta. E kötetet Rudolf Pestalozzi-nak, egy svájci barátjának ajánlotta. (Az ajánlásokat érdekesség okából mindenütt megemlítem.) — E kötet anyaga: *Az Isten ígéjéről szóló tanítás*, mint dogmatikai prolegomena. A bevezetésben szól a dogmatika feladatáról; helyéről a teológiai tudományban, a teológiáról, mint az egyház funkciójáról. Azután a dogmatikai prolegomena feladatáról. — *Az első fejezet Az Isten ígéje, mint a dogmatika kritériuma.* — Itt szól Barth az igehirdetésről, mint a dogmatika anyagáról, majd az Isten ígéjének hármias alakjáról: a *hirdetett*, az *írott és a kinyilatkoztatott ige*. Némelyek szerint egyik legjelentősebb tanítása ez. — Tekintve, hogy szolgálatunk magva az igehirdetés, mindaz az elvi megállapítás, amit itt az ige hirdetéséről tesz (mi igehirdetés, és mi nem az az egyház életében és szolgálatában), a legnagyobb érdeklődésre tarthat számot. — A továbbiakban szól az ige lényegéről: az ige mint Isten *beszéde*, mint Isten *cselekedete* és mint Isten *titka*. Ezekben a szakaszokban veti meg Barth az ige teológiájának alapját. Döntő kérdések kerülnek elő: Mi a Szentírás, hogyan szól Isten a Szentírásban, hogyan lesz a prédikáció Isten *beszéde*? stb. — Ezután esik szó az Isten ígéjének *megismerhetőségéről*. Barth itt leszámol az élményteológiával és

az ige megismerhetőségének feltételét a hitben jelöli meg. — E fejezet záróparagrafusa az *ige*, a *dogma* és a *dogmatika* viszonyát tárgyalja. — A *második fejezet Isten kinyilatkoztatásáról* szól. Hogyan nyilatkoztatja ki magát a *Szentháromság Isten*, mint *Atya*, *Fiú* és *Szentlélek*? Az egyház ősi szentháromságtanának tárgyalása ez, olyan széles felöleléssel, ami páratlan a modern teológiai irodalomban. A kötet terjedelme: 528 oldal.

Az *I/2. kötet* megjelenési éve 1938. E kötetet Barth a sárospataki, utrechti, kolozsvári és St. Andrews-i teológiai akadémiáknak, illetőleg fakultásoknak ajánlotta, melyek őt tiszteletbeli doktorukká avatták. — E kötet még mindig teljes terjedelmében a prolegomenához tartozik s első fele a megelőző félkötetben megkezdett második fejezet folytatása. A második fejezet második szakasza az *ige testléletéről* szól. Három szakaszban tárgyalja Barth a krisztológiát a prolegomenán belül (később, a maga helyén újra előkerül, egészen más szempontból és összefüggésben! (Jézus Krisztus a kinyilatkoztatás *objektív valósága és lehetősége*, A kinyilatkoztatás *ideje* (üdv történet, általában az idő problematikája), A kinyilatkoztatás *titka* (itt van szó a szüztől születéstől, Mária jelentőségéről). A szakasz mondanivalója: Isten a Jézus Krisztusban és csak őbenne nyilatkoztatja ki magát, az idő teljességében úgy, hogy Isten örök Fia emberré lett. A tárgyalás háttérében ott feszül az akkoriban oly égetően időszerű küzdelem a teologia naturalis ellen. — A harmadik szakasz a *Szentlélek kitöltéséről* szól. A Szentlélek a kinyilatkoztatás *szubjektív valósága és lehetősége*. Másszóval: Csak akkor ismerjük meg az Atyát a Fiúban, ha a Lélek erre képessé tesz bennünket. Ezért nem vezet alulról, az embertől út Istenhez: a vallás útja járhatatlan. A *kinyilatkoztatás minden vallás vége*. Egy utolsó paragrafus e szakaszban *Isten gyermekeinek életéről* szól; tulajdonképpen már itt előkerülnek a keresztyén élet, az etika alapkérdései, hogy később azután a maguk helyén újra kifejtést nyerjenek. Amint máris látjuk, Barth előadási módja ciklikusnak nevezhető: ugyanazok a témák egy későbbi körszeletben többször is előkerülnek — más és más összefüggésben.

E hatalmas félkötet másik fele a *harmadik fejezetet* tartalmazza: A *szentírás*. Itt a *szentírásról*, mint Isten kinyilatkoztatásának *írott bizonyosságáról* hallunk s arról: *hogyan* Isten ígéje a Szentírás? (A hermenutika problémája.) Ezután: *Hogyan tekintély a Biblia az egyházban?* S végül: *Az ige szabadsága az egyházban.* (Mindezekben a szakaszokban: a kánon, a hitvallások, a tanszabadság kérdése.)

A *negyedik fejezet: Az egyház igehirdetése*, ennek a félkötetnek a befejező részét képezi. Itt találkozunk az izgalmas kérdéssel: *hogyan* lesz az Isten ígéből prédikáció és *hogyan* szólal meg Isten ígéje a prédikációban? Itt kerül sor azután a *dogmatika mivoltának* elvi kérdéseire: A *dogmatika a hallgató egyház funkciója* s a *dogmatika a tanító egyház funkciója*. A *dogmatika módszerének* tárgyalása zárja le ezt a hatalmas (valamennyi között a legvaskosabb) félkötetet. Terjedelme: 1012 oldal.

A II/1. kötet megjelenési éve 1940. Az aberdeeni és oxfordi egyetemeknek ajánlotta tiszteletbeli doktorátus adományozásáért. Ezzel a félkötettel kezdődik a tulajdonképpeni dogmatika: Az Istenről szóló tanítás. Az ötödik fejezet tárgyalja Isten megismerését. Isten ismeretének lehetőségéről és határaitól szól itt Barth. E fejtegetésekben a hagyományos teológia csapásait követi; persze azért ez sem skolasztika, nem egyszerűen felújítása az „atyák“ tanításának. — Hasonló jellegű a hatodik fejezet: Isten valósága. Régi megfogalmazás szerint: Isten tulajdonságai. Barth szerint: Isten tökéletességei. Barth Isten valóságát szabad szeretetében, szeretetének szabadságában látja. Isten minden egyéb „tulajdonságát“ ezekbe sűríti Barth: kegyessége és szentsége, irgalmassága és igazságossága, türelme és bölcsessége szeretetének, — egysége (egy volta) és mindenütt jelenvalósága, állhatatossága és mindenhatósága, örökkévalósága és dicsősége szabadságának kifejezése. — Az egész kötet egyébként egyetlen hatalmas polémia a természeti teológia ellen: Isten nem ismerhető meg másképpen, csak a Jézus Krisztusban lett kinyilatkoztatásban s úgy, ha ezt is Ő maga teszi lehetővé (mint látjuk az előző kötet tematikája visszatér). S ebből a kinyilatkoztatásból Isten így: mint a szabad szeretet Istene ismerhető meg. — A kötet terjedelme 782 oldal.

A II/2. kötet megjelenési éve 1942. Ajánlása a Brit és Külföldi Bibliatársulatoknak szól. E félkötet folytatja az Istenről szóló tant. A hetedik fejezet közel 500 oldalon tárgyalja Isten kegyelmi kiválasztását. E tanítás, érthető módon, nagy port vert fel, hiszen mindig a leghevesebb teológiai viták középpontjában állt. Barth itt is önállóan, új utakon halad s nem csatlakozik egyszerűen sem a kálvini, sem a lutheri hagyományhoz. — Előljáróban a predesztinációtannak a dogmatikában elfoglalt helyét tisztázza; szokatlan ugyanis annak ezen a helyen, a tulajdonképpeni dogmatikai tárgyalás (teremtésről, megváltásról stb.) előtt való kifejtése. Ezután — következetes krisztológiai vonalvezetéséhez híven — először szól Jézus Krisztus kiválasztásáról: a kiválasztás titka csak Őbenne közelíthető meg és Őbenne lesz valóság. Ezután szól a gyülekezet kiválasztásáról. S itt is döntő jelentőségű s eddig talán egyedülálló, hogy mindig együtt szemléli az Ótestamentom és az Újtestamentom gyülekezetének kiválasztását. Itt kerül sor Izrael és az egyház viszonyának tárgyalására. E szakasz ennek a problematikának felbecsülhetetlen értékű feltárása, nagyjelentőségű teológiai igazságok lelőhelye! Aki e kérdéssel foglalkozni akar, innen kell kiinduljon. — Az egyes ember kiválasztása is Jézus Krisztusban gyökerezik: Jézus Krisztus a kiválasztott ember, aki magára vette az elvetett ember minden terhét. Barth anthropológiájának következetes krisztológiai meghatározottsága talán itt a legmerészebb és a leghatalmasabb: nem akar tudni az emberről, az elvetett emberről sem Krisztuson kívül s Tőle eltekintve! (Persze mindez előkerül sokkal részletesebben a tkp anthropológiai részben.) Itt tárgyalja Barth hallatlanul érdekfeszítően a Judás-problémát is.

A nyolcadik fejezet meglepetést tartogat: Isten parancsolata

címen etikai alapvetést kapunk e szokatlan helyen. Isten azzal, hogy kiválasztja az embert, egyúttal *igényét* is bejelenti reá. Ezzel *dönt* az ember sorsa felől: bármit tegyünk, e szuverén, visszavonhatatlan és jószágos döntés alatt állunk. Isten parancsolata *ítéletet* is mond felettünk. Éppen azért ítél meg, mert a gyermekeinek tekint a Jézus Krisztusban. — E szakasz mutatja, mennyire egységben van Barthnál a dogmatika és etika, a hit és az élet. Másfelől a szakasz háttérében Barth sajátos felfogása van az evangélium és törvény viszonyáról: a törvény az evangélium szükségképpeni alakja csupán, mert Isten igazi szándéka, tulajdonképpeni saját műve és szava az evangélium. A kötet terjedelme 899 oldal.

III/1. félkötet szokatlanul vékony. Megjelenési éve: 1945. a magyarázat. Mint az előszóban is említi Barth, a háború végének és befejezésének rendkívül mozgalmas, drámai esztendei őt is igénybe vették, lekötötték; kevesebb ideje maradt a Dogmatika számára a szándékoltnál (közben ugyanis egy ideig a svájci miliciánál mint közlegény szolgálatot is teljesített!). Pedig ezzel a félkötettel új területre lép a Dogmatika tárgyalása: itt kezdődik a *teremtésről szóló tanítás*. A *kilencedik fejezet a teremtés művéről* szól. Bevezető paragrafus: a teremtő Istenben való *hit*. Ezután a teremtés és a *szövetség* alapvető bibliai képzetének összefüggése következik s ezen belül a teremtéstörténet nagyszabású, felszabadítóan nagyvonalú egzegezise! Egy további szakasz a teremtő Isten *igen*-je teremtett világához. Tulajdonképpen a fenntartó kegyelem tárgyalása. A kötet terjedelme mindössze 488 oldal.

A *III/2. kötet* megjelenési éve 1948. Eduard Thurneysennek, legjobb barátjának, hűséges fegyvertársának, a bázeli Münster lelkészének s az ottani teológiai fakultás magántanárának ajánlotta. A kötet késedelmes megjelenésének oka: Barth közben, 1946-ban és 1947-ben, két nyári szemesztert Bonnban töltött s az ottani teológia meghívására adott elő dogmatikát; ez azonban nem a nagy Dogmatika anyag volt, hanem egy konpendiumszerű összefoglalás, — saját megjelölése szerint egy kissé kibővített konfirmációi oktatás anyaga (!), a háború utáni német teológiai hallgatók szellemi színvonalára való tekintettel s ami azután (magyar fordításban is) megjelent „Kis dogmatika” címen. — Ez a félkötet tartalmazza az azóta híressé vált *anthropológiát*. Kétségkívül a Dogmatika eddig egyik legjelentősebb kötete. A *tizedik fejezet* — a kötet csak ezt az egy fejezetet tartalmazza — címe: *A teremtmény* Isten teremtménye: az ember. A teológiai anthropológiának ez a rendkívül nagyszabású műve kétségkívül az utóbbi évek (évtizedek) egyik nagy eseménye. Gondolatmenete: Anthropológiai alapvetés (az ember mint a dogmatika *problémája*), az ember mint Isten *teremtménye*, az ember mint Isten *szövetségestársa* (az ember rendeltetése), az ember mint *test és lélek*, az ember az *időben*. A krisztológiai felépítés olyan bámulatos következetességgel érvényesül, mint egy nagy zenemű mindig újra visszatérő alaptétele. Emberségünk alapja, valósága és reménysége (jövendője) *Jézus Krisztus, az egyetlen valóságos és igaz ember*. Az ember Isten képére teremtettségétől (Imago Dei) kezdve a humánus legmoder-

nebb kérdéséig az emberről szóló tanítás minden lehető kérdése előkerül itt. Barth számot vet itt az egész keresztényen (protestáns és római) és a keresztényeségen kívüli embertannal. A kötet tartalmi gazdagságát megközelítően sem lehet érzékeltetni. Ezeket az izgalmas fejezeteket valóban olvasni kell. Terjedelme 800 oldal.

A III/3. kötet 1950-ben jelent meg. Előszavát külön is érdemes elolvasni: itt említi Barth a „Krisztomonizmus“ vádját és felel arra s általában fontos megjegyzéseket tesz a kötet tartalmának megértésére nézve. S itt mond köszönetet hűséges munkatársának, titkárnőjének Charlotte von Kirschbaum-nak, aki immár húsz éve áll mellette.

E kötet ismét egyike a legizgalmasabbaknak. Folytatja a teremtésről szóló tanítást, tehát még mindig az I. hitágazat körében mozog. A tizenegyedik fejezet címe: *A teremtő és teremtménye*. Miután előzőleg az emberről, mint Isten teremtményéről volt szó, most a teremtő és teremtményének viszonyát vizsgálja Barth. A két első §-ban Isten *gondviselő* és *fenntartó*, *vezérlő* és *kormányzó* munkájáról szól. A következő kettőben pedig a gonoszról van szó s az angyalokról és ördögökről. Barth a „gonosz“ problémáját sajátos megjelöléssel tárgyalja: „*a hiábavaló*“ (Das Nichtige). A gonosz, a romlás és a rontás Isten felől nézve a tiszta értelmetlenség, a hiábavalóság, a semmis. — Ezután egy külön §-ban foglalkozik a „mennyország“ képzetével s ezzel kapcsolatban tárgyalja az *angelológiát*, az angyalokról, mint Isten követeiről szóló tant. Egyike a legvonzóbb, legszellemesebb szakaszoknak az egész Dogmatikában. — Végül következnek a démonok, mint Isten követeinek az *ellenségei*. Rövid, de magvas tárgyalás ez; mint Barth mondja, nem jó itt elidőzni, elég egy rövid, éles pillantást vetni rájuk. — A kötet terjedelme 633 oldal s egyike a legérdekesebbeknek és legértékesebbeknek.

Alig egy év elteltével, 1951-ben máris megjelent a következő félkötet: III/4. Ajánlása a bostoni egyetemnek szól. — Még ez a félkötet is a *teremtéssel* foglalkozik. Ezen belül azonban e kötet tulajdonképpen *etika*: ez a nevezetes etikai kötet, amely nem kisebb feltűnést keltett, mint pár évvel előbb az anthropológiai. Hiszen Barth, akiről azt hírték, hogy érdeklődése kizárólag Istennek és az ő művének szól, tehát végletesen teocentrikus — íme most az ember és annak élete felé fordul. Előbb a teremtett ember s most a cselekvő ember áll tárgyalása középpontjában. A tévedés persze ott volt, hogy Barth nem teocentrikus, az igaz, hogy nem is antropocentrikus, hanem krisztocentrikus teológus. És éppen konzekvens krisztológiai látószöge vezette e tárgyakhoz: Hiszen a Ige emberré lett (anthropologia) és betöltötte a törvényt érettünk — hogyan maradhatnánk mi Isten parancsolata nélkül? (etika) — A *tizenkettedik fejezet* címe: *A teremtő Isten parancsolata*. Előljáróban alapelvi kérdéseket tisztáz: mit keres az etika ezen a helyen? A derekas részben négy nagy kérdéscsoporttal foglalkozik: Az (ember) *Isten előtt való szabadsága* címen a 3. parancsolat gondolkörébe lépünk: az *ünnepnap*, a *hitvallástétel* és az *imádság* — ezekben nyilvánul Isten gyermekeinek szabadsága. A következő §-ban az embernek a *közösségben* való szabadságát vizsgálja: hogyan alakul

ebből a szempontból a családi élet etikája: sexuáletika, a házasság, férfiú és nő kapcsolata! szülők és gyermekek, a „közel és távollévők“ (a nép, a környezet). A harmadik kérdéscsoport: Az *élethez* való szabadság (az 5. parancsolat kérdései). Háború és béke, a munka fontos szociáletikai kérdései kerülnek itt sorra. Külön szempont: a keresztyén gyülekezet szolgáló élete s ezen belül a munka kérdései. Végül az utolsó nagy kérdéscsoport, amit Barth ebben az összefüggésben tárgyal, a hivatás és a becsület erkölcsiségének kérdései.

E kötetben Barth, a dogmatikus, mint etikus mutatkozik be. Az életet — úgy látszik — nem kevésbé ismeri, mint az egyház-
atyák földiánsait. Hallatlanul bátor, őszinte és gyakorlati ezekben az izgalmas kérdésekben. Sok lelkipásztori melegség, bölcsesség és derű jellemzi az „etikus“ Barthot. Nagy felfedezés ez a kötet sokak számára, akik teológiáját eddig nem ismerték, vagy félreismerték. — A kötet terjedelme 802 oldal.

A IV/1. kötet 1953-ban jelent meg. Ajánlása Barth Károly három fiának szól, akik követték atyjukat a lelkészi pályán: Markus Barth a dubuquei (USA) teológia professzora, Christoph Barth misszionárius Dzsakartában (Indonézia), Hans Jakob Barth lelkész Bernben. Keveseknek adatik meg, hogy fiaikban így folytatva lássák életük értelmét és hivatását... E félkötettel kezdődik a Dogmatika második főrésze: *A kiengesztelésről szóló tanítás! A tizenharmadik fejezet* általános bevezetésnek számítható: „A kiengesztelésről szóló tan tárgya és problémái“. Két §-ban szól itt a kiengesztelő Isten művéről: Isten velünk van s nem ellenünk. Az emberrel való szövetsége a kiengesztelés előfeltételé. Az ember részéről megtört szövetséget maga Isten állítja helyre. Ezután áttekinti a kiengesztelésről szóló tan általa szándékolt menetét. — A *tizennegyedik fejezet* címe: *Jézus Krisztus az Úr, mint szolgáló*. E fejezet a következő fő szakaszokra oszlik: Isten Fiának *engedelmessége*, vagyis Jézus Krisztus alászállása mennyei dicsőségéből a megaláztatásba (A Fiú és az Atya viszonya a kiengesztelésben). Az *ember gőgje és bukása*. A következetes krisztológiai vonalvezetésre jellemző, hogy Barth az ember bűnét is Isten Fia engedelmességének a tükrében vizsgálja! Ezután szól a *megigazításról*. A hitben elnyert megigazítás nagy kérdéskomplexusa nyer itt tárgyalást. A következő lépés: *A Szentlélek és a keresztyén gyülekezet összegyűjtése*. A hangsúly itt az összegyűjtésre esik. S végül: *A Szentlélek és a keresztyén ember hite*. Itt arra mutat rá Barth, hogy hitünk is, amivel elfogadjuk Isten megigazító ítéletét, az Ő műve és ajándéka. — A kötet terjedelme 888 oldal.

A IV/2. — eddig utolsóként megjelent — kötetet a budapesti református teológiai Akadémiának ajánlotta az elmúlt év őszén adományozott tiszteletbeli doktori címért. Megjelenési éve 1955. A félkötet anyaga — a kiengesztelésről szóló tan folytatása — pontos párhuzama a megelőző kötet anyagának. Címe: *Jézus Krisztus a szolgáló, mint Úr. (Tizenötödik fejezet.)* Minden egyes § a megelőző kötet egy egy §-ának megfelelője, csak hogy itt nem Jézus Krisztus megaláztatásának, hanem felmagasztaltatásának vezérszempontja

alatt. Tehát az első nagyobb szakasz általában szól az *Emberfiának felmagasztaltatásáról*. Majd az ember *bűnéről* és *nyomorúságáról*, de itt az Emberfiának királyi uralkodása fényében. A megigazításnak itt a *megszentelésről* szóló fejezet felel meg. Ezen belül szó van a szentség és a szentek, az ébredés, a megtérés, a kereszthordozás kérdéseiről! A Szentléleknek itt nem az összegyűjtő, hanem a gyülekezetet *építő* munkája kerül előtérbe. E cím alatt tárgyalja a gyülekezet valósága, növekedése és rendjének kérdéseit. Végül a keresztyén ember hitének megfelelő §: a Szentlélek és a keresztyén ember *szerep*te. A hatalmas kötet 982 oldal.

Eddig jutott el Barth nagy Dogmatikájának írásában. Mint látjuk ez a páratlan mű valóságos lexikona a teológiai tudományoknak. Egy élet műve, megismeréséhez és feldolgozásához hosszú évek kellene. Ez a szerény, igen vázlatos ismertetés bizonyára nem méltó hozzá, mégis talán több a semminél. Kifejezése szeretne lenni mindnyájunk tiszteletének és hálájának a hetvenedik évét betöltő tudós iránt. Ha egyebet nem, bizonyára mindannyian megtanulhatjuk tőle a teológia forró szeretetét, a szorgalmat és a kitartó fáradozást, az elmélyedő kutatást hivatásunk problémáiban. Adja az egyház Ura, hogy világító példájával még sokáig járhasson előttünk s befejezhesse életének nagy művét, a Dogmatikát.

Groó Gyula

Készül Hitvallási irataink új fordítása

A Teológiai Akadémia professzorai Hitvallási irataink új fordításán dolgoznak. Egyházunk már korábban elhatározta, hogy új fordításban közreadja Hitvallási irataink gyűjteményét és ezzel egyházunk régi kötelességének tesz eleget.

Az alábbiakban ízelítőt adunk a professzorok műhelymunkájából és néhány részletet közlünk a Schmalkaldeni cikkekből dr. Pálffy Miklós fordításában.

A törvény

Itt azt tartjuk, hogy a törvényt elsősorban azért adta Isten nekünk, hogy gátat vessen a bűnnek, részint a büntetésre vonatkozó fenyegetés és rémítés, részint a kegyelemre és jótéteményre vonatkozó ígéretével és annak felkínálásával. Azonban mindez balul ütött ki annak a gonoszságnak következtében, ami a bűnnek a műve az emberben. Mert egyesek még gonoszabbak lettek általa. Ezek azért eilenségei a törvénynek, mert tiltja, amit örömet tesznek és azt parancsolja, amihez semmi kedvük sincsen. Ezért, hacsak a büntetés kordában nem tartja őket, még gyakrabban vétkeznek a törvény ellen, mint előzőleg. Ilyenekből lesznek azután az elvadult és gonosz emberek, akik, ha alkalmuk és terük nyílik rá, a rosszat cselekszik.

Mások vakká és elbizakodottakká lesznek s azt képzelik, hogy megtartják és meg tudják tartani a törvényt a maguk erejéből, ahogyan ezt főntebb kimutattuk az iskolás teológusokról. Így születnek a képmutatók és az álszentek.

A törvény legfontosabb szolgálatá és ereje abban van, hogy leleplezi mindenkinél az eredendő bűnt minden gyümölcsével együtt és megmutatja az embernek, hogy milyen szörnyű mélyre bukott és milyen mérhetetlenül megromlott a természete. A törvény mondja meg neki, hogy nincs Istene, hogy nem törődik Istennel, vagy más isteneket imád. Ezt előzőleg, a törvény nélkül el nem hitte volna. Most azonban megretten, megalázkodik, elcsügged és kétségbe esik. Szeretné, ha segítenének rajta és nem tudja, hogy hová és mihez kapjon?! Isten ellensége kezd lenni és zúgolódik ellene, stb. Erre céloz Rm 4,15: „A törvény haragot nemz“ és Rm 5,20: „A bűn megnövekszik a törvény által“.

A megtérés

A törvénynek erre a szolgálatára emlékeztet az Újtestamentum és gyakorolja is, ahogyan Pál teszi és mondja Rm 1,18-ban: „Nyilván van az Isten haragja a mennyből minden ember ellen“. Ugyanígy 3,19k-ban: „Az egész világ vétkes Isten előtt és senki sem igaz előtte“. Krisztus pedig ezt mondja Jn 16,18-ban: „A Szentlélek megfeddi a világot a bűn tekintetében“.

Ez tehát Istennek az a mennyköve, amellyel megsemmisíti a nyilvánvaló bűnösöket az álszentekkel együtt és nem ad igazat senkinek. Mindenkit rettegésbe és csüggedésbe taszít. Ez az a pöröly, amelyről Jeremiás beszél (23,29-ben): „Az én Igém sziklátak zúzó pöröly“. Ez nem aktív töredelem, cselekvő töredelem, hanem passzív töredelem, a szív igazi töredelem, halálos gyötrelem és halálérzet.

Így kezdődik az igazi megtérés. Ezt az ítéletet kell meghallania enél az embernek: „Valamennyien semmik vagytok, akár nyilvánvaló bűnösök vagytok, akár szentek! Mindnyájatoknak meg kell változnotok és másként kell cselekednetek, mint amilyenek most vagytok és ahogyan most cselekedtek. Lehetek akárkik és akármilyen nagyok, bölcsék, hatalmasok és szentek, amilyenek akartok lenni, itt senki sem igaz, stb.“

De a törvénynek ezzel a szolgálatával az Újtestamentum nyomban összekapcsolja az evangéliumi kegyelemnek azt a vigasztaló ígérését, amelyben hinnünk kell. Ebben az értelemben mondja Krisztus Mk 1,15-ben: „Térjete meg és higyjete az evangéliomban“, azaz: „Változzatok meg, cselekedjete másként és higyjete ígéretségemben“. Az előtte járó (Keresztelő) Jánost a megtérés hirdetőjének nevezik, mégpedig a bűnök bocsánatjára. Vagyis neki mindenkit feddenie kellett és mindenkit meg kellett győznie a bűnről. Csak így tudták meg, hogy mik Isten színe előtt és ismerték fel, hogy elveszett emberek. Így lettek készek elfogadni az Úr kegyelmét, tőle várni és megkapni a bűnök bocsánatát. Maga Krisztus is ezt mondja Lk 24,47-ben: „Prédikálni kell nevemben a *megtérést és a bűnök bocsánatát* az egész világon“.

Ahol azonban a törvény egyedül végzi ezt a szolgálatát az evangélium nélkül, ott halál van és pokol. Ott kétségbe kell esnie az embernek, mint Saulnak és Júdásnak. Ilyen értelemben mondja Pál (Rm 7,10—11-ben): „A törvény öl a bűn által“. Ezzel szemben az evangélium nemcsak egyféleképpen nyújt vigasztalást és bocsánatot, hanem az Igében, a szentségben és más módon is, amint majd hallunk még arról (ahogyan a 130. zoltár mondja), hogy bőséges Istennél a megváltás a bűn félelmetes rabságával szemben.

Most pedig szembe kell állítanunk a szofisták hamis megtérését az igazi megtéréssel, hogy a kettőt annál jobban megértsük.

Az Úrvacsora szentsége

Azt tartjuk, hogy az Úrvacsorában a kenyér és a bor Krisztus valóóság teste és vére s hogy azt nemcsak igaz, hanem gonosz keresztyének is kiszolgáltathatják és vehetik.

Nem szabad csak egy szín alatt kiszolgáltatni. Nincs szükségünk arra a magas tudományra, amely arra tanít bennünket, hogy egy szín alatt is annyi van, mint kettő alatt, ahogyan a szofisták és a konstanzi zsinat tanítják. Mert még ha igaz volna is, hogy egy szín alatt annyi van, mint kettő alatt, az egy szín akkor sem a teljes rendelés és szerzés, ahogyan azt Krisztus alapította és megparancsolta. Különösen is kárhoztatjuk és elátkozzuk Isten nevében azokat, akik nemcsak elmellőzik a mindkét színt, hanem azt zsarnoki módon meg is tiltják, kárhoztatják és gyalázzák mint eretnokséget. Szembehelyezkednek és fölébe helyezkednek így Krisztusnak, a mi Urunknak és Istenünknek, stb.

Az átlényegülés (transsubstantiatio) dolgában nem törődünk semmit a szofisták szörszálhasogatásával, akik azt tanítják, hogy a kenyér és bor elhagyja és elveszíti természetes jellegét, a kenyérnek csak az alakja és a színe marad meg, de már nem igazi kenyér többé. A Szentírással ugyanis az egyezik meg a legjobban, hogy a kenyér jelen van és megmarad (kenyérnek), amint maga Pál is mondja (1 Kor 10,16): „A kenyér, amelyet megtörünk“ és: „Azért úgy egyék a kenyérből“ (1 Kor 11, 28).

A gyónás

A hirdetett külső Igét érintő pontoknál szilárdan ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy az Isten senkinek sem adja Lelkét vagy kegyelmét más-képpen, csak a megelőzően hirdetett Igében vagy Igével. Így tudunk őrizkedni a rajongóktól, azoktól a lelkektől, akik azzal dicsekszenek, hogy Ige nélkül, vagy már az Ige (hirdetése) előtt megkapták a Lelket. Ezért az Írást, vagy az előszóbeli Igét kényük-kezdük szerint bírálgatják, magyarázzák, csúrik-csavarják. Így cselekedett Münzer és így tesznek sokan ma is. Éles különbséget akarnak tenni a Lélek és a betű között, de nem tudják mit beszélnek, és állítanak. (Miért)? Mert a pápaság is merő rajongás. A pápa is azzal dicsekszik, hogy „minden jog benne van szíve kamrájában s amit ő gondol és parancsol egyházában, az akkor is Lélek és jog, ha a Szentírással vagy a hirdetett Igével ellenkezik. Mindez nem más, mint a régi ördög és a régi kígyó, amely már Ádámot és Évát is rajongóvá tette, Isten meghirdetett Igéjével szemben rajongásra és önhittsége csábította. S még hozzá ezt egy másféle kívülről vett Igével cselekedte. Ugyanígy a mi rajongóink is kárhoztatják a hirdetett Igét. Ők maguk azonban nem hallgatnak, hanem telefecsegik és teleírják az egész világot, mintha bizony az apostolok írásából vagy a hirdetett Igéből nem jöhetne a Lélek! De az ő írásukra és szavukra azonnal jönnie kell. Miért nem hagyják abba a maguk igehirdetését és írását is, hogy a Lélek magától, írásuk nélkül és előtte szállhasson az emberekbe!? Hiszen azzal dicsekszenek, hogy beléjük az Írás hirdetése nélkül szállt!

Sommázva: A rajongás Ádámban és gyermekeiben lappang kezdettől fogva a világ végéig. A régi sárkány oltotta beléjük ezt a mérget. Ez

minden eretnekségnek, a pápaságnak és Mohamednek is az ősforrása, ereje és hatalma. Ezért kell nekünk erősen kitartanunk amellett, hogy Isten bennünk, emberekben, csak a hirdetett Igében és szentségben akarja művét elvégezni. Maga az ördög mindazt, amit ilyen Ige és Szent-ség nélkül Lélek gyanánt magasztalnak.

A papok házassága

Sem felhatalmazásuk, sem joguk nem volt ahhoz, hogy a házasságot megtiltsák és a papok isteni rendjét örök szüzességgel terheljék meg. Antikrisztusi, zsarnoki és elvetemült gazemberek módjára jártak el ebben a dologban, amivel a fajtalanságnak különféle, ijesztően borzalmas és megszámlálhatatlan bűnét idézték elő és most is nyakig úsznak benne. Ahogyan sem nekünk, sem nekik nincsen hatalmuk arra, hogy a férfiúból nőt és a nőből férfiút csináljanak, vagy a nemi különbséget megszüntessék, arra sem volt hatalmuk, hogy Istennek ezeket a teremtményeit elválasszák egymástól vagy pedig megtiltsák, hogy tisztességes házasságban együtt éljenek. Ezért nem fogunk beleegyezni gyalázatos papnőtlenségükbe és nem fogjuk túrni. Hanem azt akarjuk, hogy a házasság legyen szabad, ahogyan Isten rendelte és alapította. Az Ő művét sem lerombolni, sem megakadályozni nem fogjuk. Mert Pál azt mondja (1 Tim 4, 1), hogy ördögi tanítás ez.

Az Egyház

Nem ismerjük el, hogy ők (a pápisták) alkotják az egyházat. Ez nem igaz. Hallani sem akarunk arról, amit az egyház nevében parancsolnak vagy tiltanak. Mert — Istennek hála! — a hétéves gyermek is tudja, hogy mi az egyház: a szent hívők és „azok a bárányok, akik megismerik Pásztoruk hangját“ (Jn 10, 3). A gyermekek ugyanis így imádkoznak: „Hiszek a szent keresztyén anyaszentegyházban.“ Ez a szentség nem a karingekben, kopasz fejekben, hosszú kabátokban és egyéb szertartásokban van, amiket a Szentírással ellentétben kiagyaltak, hanem Isten Igéjében és az igaz hitben.

Hogyan igazul meg az ember Isten előtt és a jó cselekedetek

Nem tudok semmit változtatni azon, amit erről a kérdésről mindig tanítottam: hogy „hit által“ (ahogyan Pál mondja: Csel 15, 9) a mi közben járónkért teljesen igazaknak és szenteknek akar bennünket tartani és tart is. Bár a bűn még nem egészen szűnt meg vagy halt meg a testben, Isten azonban nem akarja azt mégsem beszámítani, számontartani.

Az ilyen hitből, megújulásból és bűnbocsánatból következnek azután a jócselekedetek. S ami ezekben még bűnös vagy fogyatékos, az nem számít bűnnek vagy fogyatékoságnak ugyanannak a Krisztusnak érdemeért. Hanem az ember egészen, személyében és cselekedeteiben egyaránt igaznak és szentnek számít. Mégpedig tisztán kegyelemből és irgalmasságból, amelyet Isten kiöntött és kiterjesztett reánk a Krisztusban. Ezért nem dicsekedhetünk cselekedeteink nagy érdemeivel, hanem a kegyelem és irgalmasság megvilágításában kell látnunk azokat. Hiszen meg van írva (1 Kor 1, 31): „Aki dicsekszik, az Űrben dicsekedjék“. Vagyis kegyelmes Istene van és ezért minden rendben van. Azt is mondjuk ezen kívül, hogy hamis és nem igazi a hit, ha nem fakadnak belőle jócselekedetek.

LELKÉSZI KÖZÉLET

▲ z Északi Egyházkerület Tanácsának 1955. december 20-i ülésén felvett jegyzőkönyv őrzi D. dr. Vető Lajos püspök fontos megállapítását lelkészeinknek és gyülekezeteinknek a termelőszövetkezeti mozgalommal kapcsolatos szolgálatáról. „Lelkészeink és gyülekezeteink mezőgazdaságunk kollektivizálása terén sok jó szolgálatot végeztek s mint a nyári lelkésztovábbképző konferenciákon, valamint az Esperesi Értekezleteken különösen kitűnt, lelkészi karunk fontosnak tartja népünk közösségi erkölcsre és munkára nevelését.“

Ugyanekkor a Déli Egyházkerület Tanácsában magam is foglalkoztam ezzel a szolgálatunkkal. A jegyzőkönyv ezt így őrzi: „Lelkészeink és gyülekezeteink szolgálata különösen jelentős volt az elmúlt fél esztendő alatt a magyarországi mezőgazdasági fejlődés és átalakulás folyamatában, a termelőszövetkezeti mozgalomban. A lelkészi kar sokszor és gondosan foglalkozott ezzel a kérdéssel. A munkaközösségekben és a lelkészi munkában sokan igen hűséges munkát végeztek egyházunk jövőjének biztosítása érdekében és a magyar parasztság szövetkezeti mozgalmanak fejlődése érdekében. A munkát lelkészeink abban a szellemben végezték, hogy világosan látták a falu jövője és egyházunk falusi jövője közti összefüggést, másrészt józanul mérlegelték, hogy a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődésével javul a parasztság életszínvonala és az ország mezőgazdasági termelése is, annak javulása pedig összefüggésben van hazánk egész népének életszínvonal emelkedésével.“ Majd később: „A lelkészek sok helyütt megértették, de sok helyen mutatkozott ellenállásuk abban, hogy lelkészek ezt lelkészi szolgálatukban szerepeltessék. Mégis ahol előljártak jó példával, ahol a lelképásztori szeretet mutatkozott meg a lelkézpásztori beszélgetésekben, ott a gyülekezet kívánatosnak és áldásosnak tartotta a lelkész ilyen irányú szolgálatát.“

A Déli Egyházkerület Tanácsa megállapította, hogy a *Somogy—Zalai* Egyházmegyében valamennyi községben megalakult a termelőszövetkezet és öt-hat kivételével valamennyi egyházközségünk és filiánk termelőszövetkezeti községben él. Pontosan ugyanez a helyzet a *Tolna—Baranyai* Egyházmegyében is. A *békési* egyházmegyék is úgy élnek ma már, hogy valamennyi egyházközségük területén van termelőszövetkezet.

Az Északi Egyházkerületben különösen a *Vas megyei* és *Veszprém megyei* evangélikusság életét érinti a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődése. Az Egyházkerületi Tanács határozatban „felhatalmazta a püspököt, hogy dicsőítő elismerést fejezzen ki az Egyházkerület Tanácsa nevében azoknak a lelkészeknek, akik a termelőszövetkezeti mozgalommal kapcsolatban kimagasló munkát végeztek.“

Ennek az egyházkerületi határozatnak alapján azóta megérkeztek a püspökökhöz az egyházmegyei javaslatok. A lelkészi munkaközösségekben őszintén és lelkesen vitatták meg a lelkészek azt, hogy kiket illet elismerés ezen a téren. E javaslatokat mérlegelve, a jó szolgálatokat megköszönő leveleket küldtünk a következőknek:

Az Északi Egyházkerületben egyházmegyei és helyi jó szolgálatokért *Fülöp* Dezső vasi esperes, büki lelkésznek; *Halász* Béla veszprémi esperes, veszprémi lelkésznek;

A Déli Egyházkerületben egyházmegyei és helyi jó szolgálatokért

Mekis Ádám kelet-békési esperes, békéscsabai lelkésznek; *Válint* János pestmegyei esperes, irsai lelkésznek; *Kutas* Elek somogy—zalai esperes, zalaistvándi lelkésznek; *Káldy* Zoltán tolna—baranyai esperes, pécsi lelkésznek.

Az Északi Egyházkerületben gyülekezeti lelkipásztori szolgálatért *Garam* Zoltán bobai lelkésznek; *Kovács* Béla nemeskoltai lelkésznek; *Józsa* Márton celldömölki lelkésznek és *Lehel* Ferenc szombathelyi lelkésznek a Vasi Egyházmegyében. *Garami* Lajos egyházadengелеgi lelkésznek a Nógrádi Egyházmegyében. *Kakas* József balatonszepezdi ny. lelkésznek, *Tóth* Sándor mezőlaki lelkésznek, *Sümeghy* István kővágó-örsi lelkésznek, *Bárdosi* Jenő dabronyi lelkésznek a Veszprémi Egyházmegyében. *Lukácsy* Dezső téti lelkésznek, *Sikter* László hegyeshalmi lelkésznek, *Hülvely* Sándor rábaszentandrásai lelkésznek a Győr—soproni Egyházmegyében. *Kajos* János nagyvelegi lelkésznek a Fejér—komáromi Egyházmegyében.

A Déli Egyházkerületben gyülekezeti lelkipásztori szolgálatért *Fecske* Pál battonyai lelkésznek, *Zsemberovszky* János tótkomlói lelkésznek és *Fabók* Ferenc Mezőberény II. kerületi lelkésznek a Kelet-békési egyházmegyében. *Koszorús* Oszkár Orosháza—szentornyai lelkésznek és *Boros* Károly nagyszénási lelkésznek a Nyugat-békési egyházmegyében. *Palotay* Gyula hartai lelkésznek a Bács-kiskútni Egyházmegyében. *Kökény* Elek Budapest—rákospalotai lelkésznek a Pesti Egyházmegyében. *Pohánka* Ödön csóvári lelkésznek, *Maróti* János acsai lelkésznek, ifj. *Fekete* István hévízgyörki lelkésznek a Pestmegyei Egyházmegyében. *Szende* Sándor kötcei lelkésznek, *Weiler* Henrik szepetneki lelkésznek a Somogy—zalai Egyházmegyében. *Krähling* Dániel gyönci lelkésznek, *Rusznayk* Ferenc bikácsi lelkésznek, *Vancsó* József mágocsi lelkésznek a Tolna—baranyai Egyházmegyében.

Az egyházi sajtóban végzett szolgálatért dr. *Ottlyk* Ernő teológiai tanárnak és *Zay* László ügyvivő lelkésznek.

Istennek legyen hála a jó szolgálatokért. Serkentse az itt is kifejezett köszönet a felsoroltakat is, de valamennyi lelkész társunkat is továbbí hűséges munkára. A termelőszövetkezeteket nem a lelkészek szervezik. De igehirdetői és lelkipásztori munkájuk nagyon szükséges a falu társadalmi átalakulása idején és igen sokat tehetnek a közösségi erkölcs kialakulása érdekében. Már most igen sok jele van annak, hogy a mezőgazdaság új útján járó híveink hálások lelkészeiknek a jó lelkiismeretű tanácsolását, lelkigondozását s egyházszeretetük csak növekszik, ha életük sorsdöntő kérdéseiben maguk mellett tudják a jóakarató, és a fejlődő életben otthonos lelkészt. Jól mondta *Tóth* János, a zalaistvándi egyházközség gondnoka: „Nagyon megnyugtató volt számunkra, hogy a termplomban éreztük, hogy az egyházi vezetőink, lelkészeink is velünk egy gondolon vannak.“ *Tóth* János bizonyára az egész egyházközség nevében beszélt, mert Zalaistvánd termelőszövetkezeti község és valamennyi evangélikus benne van a termelőszövetkezetben.

* * *

Nyugat—békési Egyházmegye Lelkeszi Munkaközössége 1955. október 13-án tartott ülésének jegyzőkönyve ezt a határozatot őrzi: „A maradi parasztréteg nevelésével idáig adósok maradtunk az Egyház Urának.“

A Pest megyei Egyházmegye 1955. október 5-én tartott ülésén ez a kérdés középpontban állott. *Fekete István* hévízgyörki lelkész kijelentette: „A szószéken hirdetniünk kell, hogy a keresztyén embernek Istentől rendelt kötelessége munkáját hűségesen és a másokra nézve elvégeznie. Ezzel és így válnak híveink alkalmasakká a közös gazdaszolgálatra, ahol az egyéni érdekek a közönség érdeke alá kell állítani.“ *Zászkaliczky Pál* főti lelkész ezt mondta: „A keresztyén etika hirdetésével tartozunk szolgálatot végezni a mi társadalmunknak, mert arra a kollektív társadalomnak is nagy szüksége van. Az egyéni önzés és bűn felboríthat nagyon jól felépített közös gazdaszolgálatot is. A mi dolgunk, hogy a törvényt világosan hirdessük.“ *Roszik Mihály* albertyi lelkész megállapította, hogy az ottani termelészövetkezeti tagoknak a munkához való viszonya pozitív irányban megváltozott. *Lupták Gyula* nyáregyházi lelkész a lelkész munka feladatának azt tartotta, hogy lelkiismeretes embereket neveljünk. Bizonyosságot tett arról, hogy az Isten-hít lelkiismeretes és becsületes embereket ad a társadalomnak.

A Hajdu—Szabolcsi Egyházmegye Lelkészi Munkaközösségében *Megyér Lajos* esperes mutatott rá a közönségi nevelés fontosságára lelkipásztori munkánkban. Megjegyzését élénk vita követte.

A Fejér—komáromi Egyházmegyében *Pohánka Sándor* bokodi lelkész megállapította, hogy „a szövetkezeti gazdaszolgálat csak akkor lesz eredményes, ha a szövetkezetbe belépő földművesek levetközlik magukról az egyéni önzést. Szerintem főképpen itt lehet a lelkész a termelészövetkezeti mozgalom fejlődésének segítségére“. Az egyházmegye lelkészi munkaközössége azt kéri a lelkészektől, hogy „hivatásuknak megfelelő módon végezzenek hazafias szolgálatot a mostani időkben“.

Mostanában úgy látom, hogy a termelészövetkezeti mozgalommal kapcsolatos nemzeti szolgálatunk sok helyen már új szakaszába lépett. Gyülekezeteink egész serege van már abban az állapotban, hogy eldőlt a parasztság vitája, megoldódott annak problémája, hogy egyéni gazdaszolgálatban, vagy termelészövetkezetben keresse-e jövőjét. Megalakultak a termelészövetkezetek és sok helyen termelészövetkezeti község alakult egyházközségeink tagjaiból. Túl vannak a vajúdas fájdalmain és a fő kérdésük ma már maga a gyakorlati közönségi élet. A fenti nyilatkozatok, — amelyek mellé akárhányat idézhetnénk még —, bőségesen igazolják, hogy lelkészeink figyelme sok helyen egy újfajta felelősség és szolgálati kötelesség felé fordult. Szolgálni népünknek a közönségi erkölcs alakításával. Nagyon fontos volna és igen termékeny, ha ezen a területen kicserélnénk tapasztalatainkat és teológiai munkánk tudományos érdeklődését is a keresztyén etika most felvetődő közönségi kérdései felé irányítanánk. Az új paraszti társadalom újszerű életének erkölcsi kérdései a jövő kérdései. Ezekről függ egyházi és nemzeti jövőnk. És most válik el, milyen segítséget tudunk adni hitünkéből folyóan az emberi együttélés új formáinak termékeny és békés kialakításához.

* * *

A lelkészi összejöveteleken egyre-másra történnek felszólalások annak érdekében, hogy liturgiai egységesítést próbáljunk elérni különösen a kazuális szertartások terén, mert itt a gyülekezetekben kialakult hagyományok és szokások hatására igen sok eltérés mutatkozik. *Koppány János* tótkomlói lelkész az egyik összejövetelen sürgette, hogy külön-

sen a Lelkipásztor foglalkozzék ezzel a kérdéssel. *Fecske Pál* nagyszónári lelkész rámutatott, hogy még az istentiszteletek területén is nagyok a liturgiai különbségek a gyülekezetek között. „Egységes magatartást” követelt ezen a téren. Ezek a hangok is sürgették, hogy felvessük az új *Ágenda* elkészítésének tervét. Az Egyházegyetem Sajtóosztályának 1956. február 8-án tartott bizottsági ülésén hosszan tárgyaltuk ezt a kérdést és *Pröhle Károly* teológiai tanár püspöki megbízást kapott az új *Ágenda* előkészítésére. Bizonyos, hogy ez a munka nagy érdeklődésre tart számot a lelkészek körében és a lelkészi munkaközösségi munkában is. A régi *Agendák* már elfogytak és nem is biztosítják egyházunk szertartási egységét. Ezt az egységet mindenképpen nehéz lesz elérni. Gyülekezeink magyar-szlovák-német és vegyes nyelvű hagyományai már maguk előteremtik az itt fennálló nehézségeket. Mégis nagy lépést kell tennünk a szertartási egység felé. Ez a nagy lépés legalább alternatív rendekkel bizonyára megtehető. Az új *Ágenda* imádságos anyaga is közös nagy ügyünk. *Pröhle Károly* professzornak megbízása van arra, hogy munkájához már most segítségül hívhassa azokat, akiket valamilyen szempontból munkaközösségbe kíván hívni. Az *Ágenda* munkatársait végül is egy országos szakértekezlet fogja kijelölni. Ez a szakértekezlet még májusban dönt *Pröhle Károly* javaslatai alapján az *Ágenda*-terv fő kérdéseiben. Jó ha ezt tudjuk, jó ha ki-ki belesegít a maga szempontjaival és munkájával. És jó, ha egy szívvel tudunk imádkozni ezért az új *Ágenda*-ért, amely — ha a munkánk jól megy — 1957-ben megjelenhetik.

Dr. *Gubcsó András* megyesegyházi lelkész a gyülekezeti lelkészi munkatervébe utolsó pontként betervezte „A naponkénti lelkészi továbbképzésre szánt időt”. Felsorolta, hogy ebben az időben olvassa el az egyházi és a világi sajtót és a munkájához szükséges irodalmat. Ez jó kezdeményezés. Az is a gyülekezeti lelkészi munka tervéhez tartozik, hogy biztosítjuk magunknak a továbbképzési időt. Ez nézetem szerint nem azonos az igehirdetési alkalmakra készülési idejével. Természetesen „be kell tervezni” a készülési időt is. A tervet pedig meg kell valósítani.

* * *

■ Még soha nem kérdeztük meg az egyházközségeket a felől, hogy megtartják-e az ökuménikus imahetet. Az idén megkérdeztük. Az eredmény nem túl jó. Az ökuménikus imahét természetesen ma sem és ezután sem „kötelező” a gyülekezetek életében. De bizonyos, hogy ezek az imahetek sokatmondóak, áldásosak és nevelő hatásuk, — ha jól végezzük —, jó irányú volna. Ezévből gyülekezeteink felében tartották meg az ökuménikus imahetet. Ezeknek is a felében tartották azt közösen más felekezetűekkel, elsősorban reformátusokkal. Ha meggondoljuk, hogy kilencven sincs azoknak a gyülekezeteknek a száma, amelyekben ez az imahét valóban ökuménikus volt, vagyis különböző hitvallásúak közös könyörgése az egyház egységéért és közösen végzendő engedelmes szolgálatáért, akkor ezt a számot igen kevésnek kell tartanunk. Nem áll arányban az egyébként általános ökuménikus érdeklődéssel. Az imahétnek az a jelentősége, hogy a legtermészetesebb és legegyszerűbb keresztyén kegyesség-gyakorlás, az imádság útján gyűjti össze Krisztus híveit különböző egyházakból. Ez sokkal egyszerűbb és természetesebb közösség, mint az interkommunio, amely pedig magyarországi egyházaink között fennáll. Jelentősége, hogy megtanít sokakat ugyanazért imádkozni. Ez jó iskola

a felekezetek között, ökuménikus társaságban, de jó iskola még az egy hitvallású gyülekezetben is. Jelentősége, hogy megtanít konkrét, mai egyházi feladatokért Istennek a mi nemzedékünk életébe ajándékozott kegyelmes segítségért könyörögni a világ keresztyéneit együtt foglalkoztató közös emberi ügyekben. Jelentősége, hogy az egyház egységét építi. Azon kell lennünk, hogy a gyülekezetek megszeressék az imádságnak ezt a világra kiterjedő összeköttetését, hogy benne érezzék magukat a keresztyének nagy családjában s odaadják magukat azokra a szolgálatokra, amelyeket tőlünk Isten világszerte megkíván. Bizonyos még az is, hogy a felekezeti huzavonákat is, a féltékenykedéseket és testvérielenségeket is kiszorítaná életünkben a közös imádság. Akik közösen imádkoznak, azok Isten Szentlelkének erejével vétetnek rá a testvériségre.

* * *

Az egyházi fegyelem alapja a lelkészek fegyelme. Ez természetesen nem elvi alap, de alap a gyakorlatban, mint az elindulás feltétele. És erkölcsi alap, amelyre a gyülekezetekben építeni lehet. Lelkészi esküt tettünk az egyházi fegyelmezés elfogadására és az evangéliumi fegyelem betartására. Függségünk az egyházi törvényekkel, az egyházi feljebbvalókkal szemben elismert és gyakorolt engedelmisségünk. Viszont hiányzik közéletünkben annak a függőségnek fegyelmező ereje, amely a lelkésztársakkal, a lelkészi karral szemben kötelez. A régi Lelkészegyesületünknek (MELE) jól felépített becsületszéki szabályzata volt, amelynek — ha kellőképpen használták volna — nagy erkölcsi tekintélye alakulhatott volna ki. Új zsinati törvényalkotásunk során „Az egyházi hivatalról és az egyház munkásairól“ szóló 1953. évi V. tc. a régi MELE-nél még jobban alapította meg az egyházmegyei lelkészi munkaközösségek természetes szervezetét, munkáját és hatáskörét. A lelkészi munkaközösségek intő, fegyelmező, békítő, rendező szolgálata azonban az egyes lelkészek életében még nem tudott kialakulni. Az egyházi törvények VIII. Törvénycikke újjáalkotásának idejére hagytuk ezt a kérdést, de nem biztos, hogy ezt jól tettük. Az egyházfegyelemnek ebben a készülő új törvénycikkében bizonyára helye Tehet mégis majd a lelkészi becsületszéknek.

Ez a becsületszék arra szolgálna, hogy lelkészek kisebb vétségeit, hibáit, a lelkészi szolgálatot zavaró életviszonyait, vitáit ne kelljen minden esetben és feltétlenül az egyházi törvénykezés súlyos fórumain rendezni, hanem ezeket a kisebb, de sokszor éppen későbbi nagyobb bajokat előkészítő ügyeket a lelkészek testvéri közösségében lehessen megvitatni és rendezni. Nézetem szerint ennek a későbbi zsinati törvénynek elébe mehetünk s a magunk számára megalkothatjuk addig is a lelkészi becsületszéket, ha a lelkészek azt valóban elfogadják fórumként. Az 1954. november 15-én kiadott XIX. számú közös püspöki határozat „Az e. peresi jogkör gyakorlása tárgyában“ a 7. pontjában megnyitja erre az utat, hiszen lehetővé teszi a négy szemközti, vagy a közvetlen illetékeseket bevonó testvéri beszélgetésben a lelkészek ilyen ügyeinek megvitatását és rendezését. Ez régebbi egyházi hagyományokra támaszkodó rendelkezés volt és az ősi szeniorátusok életgyakorlatában történelmi alappal is rendelkezik. Espereseink az elmúlt két esztendő általános vizsgálatainak gyakorolták is az intésnek ezt a módját. Az is természetes, hogy

gyakorlatban van a püspökök hagyományos szolgálata az intézésben, dor-
gálásban.

Az utóbbi időben azonban három eset is felmerült, amikor az egy-
házi vezetőség úgy látta, hogy a lelkeszi becsületszék bizonyos spontán
formáját kell működtetnie egyes lelkeszek olyan ügyeiben, amelyekben
a négy szemközti beszélgetés kevés lett volna, az egyházi törvényszék
munkája pedig túlzott és olyan lett volna, amely a legfontosabbat, a
nevelőhatást nélkülözi. Ezekben az esetekben megalkottuk a lelkeszi be-
csületszék, de a tárgyalást azzal kellett kezdeni, hogy a számonkért
lelkész aláveti-e magát annak, hogy ilyen fórumon és ilyen eszközzel
foglalkozzunk az ügyével. Mindhárom lelkesz elfogadta az egyházi fe-
gyelmezésnek ezt a módját. Mindhárom esetben eredményt értünk el.
Az egyik esetben végül az egyházmegyei lelkeszi munkaközösségben az
ügy nyilvános tárgyalása is szükségessé vált. A lelkeszek testvéri kö-
zösségében azonban ez is hatékony volt és bizonyos, hogy valamennyi
résztvevő fontos tapasztalást vitt magával a lelkeszi magatartás felelős-
ségéről, a mi kollektív felelősségünkről és az egymás iránti szolgatársi
szeretet és igazság gyakorolhatóságáról.

Mindezek alapján azt javasolom, hogy a nyári lelkeszkonferenciákon
vitassuk meg ezt a kérdést és állítsuk fel a lelkeszi becsületszék, mint
egymást fegyelmező felelősségünk fontos eszközét. A lelkeszi becsület-
szék az egyházmegyékben működne, országosan ismert kérdésben pedig
az egyházkerület színvonalán. Vezetői az esperesek, illetve a püspökök
volnának. Rajtuk kívül két lelkesztestvér venne részt a becsületszékben,
akiket az esperes vagy a püspök mindig aktuálisan hív be a becsület-
székbe. Szükség esetén az ilyen tárgyalás felsőbb fokozata az ügy lelke-
szi munkaközösségi nyilvános tárgyalása lehetne. A cél ezeken a tárgya-
lásokon a testvéri meggyőzés a hiba felől és annak súlyáról, a számon-
kért lelkesz nyilatkozata arról, hogy a becsületszék igazságosan kialakult
véleménymondását magáévá teszi és a hiba kijavítása volna. A tanulsá-
gos, a köztudott, a többeket érintő ügyekben a döntéseket ki kellene hir-
detni a lelkeszi munkaközösségben. Ez az ügy a magunk ügye és a be-
csületszék létrehozása sokat jelentene lelkeszi közéletünk megjavítása
szempontjából. Az egyházkormányzást éppúgy segítené, mint magát a
lelkeszi szolgálatot. Bizonyos vagyok benne, hogy a nyári lelkeszkonfe-
renciákon a becsületszék egész rendszerét és szolgálatát ki tudjuk alakí-
tani és a becsületszék meg tudjuk alkotni, amennyiben az a lelkeszek
együttműködésével találkozunk.

D. Dezséry László

MINDENKI PÁSZTORA

D. Dezséry László püspök igehirdetése a Deák-téri templomban
1956. április hó 15-én. Magnetofon felvétélről leírva. — Alapige: Jn 10, 11—18.

Keresztyén Gyülekezet!

Testvérek az Úr Jézus Krisztusban!

Ez az ige: „Én vagyok a jó Pásztor“, — Jézus Krisztus igéje. Egye-
dül Órá vonatkozik, egyedül Óróra szól és senki nem jelképiesítheti ezt az
igét sajátmagára. Sem egy-egy ember, sem semmilyen lelkipásztor, sem-
milyen vezér, — senki. Az anyaszentegyház mint egység sem. Ez az ige

kizárólag Jézus Krisztusra vonatkozik. Azért szól Óróla, mert Ő halt meg értünk. Mindannyiunkért.

A következő, amit ki szerének emelni, az, hogy ezt az igét, a keresztyének természetesen magukra értik. Olyan értelemben, hogy ők az a nyáj, amelyről Krisztus igéje szól. Mi vagyunk ennek a nyájnak azok a juhái, akiknek itt most a mi Urunk ígéreteket ad. Mi vagyunk ez a nyáj, mert mi az Ő vérén megváltott tulajdonai vagyunk. Az egyháznak az az öröme, hogy együtt tudja magát ebben a nyájban, s hogy az egyházat, mint a Krisztus testét valóban egynek érzi. Az egyháznak az az öröme, hogy benne mindenki azt tudja, hogy beletartozik az egészbe, Jézus Krisztusnak abba a nyájába, amelyet ő együtt vezet. Az anyaszentegyházban az az emberek gyönyörűsége, hogy tudják, hogy ott együtt vannak védve az ellen, ami ellen minket megvédeni a mi Istenünk az Ő megszületett szent Fiát, a Jézus Krisztust küldte. Az anyaszentegyházban a nyájnak ez a tudata a Krisztushoz tartozást jelenti és egyben az együvé-tartozást mindenki másnak a szemében. Ez a nyáj tudja, hogy Isten így ismeri őt, ez a nyáj így együtt ismeri Istent, és azt is tudja, hogy a világ is így, mint egy nyájat tekinti a keresztyénséget. Ez még akkor is így van, hogyha maga a nyáj részekre van szakadozva és hogyha a világban élő keresztyén egyház ezer belső hasadásnak, szkizmának, egyházszakadásnak az áldozatává is lett. A keresztyének mint Jézus népe, egy nyájnak számítanak a világban.

Mi magunkra vonatkoztatjuk ezt az igét abban a tekintetben is, hogy a más akolból valók majd egyszer ide fognak csatlakoztatni. Ezt az ígéretet is magunkra értjük. Mi arra várunk, amikor Isten kiterjeszti a maga ismeretét a föld minden lakójára. Mi arra várunk, amikor Isten összekapcsol minket a földön élő valamennyi emberrel és a földön valaha is élt valamennyi nemzedékkel a Krisztus ismeretében, Aki visszajön. Mi ennek az utolsó ígéretnek, a hatalmas eggyéválás ígéretének reménységében vagyunk ma nyáj és érezzük magunkat ma nyájnak.

Mondhatom, hogy semmi sincs, ami úgy fel tudná melegíteni a keresztyén emberek szívét, mint ez a kép, amelyet a mi Urunk itt a János evangéliuma közlése szerint is hagyott ránk, hogy van egy pásztorunk, az Egyetlen Pásztor. Ő az, aki a kilencvenkilenc megléte esetén is elmegy a századikért, Ő az, aki minket csendes vizek mellett terelget, Ő az, aki lelkünket megvidámítja, Ő az, aki az igazság ösvényén vezet minket az Ő nevéért, és Ő az, aki miatt és akinek színe előtt még a halál árnyékának völgyében járva sincs nekünk félelmünk. Nincs az anyaszentegyházban melegebb és mélyebb alapézés, mint ez a közös pásztoroltatás és ennek tudata. Mi báránykáknak, juhocskáknak tudjuk magunkat, amikor benne vagyunk a nyájban. Ebből a nyájból elködörögni, minden keresztyén ember számára a veszélyeztetettséget jelenti. Igen ez, mint amikor egy gyermeknek, aki kiszakítja a kezét az édesapja kezéből, megnyílik a szeme előtt az élet minden veszélye, amint át akar rohanni a forgalmas úttesten. A nyáj és az ő pásztor a anyaszentegyházról alkotott legközelebbi kép és ez van talán legmélyebben a szívünkben.

A mai íghirdetést azonban arra szeretném fordítani, hogy megtanuljunk megőrizni magunkat a szűklátókörűségtől és hogy ezt a nagyon közkeletű és minket annyira megnyugtató képet a pásztorról és az ő nyájáról egy kicsit kitágítsuk. Nem is kicsit, hanem addig tágítsuk, ameddig azt maga Isten érti. Mindarra, amire ezt az ígéretét Ő érti, érthessük mi is.

Az a meggyőződés, hogy az egyház mint olyan, egyáltalában nem keltene feltűnést a földön és semmi szenzációt nem okozna az emberek számára, hogyha ez a kép a pásztorról és az ő juhocskáiról, az ő nyájáról zártan és csakis és szűklátókörűen értelmezve, kizárólagosan az egy-

háza és az egyház népére vonatkoznék. Semmiféleképpen nem élhetünk egy olyan képzetben, amely nekünk azt magyarázna be, hogy Isten azért küldte az Ő Fiát, hogy egyeseket megmenten a pusztulásból. Hogy arra való az egész egyház, hogy a világ nagy összefüggéseiből, az emberiség hatalmas családjából kiragadjon bizonyos embereket. Kicsiny csoportokat üdvözítsen a földön a belső megnyugvás és békeesség nyáj-világában, (míg másokat kitegyen a ragadozó farkasoknak) és üdvözítsen a mennyben, ahová csak azok jutnak, zártan, mindenkitől elkülönítetten, a kiválasztás igen egyéni módján érte, akik valamilyenképpen ebbe a nyájba beszerencsésültek. Mi értelme van ezeknek az ígéreteknek, az időben, a történelemben, az egész emberiségre vonatkozóan, amelyeket mi itt vettünk a mi Urunktól?

Mi az értelme a jó Pásztor és a nyáj képének, amely ennyire mélyen van a szívünkben? Ezt akkor fogjuk megérteni, ha egészen jól értjük ezt a szót, hogy „Én vagyok a jó Pásztor“, az egyetlen pásztor. Jézus Krisztus nem egyszerűen a miénk, az anyaszentegyházé. Hanem Jézus Krisztus a világ megváltója. Amikor Ő azt mondja: „Én vagyok a jó pásztor“, akkor nem egy-egy magához édesgetett hívőre gondol, nem kilencvenkilencre és nem százra. Akkor nem az a kinyilatkoztatás, hogy van a földön egy sereg, amely kapott Istentől, a világ Urától pásztorát az életéhez, hanem akkor az van kinyilatkoztatva, hogy a világ emberiségének pásztorát küldött az Isten az Ő egyetlen Fiában, mert „Úgy szerette Isten a világot“. A jó pásztor nem egyszerűen a miénk. Mi abban a nyájban vagyunk, amely már tud arról, hogy van a világnak jó pásztor, de a jó pásztor az egész emberiségé. Ezt szem elől tévesztve nem történhetik más az anyaszentegyházban, mint egy szülőkörű és szűkkeblű leszűkülés a maga ügyébe. Azzal az elképzeléssel, hogy a világ többi embere pedig az a bizonyos massa perditionis, az a bizonyos föld népe, a pusztulásnak az a masszája, amelyet nemhogy fel akarna emelni Isten, hanem inkább mintha úgy történt volna, hogy Isten azért jött, hogy szétválogassa az embereket, kárhözatra és üdvösségre, hogy éppen az Ő megjelenésével lökjön embereket a végső pusztulásba. Az Isten szándéka más volt. És az a nyáj, az egyház, amely jelen van a világban a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak az a mágnese a földön, amelynek vonzania kell mindazokat, akiknek még nincs a földön pásztoruk. Ezért van az egyháznak hivatástudata, mert mindenkire vonatkoztatja azt, amit ő kapott. És ha nem így van, ha a pásztorát csak a sajátjának érzi, akkor az egyháznak nem lehet missziója. És ennek a fordítottja az: akkor az egyház nem lehet más az emberek szemében, mint egy megérthetetlen zártkörű asztaltársaság, amelynek egyáltalában nem lehet tudni a rendeltetését, a célját és amelyről nem lehet megérteni azt, hogyan vette azt a gögőt, hogy ő kiválasztott, megmentett, az üdvösségre elhívott sereg.

A másik: nagyon jól kell értenünk magának a nyájnak a képzetét is. Megmondom, hogy nem egy keresztyénnel találkoztam már, akik ösztönösen tiltakoztak a nyájnak ez ellen a képe ellen. Nem olyan egyszerű ezt prédikálni az egyházban, hogy „ti egy nyáj vagytok“, és ezt a képet belevetíteni az ő mindennapi életükbe. Nem olyan egyszerű elfogadtatni az emberekkel ezt a képet, hogy van egy jó Pásztor, aki előttünk megy, mi pedig — és gondoljunk a valóságos juhnyájra, — összebújva, a szemünket a földre, időnként a pásztorra szegezve, vándorolunk utána. A nyáj szellem és a nyáj életforma talán az, ami ellen egy valamirevaló ember legelső sorban tiltakozik. De nem a keresztyénség tanította az emberiségnek a nyáj-szellemet és a nyáj-életformát. Viszont mi tanítottuk volna és mi tanítanánk, ha nem értenénk igazán jól azt, ahogyan Krisztus

a nyájban minket a maga szeme előtt lát. A nyáj képével a mi Urunk azt akarja nekünk megmondani, hogy meg kell tanulnunk azt, hogy összetartozunk. Hogy összetartozunk így együtt, akik hitrejutottunk. És másrészt, hogy összetartozunk azokkal is, akik még nem jutottak hitre. A nyáj képe azzal a másik hatalmas és feledhetetlen evangéliummal egészítetik ki, amelyben Krisztus a századikért megy, az eltévelyedett juhot keresi. A messzelévót, az aklonkívíült. A nyájnak azt is tudnia kell, hogy vannak más aklok is, ahol a mi Urunk szintén a sajátjairól tart számat és akiket be akar kapcsolni abbá, az egy nyájba, egy akolba, amelynek egy lesz a pásztora. A nyáj tulajdonképpen az a kép, amellyel Isten ki akarja fejezni az egész emberiség egységét.

A jó Pásztornak és a nyájnak a képe tulajdonképpen isteni tiltakozás az emberiség szétszakadozottsága ellen. Hatalmas prédikáció elsősorban azoknak, akik Őutána mennek és akik Őt hallgatják a felől, hogy az emberiség, az egy vérből teremtett emberiség összetartozik. Az egyház az Isten számára csak arravaló, az Isten kezében csak azt jelenti, hogy prédikációjává váljék éppen közösségi élete által arravonatközzé, hogy az emberiség egy és hogy mi mindannyian együvé tartozunk. Az egyház előképe az emberiség egységének. És úgy, amint Isten Ádámban teremtette az embert és úgy, amint Isten Krisztusban, a második Ádámban váltotta meg az egész emberiséget, úgy fogja Isten nyilvánvalóvá tenni az emberek számára az egész emberiség összetartozását azon a napon. És addig is a Jézus Krisztus váltságshalála óta a világon minden arra szolgál és a világon minden azt célozza, az Isten művében, hogy az emberiség felismerje ezt az egységét. Hogy valamilyen módon meg is-élje ezt az egységét. Mert az emberiség csak ebben az egységben van együttpásztorolva és csak ebben az egy egységben lehet boldog.

Ehhez természetesen sok mindent kell nekünk együtt értenünk. Elsősorban azt kell értenünk, hogy ez az emberiség, amelyet igénk a nyáj képében jelképesít, éppen abban tartozik össze, hogy a veszélyeztetettsége azonos. Éppen az bizonyítja az egyház számára, hogy ő nem valami különböző az egész emberiségtől, hogy ő nem áll valamilyen különleges elbírálás alatt és hogy ő az egészhez tartozik, hogy az egyház tud igazán a bűnről, a sátán munkájáról, vagyis az emberiség alapvető és együttes veszélyeztetettségéről. Ha az egyház magát gögösen különtartaná a világtól, akkor semmit nem tudna mondani arról, hogy miért is kellett Isten Fiának a földre jönnie. Semmit nem tudna mondani arról, hogy Krisztus azért jött, hogy megmentse, ami elveszett. Az egyháznak éppen a bűntudata az, ami összekapcsolja őt az egész emberiséggel. És a bűn az a veszélyeztetettség, az egész emberiség veszélyeztetettsége, ami megteremtette az emberiség szétszakadozottságát, minden boldogtalanságot, minden nyomorúságot a földön. És éppen ez az, amellyel szemben Isten össze akarja szedni a maga elszéledett nyáját. A mi együttes veszélyeztetettségünk az emberiség mai életének is a leghatalmasabb közös jellemvonása. És az egyház ebben a dologban egyáltalán nem ugorhatik ki a sorból. Az egyház úgy él benne az egész emberiségben, ahogyan azt Luthér Márton mondta: „Simul iustus et peccator“ — egyszerre megváltva — és bűnősként. Hogy a pásztor mellett, a nyáj mellett még más aklok is vannak, ez éppen azt mutatja, hogy az emberiség egy dologban egy sorsú és ez az, hogy mindenestül bűnbe esett. A bűn fenyegetése az, amivel az minket veszélyeztet, az az úgy, ami miatt Istennek földre kellett jönnie. És ha mi azt mondjuk, hogy van egy pásztor, egy jó pásztor, az emberiség számára Jézus Krisztusban, akkor azt mondtuk ki ezzel, hogy igenis van valaki, jött valaki — és ez az egyház hatalmas bizonyágtétele, — aki az egész emberiség számára megmagyarázta és meg tudja magyarázni azt,

hogy őt a bűn veszélyezteti és az ő boldogtalansága a bűnből származik. Viszont ehhez az is hozzátartozik, hogy van Valaki, aki minden embernek jó pásztora, a gonosz ellen védelmezője. Ez a valaki Jézus Krisztus.

A világot Isten úgy rendezte be, hogy abban számtalan jele van az emberiség egységének. Mi hordozzuk a történetünkben, az emberi természetünkben, a sorsunkban, a tapasztalatainkban Istennek azt a szándékát, hogy felismerjük a mi egységünket. Azt, hogy összetartozunk és testvérek vagyunk az egyetlen Atya gyermekeiként. Ezek között a jelek között, amiket Isten errenézve ad, csak egy néhányat hadd soroljak fel. Kétségtelenül ilyen a család, amelyet az emberek, mint az összetartozásnak a legprimitívebb, és legtermészetesebb, leghamarabb felfogható jeleként vettek a teremtéstől fogva. Ezen keresztül az Isten hatalmas tanítást ad az emberiségnek napról napra és bemutatja és kimutatja és bebizonyítja, hogy az emberiségnek, az embernek nem jó egyedül lennie. De mondhatnánk mást is. Ilyen képe, ilyen jele az Istennek a mi összetartozásunkra nézve pl. a munka is. Figyeljétek csak meg azt, hogy hogyan növekszik az emberiség abban az ismeretben, hogy a munka az ember létfenntartásához tartozik. Hogyan növekedik abban az ismeretében, hogy a munka tulajdonképpen együvésszervezi az emberiséget. A társadalmi munkamegosztás, hogy egyáltalábanvéve a munka elvégezhetősége, a munka megkönnyítése, a munka eredményének a megosztása, a munkából való élet megszervezése kicsoda közügye az emberiségnek! De figyeljétek meg azt, hogy Isten hogyan tette ezáltal éppen a létfenntartásunk kötelezésén keresztül szorongató szükséggé azt, hogy a munka jel legyen a mi számunkra az összetartozásról.

Az emberi élet biztosítása, megépítése, fenntartása összekovácsolja embereket kisebb és nagyobb seregét. Minél világosabban lát valaki ebben az ügyben, vagyis minél közelebb van ahhoz, amit Isten nekünk már a teremtésben kijelentett, annál inkább érzi azt, hogy milyen szilárdan és milyen szétörhetetlenül van összekötve, tartozik össze az emberiség. Aki ez ellen rugodózik, az a sátán kezében van és így történik az, hogy a sátán elvégzi a maga rontó munkáját a földön. De mondhatunk mást is. Olyan egyszerű dolgot, amelyről talán nem is gondoljuk, az emberiség összetartozásának jeleként adta az Isten. Az emberi örömet, az emberi szórakozást nem tudjuk magunkban el sem képzelni. Az emberi jólét nem képzelhető el sereg ember együttértése és együttmunkálkodása nélkül. Az emberi igazság, az élet igazsága megfogalmazhatatlan a nélkül, hogy a többi emberre gondolnánk. Amikor harcolunk az emberi igazságért, akkor mindig emberek ellen és emberekért, emberekkel együtt kell ezt a harcot folytatnunk. Sorolhatnám sokáig-sokáig azt a sok-sok jelet, amely Isten megmutatta az emberiségnek, hogy összetartozik.

És mégis. Az emberiség állandóan a szétszakadozottságnak, az egymástól eltávolodásnak és így a boldogtalanságnak az útjára téved. Önző magányt keresünk és kis csoportokra szakadunk széjjel. Az, amit Jézus Krisztus hozott, az a megváltás és az a kinyilatkoztatás, ebben az ügyben jelent hatalmas evangéliumot. Ő tudniillik azt bizonyította be, hogy mindannak alján, amely az emberi élet problémáját jelenti, a bűn van. Azt nyilatkoztatta ki, hogy Ő ebben a tekintetben lett jó Pásztorunk. Ő tudja kivonni a bűn mérgét az emberi életből. Ő húzta ki a halál fulánkját. Ő az, aki a bűnbocsánat, a szeretet által, az Isten kegyelmének és irtalmasságának gyakorlása által teremt nyáját, egységet az emberiségből.

Egészen rosszul értjük a jó Pásztorról és a nyájról való parabolát, ha minderről nem akarunk tudni. Testvérek, az egyház semmi másért nincs, mint azért, hogy Isten rajta keresztül megmutathassa az emberiségnek

az üdvözítő életformát, az üdvözítő hiten keresztül, amely az üdvözítő Jézus Krisztusban hisz. Az egyház arravaló a földön, hogy Isten rajta keresztül bemutatthassa, hogy Ő szereti az egész emberiséget, hogy az Ő számára mindenki ugyanaz és hogy Ő vissza akarja venni az embereket az Ő nyájába, az istenfiúságba. Ami azt jelenti, hogy a földön békeesség és az emberekhez jóakarát, lehetséges, mindenki részére. Ugyanakkor pedig azt jelenti, hogy Őnála, az egyedül dicsőséges Istennél üdvösség lehetséges mindannyiunk részére. Ha mi valamilyen módon örülni tudunk annak, hogy beletartozunk ebbe a nyájba, akkor azt ne értsük úgy, hogy íme mi fennhéjázó, önző módon élhetünk egy ragadománnyal, az Isten nekünk adott igéjével és kegyelmével, hanem értsük úgy, hogy mi vagyunk Isten kezében az eszköz, a példa, a bemutató, a demonstráció arranézve, hogy meg tudja az emberiség, hogy Ő egy.

A mi nemzedékünk idején — az én meggyőződésem szerint — egyetlen egy szükségesebb nincs, mint az, hogy az egyház azzá váljék, azzá a testvéri közösséggé, azzá a közösséggé, amely tanítani tudja az emberiséget az összetartozásra. Amely ki tudja fejezni az emberiség közös veszélyeztetettségét a szétszakadozottságban és amely eszköz tud lenni, kovász tud lenni az Isten kezében arra, hogy az emberiség eggyé lehessen. A mi nemzedékünk idején semmi nagyobb veszély nincs, mint az, hogy az egyház maga is ki akar válni az emberiség egységéből és valamilyen külön korporációt, külön testületet, külön közösséget akar építeni magából. Az az egyház volna a leghütlenebb a mai feladatához és élő Istenéhez, amely ma akarna különválni és külön testként érvényesülni. Rivalizálni egyéb emberi közösségekkel, tehát szaporítani az emberiség szétszakadozottságát, feszültségeit. Az az egyház végzi el a mi nemzedékünk idején a rábízott feladatot, amely elvégzi azt a szolgálatot, amely az emberiség egységének építésére való. Csak adná Isten, hogy ne olyan szűkeblűen tudnánk élni, ahogyan sokszor éltünk, hanem tudnánk az Isten szeretetével az egész emberiség felé nyitottan jó szolgálatot tenni a végzettségben lévő emberiségnek azzal, hogy figyelmeztetjük őt az egységére. Hogy figyelmeztetjük a magunk megtalált testvériségével az egész emberiséget az egész emberiség egységére. Ámen.

Imádkozzunk: Mennyei Atyánk! Köszönjük Neked ezt a mi megtalált testvériségünket. Azt, amelyet oly sokszor átélünk az egyházban végzett szolgálat közben, az egy hit örömeiben, az egymás iránti szeretet élvezetében, az együttműködésnek abban a sok tapasztalatában, amelyek valóban mint felhők veszik körül a mi életünket. Urunk, köszönjük Neked a mi megtalált közösségünket és könyörgünk Hozzád, hogy ezzel a közösséggel bánjál, mint szent eszközzel az egész emberiség védelmére. Urunk, szabadíts meg minket a szűkkeblűségtől. Segíts, hogy ne akarjunk elvonulni az emberek közül, hanem megtanuljunk bevonulni közéjük és akarjuk minden ember számára bizonyítani, hogy testvérei vagyunk egymásnak, mert közös gyermekei vagyunk az egyetlen Atyának, Tenéked. Oh Urunk, tégy valamit közöttünk, hogy a Te szereteted valóban sugározzék közöttünk és belőlünk. Tégy valamit érettünk, hogy a Te szereteted valóban tevékeny lehessen az emberek iránt a mi életünkben. Oh Urunk, védd az emberiséget a veszélyek ellen. Te győzedelmeskedjél a bűn elleni harcban és rontsd le a sátn múveit a világban. Urunk, védj minket a háború és nyomor ellen, bűn és kísértés ellen, mindenfajta veszélyeztetettség és nyomorúság ellen. A Te szereteteddel, amelyet megmutattál az Úr Jézus Krisztusban. Ámen.

A prédikációt magnetofonról bemutatták a vasi, a veszprémi, a somogy-zalai és a tolna-baranyai egyházmegyei lelkesi munkaközösségekben. A tolna-baranyai egyházmegyében a prédikációt megbeszélték.

A nemzetközi élet homlokterében

„Az egész emberiség a leszerelésre törekszik.“

Észak Velencéje, Stockholm festői színhely volt a nemzetközi békemozgalom tanácskozásaihoz. A város tizennégy kisebb-nagyobb szigetből álló szigetcsoporton épült fel. A szigeteket 36 híd kapcsolja egybe. Ezek a hidak jelentik a város főútjait, ezek biztosítják Stockholm egyenletes vérkeringését.

Stockholm nem most volt először otthona a nemzetközi békemozgalom tanácskozásainak. Stockholm volt szülővárosa annak a felhívásnak, amely először mozgósította a népeket az atomfegyverek ellen, 1950. márciusában. A Béke-Világtanács 1956. április 5—9-iki rendkívüli ülése ugyancsak nagy lépéssel vitte előre a leszerelésért küzdő népek mozgalmát.

Andics Erzsébet Kossuth-díjas akadémikus, a Béke-Világtanács tagja, az Országos Béketanács elnöke, a stockholmi ülészakon résztvevő magyar küldöttség vezetője, az Országos Béketanács április 20-án az Ország-ház épületében tartott ülésén részletesen ismertette az ülészak munkáját.

Kiemelte, hogy a leszerelés ma minden kérdésnél jobban foglalkoztatja a népeket. „A népek megértették, hogy a legkisebb előrehaladás a tényleges leszerelés irányában alapvető jelentőségű“ — mondotta beszámolójában.

A legérdekesebb felszólalásokról szólva *Andics Erzsébet* vázolta *Arnold asszonynak*, a nyugatnémet ellenzéki politikusnak, volt képviselőnek a beszédét. *Arnold asszony* rámutatott arra, hogy a nyáron Németország területén hadgyakorlatok folytak a NATO rendezésében. Ennek során háromszáz atombombát dobtak szimbolikusan Nyugat-Németország területére.

„Ez azt mutatta — mondotta *Frau Arnold*, és Nyugat-Németország lakossága ezzel teljes mértékben tisztában van —, hogy az amerikaiak áldozatnak szánják Németországot, a német népet“. Feltárta Adenauer politikájának veszedelmességét, amelyet félmillió német katona felfegyverzésével folytat. Elmondta, hogy milyen hatást tett a nyugat-német közvéleményre az, hogy a Szovjetunió ennek ellenére több mint félmillió, csaknem háromnegyedmillió embert leszerelt. Ugyanakkor rámutatott arra is, hogy rendkívül tévednek azok a körök, amelyek arra számítanak, hogy ők technikai fölényben vannak. Erre nézve *Arnold asszony* ezt mondotta: „Nem beszélhetünk technikai fölényről egyik oldalon sem, mert hiszen, ha az egyik oldalon megjelenik a technikai fölény, akkor azt rendszeren a másik oldalon is valahogy behozzák. Ez olyan, mint egy végtelen csavar. Mindenesetre a szovjet lökhajtásos repülőgépek konkurrenciája fölött állnak és 24 perc kell nekik, hogy az egész német légteret átszeljék“. — *Arnold asszony* kijelentette, hogy a nyugat-német nép nem akar felfegyverzést, és nem fog hallgatni Adenauer pártjára, amely azt hirdeti, hogy háború esetén Nyugat-Németország lakosságának lőnie kell „bűnbeesett“ testvéreire, azaz a másik Németország lakosaira.

Cseng Su-tun, a rendkívüli meleg fogadtatásra talált agg, 80 éves kínai békeküldött elmondta a kínai nép ősidőktől kezdve megnyilvánuló békevágását. De ugyanakkor kiemelte, hogy a kínai nép sohasem békül meg azzal, hogy a világpolitika nagy kérdéseit az ő megkérdézése nélkül intézzék és ezeket a kérdéseket nem is lehet megoldani Kína részvétele nélkül.

Lukács György, Kossuth-díjas akadémikus, a Béke-Világtanács tagja, azt a nagyjelentőségű javaslatot terjesztette stockholmi beszámolója során

az Országos Béketanács elé, hogy ősszel rendezzen országos értelmiségi konferenciát. Ezen a különböző szakok képviselői — az ország minden tájáról — megvitátnák: hogyan lehetne a kultúra minden munkását a leszerelés, a béke nagy ügyének szolgálatába állítani, hogy kulturális, morális és szellemi befolyásukat úgy érvényesítsék, hogy a béke ügyének még meggyőződétebb, még szilárdabb harcosait toborozzák.

Péter János református püspök, a Béke-Világatanács tagja, az Országos Béketanács parlamenti ülésén a stockholmi gyűléssel kapcsolatban arról szólt, hogy mennyire tükröződtek az egész gyűlés atmoszférájában, stílusában, tárgyában, a közvélemény alakításában elért eredmények. Míg például az eddigi Béke-Világatanács üléseken hosszú időt kellett fordítani arra, hogy a különböző rendszerek békés egymás mellett élésének a lehetőségéről az új vendégeket meggyőzzék a gyűlés részvevői, addig itt már a békés együttélés lehetőségéről egyszerűen nem volt vita. Hasonlóan nem volt vita most már arról sem, hogy a tárgyalás jobb, mint a háború. A közvélemény abban a tudatban van, hogy a háborút meg lehet a közvélemény erejével akadályozni. A gyűlés már nem is a háború rémségeinek a leírásával, hanem a lefegyverzés, a béke időszakában megnyíló kulturális, szociális és anyagi jólét perspektívájával foglalkozott.

Péter János püspök a Béke-Világatanács stockholmi ülésén elhangzott egyházi felszólalások közül kiemelte Grüber berlini evangélikus prépost beszédét, aki azzal az újra felvetett váddal foglalkozott, hogy a békemozgalom nem más, mint kommunista propagandaszerv és ezt a megállapítást tette: ha körülnézek a Béke-Világatanács mostani gyűlésén, azt kell mondanom, hogy sokkal több egyházi vezető van itt, mint ahány marxista pártfunkcionárius. De ha kizárólag marxisták hívtak volna meg erre a gyűlésre, akkor is eljöttem volna, két okból. Egyfelől a hitlerizmus idején a dachauai szörnyűséges táborban éppen a kommunisták mentették meg az életemet — mondta Grüber — mégpedig az életük kockáztatásával, másfelől azért, mert itt nagy mentő munkában vagyunk, mégpedig nem egyes emberek életét, hanem egy egész generációnak a sorsát akarjuk új katasztrófáktól megmenteni és ilyen mentőmunkában nem nézzük azt, hogy munkatársainknak milyen pártjelvényük van, hanem egyet nézünk, hogy ki veszi komolyan a mentési munkát.

A Béke-Világatanács stockholmi gyűlése az egyházi szervekhez, a nemzetközi egyházi szervekhez, kulturális és egyéb nemzetközi szervekhez azzal az erkölcsi felhívással fordul: bizonyítsák be, hogy komolyan akarják venni a mai nemzedéknek a megmentését egy új háború szörnyűségeitől. Az Evangélikus Életben olvashattuk a stockholmi Béke-Világatanács ülésén részt vett egyházi személyek üzenetét a világ egyházaihoz, és olvashattuk ezzel kapcsolatban a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa által az evangélikus, református, methodista, baptista egyházak nevében közzétett határozatot is, amely azt fejezi ki, hogy a magyar protestáns gyülekezetek imádságaikkal és munkáikkal részt kívánnak venni a fenti felhívásban foglalt együttműködésben, s az egyházakkal való nemzetközi kapcsolataikban is azt az ügyet szolgálják, amely most az egész emberiségnek a javát segíti elő.

Bugár Jánosné, az Országos Béketanács titkára stockholmi beszámolójában azt a kérdést vetette fel, hogy a magyar békemozgalom megtett-e mindent annak érdekében, hogy az országon belül összefogja mindazon erőket, amelyek akarnak és tudnak harcolni az oly nagyhorderejű kérdés sikeréért, mint például a leszerelés. A válasz csak egy lehet: bár népünk a béke ügye mellett áll, mégis van mit tenni e téren.

A stockholmi tanulságok alapján mondotta a következőket: „Nálunk például sok ember vallási okokból áll a béke ügye mellett. Ezt nekünk

tiszteletben kell tartanunk és vitáink során arról igyekezzünk meggyőzni őket, hogy céljaink helyesek és a mi tevékenységünk olyan hatású, — és többek között az ő jelenlétük is olyan hatásúvá teszi —, amelynek érdemes részt venniük. Nyugodtan kimondhatjuk: a hazai békemozgalomnak is a vita, a türelmes meggyőzés az egyik életető eleme“. Hangsúlyozta, hogy amint népünk egységesen állást foglalt az atomfegyverek eltiltása mellett, ugyanúgy kell a béke ügye mellett erősítenünk minden emberben a kiállást, úgyhogy az meggyőződéssé váljék, része legyen minden tevékenységének, egész életének, hogy a lefegyverzés, annak különböző vonatkozásai a magyar közvéleményben elfoglalja fontosságát megillető helyét.

A Béke-Világtanács stockholmi konferenciája új lendületet adott a nagy békemozgalomnak is. Örömmel vehetjük tudomásul mi lelkészek, hogy újból s ki tudja hányadszor hangzott el hivatalos helyről a hívó emberek békemunkájának igénylése. Ebben mi lelkészek újabb elkötelezést nyerünk arra, hogy az eddiginél mélyebben, megalapozottabban, teológiaiában, a Szentírás és egyházunk tanításával való összefüggésben írjunk, szóljunk és cselekedjünk a béke szent ügye érdekében! Az élő Isten színe előtti felelősség és az emberiség boldog jövődjéért érzett felelősség sarkall minket arra, hogy részt vállaljunk abban a feladatban, amire most már az egész emberiség törekszik. Méltán mondja a Béke-Világtanács felhívása a világ közvéleményéhez erről az összefoglaló munkáról: „Ilymódon közelebb hozzák azt az órát, amelyben a félelemtől és a rettegéstől megszabadult emberiség teljes egészében a békés nagy alkotásoknak szenteli magát“, hiszen ma már valóban az a tényállás világszerte, amit a stockholmi felhívás immár híressé vált első sora így fejez ki: „Az egész emberiség a leszerelésre törekszik“.

„Vonjanak be a békeharcba minden hazáját szerető, becsületes embert.“

Az Országos Béketaanács április 20-i ülésén a legkülönbözőbb foglalkozású emberek fejezték ki örömeiket azért, hogyha a leszerelés megtörténik, a fegyverkezésre fordított milliók az emberiség életfeltételeit javítják, kulturális színvonalát emelhetik.

Például Szabó Imre, katolikus püspök, a Katolikus Papok Országos Békebizottságának alelnöke, felszólalásában ezeket mondta: „A katolikus egyház — s most különösen a magyar katolikus egyházzal szölok — papjainak és hívőinek lelkében a stockholmi felhívás szintén nagy helyeslést keltett és megerősíti együttérzését a katolikus egyház fejének, XII. Pius pápának közismert nyilatkozata, aki nemcsak a béke mellett általában, hanem a leszerelés kérdésében, a termonukleáris fegyverek használatának eltiltásában — előbbi nyilatkozatához híven — most legutóbbi húsvét vasárnapján is határozott kijelentést tett s ezzel a katolikus egyházhoz tartozó híveknék, mint az anyaszentegyház vezetője, irányt mutatott. A világ súlyos aggodalommal és félelemmel gondol ezekre a gyilkos és tömeggyilkos fegyverekre, s ezért újból és újból felemeljük aggodalomtól teli óvó szavunkat a fegyverek használatára vonatkozólag azokhoz, akik kezükben tartják a nemzetek sorsát. Mi követni akarjuk a józan, jóakarátú és békés emberek felhívását, amit a stockholmi nyilatkozat hirdet“.

Az Országos Béketaanács a Béke-Világtanács stockholmi ülésének tanulságai alapján felhívást bocsátott ki a hazai békebizottságokhoz. A felhívás többek között ezt mondja:

„Vonjanak be a békeharcba minden hazáját szerető becsületes embert. Vigyék közel a békemozgalom eszméjét, magasztos mondanivalóit mindenkihez; nyerjenek meg a békemozgalomnak mindenkit, akkor is,

ha esetleg más kérdésekben nem is értenek velünk még egyet. Aki a világbéke megvédésével, a leszerelés szükségességével, az atomfegyverek eltávolításával egyetért, annak a békemozgalomban van a helye. A Béke-Világtanács legújabb stockholmi felhívása a magyar békemozgalom elé is a leszerelésért folyó harcot tűzi ki főfeladatául. Békebizottságaink ad-
janak választ a dolgozókat érdeklő kérdésekre, széles körben ismertessék a leszerelés megvalósításának jelentőségét és szükségességét. A mi népünk legyen egyik megingathatatlan oszlopa az egyetemes leszerelésért folyó világméretű küzdelemnek.“

E felhívás nekünk is szól. Minden békét szerető embert mozgósít. Induljunk hát új lendülettel, szívhez szóló módon, nagyobb felkészültséggel abba a munkába, amely Istentől nyert hivatásunkkal, evangélikus lel-
keszi szolgálatunkkal legszorosabban összefügg!

„Csak egy kivezető út van: a békés egymás mellett élés.“

A szovjet vezetők angliai látogatása elképzelhetetlen volt a hideghá-
ború kiéleződésének éveiben. Ma viszont jól beleilleszkedik a megválto-
zott nemzetközi légkörbe. Mielőtt az utazásra került volna a sor, Eden
angol miniszterelnök az alsóházban választott *Bulganyin* és *Hruscov* út-
jával kapcsolatos kérdésekre. Egy konzervatív képviselő okvetetlenkedve
megkérdezte: „Mibe kerül ez Angliának?“ A miniszterelnök, a konzerva-
tív párt vezetője, így válaszolt: „Sokkal kevesebbe, mint egyetlen hid-
rogénbomba egymilliomod része.“ A népek nem hallhattak ennyire tetsző
választ a konzervatív párt vezetőjének szájából régebben, amikor a hi-
degháború még megbénította az államok kapcsolatait.

Bulganyin és Hruscov angliai látogatása nem csupán szovjet-angol
ügy, hanem világpolitikai jelentőségű esemény. A tárgyalások ténye ön-
magában is óriási szolgálatot tett a nemzetközi enyhülés ügyének. Európa
két legnagyobb hatalom ilyen színvonalon most folytatott először egy-
mással kétoldali tárgyalásokat. A szovjet vezetők angliai látogatása meg-
szilárdította azokat az alapokat, amelyekre a békés együttélés épületét
kell emelni.

Mély benyomást keltett világszerte N. Sz. Hruscov egyik beszédének
kijelentése: „Csak egy kivezető út van: a békés egymás mellett élés. Más
kivezető út nincs. Nem lehet megkísérelni a vitás kérdések háborúval
való megoldását.“

Ennek az útnak a vállalásáról tettek bizonyosságot a szovjet és brit ve-
zetők közös nyilatkozatukban, amikor a két hatalom részéről kijelentet-
ték: „Minden fölülkeltetést megtesznek, hogy véget vessenek a fegyver-
kezési hajszának a világ minden részében s ilyenformán megszabadítsák
a világ népeit egy új háború fenyegetésétől.“

Természetesen a világpolitika legfontosabb kérdése, a leszerelés fő
helyet kapott a személyes eszmecserék programjában. Különös fontossá-
got adott a kérdés megtárgyalásának az a tény, hogy Londonban éppen
akkor folytak a leszerelési tárgyalások. Gromiko, aki a leszerelési albi-
zottságban a Szovjetuniót képviseli, a szovjet állam vezetőivel együtt
részt vett a megbeszéléseken.

Mi történik a leszerelési albizottságban?

Március 19-én Londonban összeült az ENSZ leszerelési albizottsága.
A Szovjetunió és a nyugati hatalmak ezen az ülészakon új javaslatokat
tettek a leszerelés megoldására.

Az angolok és franciák közös tervezetet terjesztettek elő. E szerint az
atom- és hidrogénfegyverekkel való kísérleteket csak a leszerelés har-
madik szakaszában szüntetnék meg. A tavalyi tervezetben a harmadik

szakaszban már az atom- és hidrogénfegyverek eltiltására került volna sor.

Az amerikai javaslat szerint a Szovjetunió és az Egyesült Államok két-két és félmillió főt tartanának fegyverben. Az ellenőrzés megkezdéseként a Szovjetunió és az Egyesült Államok területén 52 000—78 000 négyzetméter nagyságú kísérleti övezetet létesítenének. Itt próbálnák ki a váratlan támadások elhárítására szolgáló ellenőrző pontok működését, amit a Szovjetunió javasolt. Ugyancsak ezen a területen próbálnák ki a légi fényképezési terv használhatóságát, amit az Egyesült Államok indítványozott.

A Szovjetunió új javaslatában a szokásos fegyverzetek csökkentésének kérdését külön választja a tömegpusztító fegyverek eltiltásának kérdésétől. Ezzel a legfőbb nyugati kifogás vált alaptalanná és lehetőség nyílt arra, hogy már a legközelebbi időben megegyezés születhessen a szokásos fegyverzetek kérdésében.

A szovjet tervezet szerint két év alatt — 1956—1958 között — hajtánák végre a fegyverzet és a haderők színvonalának csökkentését. Az Egyesült Államok, a Szovjetunió és Kína egy-másfélmillió főre, Anglia, Franciaország 650 000—650 000 főre csökkentené haderejét.

Németországban és a Németországgal szomszédos államokban a Szovjetunió olyan övezet megteremtését javasolja, amelyben korlátoznák a fegyverzetet és ennek végrehajtását felügyeleti rendszerrel biztosítanák. Az övezetben nem állomásozhatnak atomfegyverekkel felszerelt harci egységek, és ott nem tárolhatnak atom- és hidrogénfegyvereket.

A Szovjetunió — amint azt már korábban bejelentették — több kérdésben még a leszerelési egyezmény megkötése előtt kész egyezséget kötni a nyugati hatalmakkal. Már most hajlandó megegyezni az atom- és hidrogénfegyverekkel folytatott kísérletek azonnali megszüntetésében. Meg egyezést ajánl abban is, hogy a Németország területén állomásozó csapatok fegyverzetéből vonják ki az atomfegyvert és az államok katonai költségvetésüket 15 százalékkal csökkentik.

Ma már mindenki előtt világos, hogy a nagy nemzetközi problémák megoldásai nemcsak a diplomatákra tartoznak, hanem a legszélesebb tömegekre. A békét és leszerelést követelő tömegek akarata feltétlenül előbbre fogja vinni a diplomaták munkáját. Rajtunk is múlik tehát, hogy mindez minél hamarabb és minél eredményesebben megvalósulhasson.

MINDNYÁJUNK ÖRÖME

Mindnyájunk öröméért, jólétéért, boldogságáért fogunk küzdeni a második ötéves terv folyamán. Soha nem volt még hazánknak olyan terve, amely ennyire részletesen megszabta volna a dolgozók életkörülményei javításának, kulturális felemelkedésének számtalan módját, feladatát, célját. Tizenhárom pontban foglalja össze a terv az életszínvonal, a kultúra, a tudomány fejlesztésének nagyszerű feladatait. Öt év múlva népünk többet fogyaszthat, egészségesebb lehet, mélyebben hatol be a műveltség és kultúra területeire. Az irányelvek gondoskodnak ennek anyagi megalapozásáról: kórházak, szociális otthonok, iskolák építéséről, szakemberek képzéséről, a filmgyártás növeléséről, a televíziós-adás bevezetéséről, a mozi- és könyvtárhálózat fejlesztéséről, a tudomány sokoldalú támogatásáról.

Ezek felől a mindnyájunkat örömmel eltöltő tervek felől kell megértenünk népünk gazdasági célkitűzéseit. Ezeknek a terveknek a megvalósítása érdekében kell továbbfejlesztenünk hazánkat azon az úton,

amelyet így lehet legjellemzőbben kifejezni: hazánk elmaradt agrár-ipari országból fejlett ipari-agrár országgá lett. Ennek értelmében fogja népünk továbbfejleszteni a szocialista iparosítást, fogja biztosítani az egyenleesebb termelést és fogja megteremteni a kellő összhangot a termelés ágai között.

A második ötéves terv irányelvei szerint a mezőgazdaság szocialista nagyüzemi átszervezését úgy kell előbbrevinni, hogy a parasztság többsége a nagyüzemi gazdálkodás útját válassza. Ezzel párhuzamosan huszonhét százalékkal kell több mezőgazdasági cikket termelni, mint az előző ötéves terv éveit alatt. Ezen az úton fog növekedni népünk jóléte és bősége ellátottsága.

Mi, evangélikus lelkészek évszázadok távlatában nézzük népünk boldogulásának útját. Mindig is együttérettünk népünkkel, mindig is kívántuk annak földi boldogulását is. Hogyne töltene el most örömmel és lelkesedéssel a sikerek megtapasztalása és a tervek nagyszerű távlata! Szavunkkal, magatartásunkkal és életpéldánkkal segítsük édes hazánk felvirágzását, szeretett népünk boldogulását! A nemzet programjából a fejlődő, gazdagodó ország képe bontakozik ki, a független, szocialista, jómódú Magyarország arculata!

Barth Károly a wuppertali teológiai konferencián

A németországi egyházi harcok idején 1940. februárjában létesült a „Die Gesellschaft für evangelische Theologie“. Azzal a célkitűzéssel hozták létre, hogy a Hitvalló Egyház teológiai munkáját segítse. A felszabadulás óta idén március 6—9-e között ült össze harmadizben konferenciára ez a munkaközösség. Első konferenciájukat 1951-ben Herbornban tartották. Ezen a konferencián nyolcvanán vettek részt és a Szentírás interpretációjának kérdésével, ennek kapcsán az ún. Bultmann-kérdéssel foglalkoztak. (Lásd erről a Lelkipásztor ismertetését: 1952. nov.-i sz.) A második konferencia színhelye Bielefeldben volt 1953-ban, témája: A szabadság ajándéka. Ezen már négyszázan vettek részt. Az idei konferenciát Wuppertal-Elberfeldben tartották, ezzel az összefoglaló témával: A protestantizmus mint feladat. 300—400 résztvevője volt, közöttük sok külföldi vendég és az Egyházak Világtanácsa képviselői is.

Mindhárom konferencián résztvett Barth Károly, aki kezdettől fogva nagy felelősséget érzett azért a teológiai munkáért, amely a németországi protestantizmus hitvalló magatartásra igyekezett segíteni. Előadást most nem tartott a konferencián, csupán az elberfeldi gyülekezet előtt ismételte meg egy előzőleg Svájcban „Mozart szabadsága“ címen tartott előadását. Hozzászólásaival azonban elevenen kapcsolódott be az előadások témáinak megbeszélésébe. Az egyik estét külön arra szánták, hogy a feltett kérdésekre válaszoljon. Összesen százharminckét kérdést tettek fel s ezekre a kérdésekre készségesen is válaszolt, noha meglehetősen széttartók voltak és legtöbbször régi és túlhaladott kifogásokat tartalmaztak.

A konferencián a következő főbb előadások hangzottak el: Iwand: „A krisztológia primátusa“; Schneemelcher: „A Christliche Welt protestantizmusa“; Bornkamm: „A Hegyi Beszéd és a szociális evangélium“; Ernst Wolf: „Az egyházi harc, mint a protestantizmus krízise és mint protestáns feladat“. A bevezető igehirdetést Gerhardt Steck tartotta Jeremiás 14,19—15,1. alapján. Részletes beszámolót közölt a konferenciá-

ról Erica Küppers, a Stimme der Gemeinde 1956. 6. számában. Beszámolóijából emeljük ki a lényegesebb eseményeket.

Iwand előadása mindenekelőtt arra a különbségre mutatott rá, amely a XIX. század és a mi korunk teológusai között mutatkozik meg a krisztológia kérdésében. A XIX. század Jézus Krisztusban egy eszmét, jelképet, ősválóságot látott, most pedig úgy ismerjük őt, mint Istennek azt az egyetlen szavát, akire hallgatunk és akinek engedelmeskednünk kell: Jézus Krisztus emberségével kapcsolatban azt hangsúlyozta, hogy az szétzúzza a görögség által alkotott emberképet; szinte azt mondhatjuk: Őtőle tanultuk meg, kik vagyunk mi emberek tulajdonképpen.

Az eszmecsere során *Barth* Károly erősen aláhúzta a krisztológia jelentőségét. Elmondotta, hogy diákjai gyakran kérdik tőle: honnan indul ki gondolkodása? milyen ponton lehet legjobban bekapcsolódní a teológiai munkába — erre ezt az egyszerű feleletet szokta adni: „Jézus Krisztus feltámadott! él! napról-napra ezzel kezdhetünk mindent. Az élő Jézus több minden krisztológiánál.“ Ettől a Jézustól a XIX. század teológusai sem tudtak megszabadulni. Ezek a teológusok a krisztológiát leépítették, az ember-Jézus megtalálása érdekében. Mégis arra kényszerültek, hogy szüntelenül Jézus személyének titka körül forgolódjanak. „Nem szeretném, ha kinéznének őket a szentek közösségéből. Meg kell látnunk azokat a vonatkozásokat, amelyek bennünket ezekkel a „rossz“ teológusokkal is összekötnek. Azt lehet mondani, hogy a XIX. század teológusainak szeme előtt egy „extenzív krisztológia“ képe állott: Krisztus a világnak és a történelemnek az Ura. Nekünk ma *jobban* kell azt csinálnunk, ami őket foglalkoztatta. Ezzel azonban együtt jár, hogy Krisztus követésre hívó szavát meg kell hallanunk és megrettenve kell kérdeznünk: hogyan is áll mindez nálunk? Milyen nagy kísértés fenyeget bennünket, teológusokat a tekintetben, hogy Krisztus követése helyett az Ő nevében valami elvet kovácsolunk.“

Schneemelcher előadása még erőteljesebben hangsúlyozta azt, hogy ugyanakkor, mikor teológiai gondolkodásunk a reformáción tájékozódik, nem szabad elveszítenünk kapcsolatunkat a közelmúlttal, a XIX. század teológusaival. A „Christliche Welt“ című folyóirat a szabadelvű protestantizmus egyik legnagyobb hatású folyóirata volt. 1887-ben alapították és Martin Rade szerkesztésében a huszas években élte virágkorát. A folyóirat azzal gyakorolt nagy vonzóerőt a kortársakra, hogy becsületes gondolkodásra serkentett, nem kerülte ki gyáván a tudományos kutatások eredményeit és mindenekelőtt azzal, hogy tevékenyen gyakorolta a protestáns felelősséget a *világ* felé. — Az előadás a következő megállapítással zárult: „Az evangélium feladatok elé állít. Azok az emberek vállalták a feladatokat és ami szükségesnek mutatkozott, azt megtették a politika és a szociális élet területén. Vajon megtesszük-e mi is és *jobban* tesszük-e, mint ők? Ezzel máris közvetlenül a mi konkrét feladataink előtt állunk.“

A *Schneemelcher* által felvázolt képet még elevenebbé tette *Barth* hozzászólása. *Barth* Károly marburgi tanulmányainak befejezése után egy évig a „Christliche Welt“ segédszerkesztője volt. Később azonban kivált a munkatársi gárdából és erre az készítette, hogy 1914-ben — nem maga Rade, a főszerkesztő, hanem munkatársai és a liberális teológusok — gátlás nélkül üdvözölték a háborút és meggondolatlanul szálltak síkra az uralkodó politikáért. Feltűnt neki, hogy ez az egyszerű szó „Isten“, milyen kevésbé jutott saját jelentőségéhez ebben a körben. Istenre, mint valami háttérben lévő dologra állandóan utaltak, de ő maga tulajdonképpen távol volt. Ezért nem tudtak radikális döntésekhez jutni. A bibliát is olvasták, de saját nézeteiket és óhajaikat olvasták bele. Nem vált kényszerítő erővel világossá számukra, hogy ez a könyv olyasmit

mond nekünk, amit mi képtelenek vagyunk magunknak megmondani. Barth azonban nem időzött sokáig ennek a körnek a bírálataánál, hanem azt hangsúlyozta, hogy most önmagunkat kell kritika alá vennünk, vajon mit csinálunk mi ezzel az örökséggel. Szabadság kérdéséről van szó, azonban Isten szabadságáról, arról, hogy az Ő szava szabadon érvényesüljön velünk szemben.

Günther Bornkamm a Hegyi Beszédről tartott előadásában arra figyelmeztetett, hogy az egyháznak nem szabad kikerülnie azokat a támadásokat, amelyek Jézus felől irányulnak feléje. Erélyesen fordult szemben minden kísérlettel, mely a Hegyi Beszédet olyan módon tölta félre, hogy jelentőségét csak egy bizonyos szférára korlátozza. A Hegyi Beszéd jelentőségének korlátozása, ha csak bűneinket megmutató tükörnek tekintjük, amely azonban nem hív fel engedelmességre és tettekre. Korlátozás az is, ha csak az egyes emberre és annak érzületére vonatkoztatjuk és úgy véljük, hogy nem szól bele az egyes ember közéleti magatartásába. A Hegyi Beszéd teológiai szétmagyarázása veszélytelenné teszi számunkra annak üzenetét. Ezzel a kísértéssel szemben a kisebbik kísértés a rajongásé, amely szó szerint értelmezi a Hegyi Beszédet. Az előadáshoz fűződő eszmecsere során időhiány miatt az értekezlet nem jutott világos válaszra, éppen a Hegyi Beszéd szociális tartalma tekintében.

A konferencia elnöke, *Ernst Wolf* göttingeni professzor, a németországi egyházi harc eseményeivel foglalkozott. Rámutatott arra, hogy az a küzdelem, amelybe a nemzeti szocializmus idején az egyház belekényszerült, olyan újszerű, meglepő esemény volt az egyház számára, hogy még ma sem tud igazán mit kezdeni vele. Kifejtette, hogy alapjában véve nem az egyház állagának megvédéséről volt szó, hanem arról, hogy az egyház igazán egyház legyen. Az egyháznak tudatára kellett ébrednie annak, hogy órállói szolgáltara hivatott az ember ügyében és mindinkább át kellett éreznie elkötelezését minden veszélybe került emberi élet iránt. Mindez azonban egy olyan önkritikát tett szükségessé, amelyet ma sem lehet nélkülözni. Az egyház harc közben többnyire csak „beszélt“, ez azonban sokkal többet jelentett, minthogyha csak „nem hallgatott volna“. A beszéd volt a fegyver. Azokat a tájékoztatásokat, amelyeket annakidején a lelkészek adtak gyülekezeteiknek, nem mutatkoztak üres „politizálásnak“, hanem segítséget nyújtottak a véleményalkotáshoz.

Wolf megkérdezte: vajon hűségesek maradtunk-e ahhoz, amit az egyházi harcok közben ajándékul kaptunk? Erre a kérdésre csak orcapiruiással és szomorkodva tagadó választ lehet adni. Wolf nézete szerint az E. K. D. múlt évi eszelkampji zsinata, valamint az egyház külügyi szolgálata és annak vezetője (Niemöller) ellen intézett támadás az egyházi harc felszámolását jelenti. Az egyházi harc felszámolását jelenti a konfesszionalizmus is, amely a jelen kérdései közül a XVI. század kérdésfelvetéseibe menekül.

Niemöller hozzászólásában azt hangoztatta, hogy az egyház, amely kezdetben az egyházi harcok során saját léte biztosításáért akart küzdeni, felismerte, hogy számára is érvényes ez az ige: „aki megtartja a maga életét, elveszti azt“. Ez a felismerés ma is rendkívül aktuális. Aktuális nemcsak a vasfüggönyön túl élő egyházak számára, hanem a nyugaton élő egyházak számára is. „Vajon nem arra igyekezzünk-e — mondotta, — hogy magunk biztosítására szüntelen előnyöket csikarjunk ki. Ez az ördög családja! Nem törődve a ránkvaró következményekkel, hirdetniük kell az üzenetet egy olyan világ felé, amelyben egészen más dolgokról van szó.“

Egy új-zélandi jelenlevő arról nyilatkozott, hogy az *ökumené* nem tudná megértéssel fogadni, ha Niemöllert a külügyi hivatal vezetésétől

felmentének. Nem egy ember ügyéről van szó — legyen az bármily nagy ember — hanem arról, hogy az egész világ Niemöller személyében az egyházi harc szímbólumát látja. A német kereszténységnek nem szabad ez ügyben hallgatnia!

Az utolsó délelőttön csak megbeszélést folytattak és itt végre sor került azokra a dolgokra, amelyek megtárgyalását mindenki várta. Az eszmecserét *Heinemann* vezette be. Utalt arra, hogy milyen szoros összefüggés áll fenn hitbéli magatartásunk és politikai döntéseink között. A politika terén minden relatív. Ezek a relativitások azonban Krisztus fölül tekintve értelmezendők és innen nyerik súlyukat és komolyságukat.

Barth Károly helyeslően csatlakozott *Heinemann* szavaihoz. Szerinte is arról van szó, hogy a relatív, tehát a megfontolás tárgyát képező dolgok világában a kikerülhetetlenül elkötelező felhívásra kell figyelni. Az életben szüntelenül mérlegelendő kérdésekkel van dolgunk, mégis Isten vezetése alatt állunk és parancsai után kérdezősködhetünk. Ez vet véget minden „igen-de“ magatartásnak. Ez vet véget a vitáknak és készlet arra, hogy állást foglaljunk és állásfoglalásunkat csüggedés nélkül érvényesítsük.

Valaki *Barth* dogmatikája legutóbbi kötetének egy mondatára kért magyarázatot. A mondat így hangzik: „Újszövetségi értelemben senki sem lehet elvileg pacifista, csak gyakorlatilag. Ügveljen azonban mindenki arra, hogy vajon Krisztus követésében nélkülözheti, vagy elhanyagolhatja-e a gyakorlati pacifizmust!“ Ehhez a következőket fűzte *Barth*: Az újszövetség semmiféle izmust nem hirdet hanem Isten országának, vagyis az ő uralmának valósága elé állít. Isten országa viszont maga Jézus Krisztus, akit sohasem lehet valamely alapelv formulába szorítani. Ha valakit Jézus a hegyibeszéd szavai által követésre szólít, csak a béke gyermeke lehet, aki mindenütt a békéért száll síkra. Vajon nem jelenti ez gyakorlatilag a militarista háborúskodástól való elfordulást?

A továbbiakban a lelkiismereti okból való katonai szolgálat megtagadásának kérdése, a Nyugat-Németországban felállított tábori lelkészség és ezzel kapcsolatban Nyugat-Németországnak egy kommunista ellenes „keresztes háborúra“ való felfegyverzésének kérdésére került sor az eszmecserében. *Gollwitzer* kifogásolta, hogy a nyugat-német katonai törvény a lelkiismereti okokból való katonai szolgálat megtagadását csak bizonyos skrupulizáló emberek számára biztosítja. Az egész törvény csak abnormális esetre vonatkozik. Egy jelenlevő jogász kimutatta, hogy az alapvető törvény nem valamely kivételes esetre gondol, csak a későbbi jogszabályok értelmezték és forgatták ki ezt az alapelvet olyanképpen, hogy a katonai szolgálat megtagadását csupán néhány örült számára kell lehetővé tenni. Ezt törvénytíprásnak és az érvényes jog megsértésének tekintette.

Iwand bonni professzor véleménye szerint a nyugat-német hadsereg felállítását úgy kell tekinteni mint valami szervezett bűnbánat-megtagadást. A nyugatiak nem tettek jó szolgálatot, mikor nem értették meg azt a mély bűnbánatot, amely 1945-ben a Stuttgarti Bűnvalló Nyilatkozathoz vezetett. „Szeretik katonáinkat és munkaképességünket, s ezért állandóan elszólítanak arról az útról, amelyen járnunk kell. Ne higyük azonban, hogy Isten magát becsapni engedi“. Ezután a nyugat-német tábori lelkészség felállítására térve kijelentette, hogy az felelőtlen dolog volt az egyház részéről, mert ezzel az egyház azt a benyomást keltette, minthogyha már nem is lenne kérdéses a nyugat-német hadsereg felállításának helyessége. Felszólalását ezzel a mondattal fejezte be: „Csak arra kérhetjük a külföldet, hogy az Isten és az ember szerelméért hagyjanak ki bennünket, németeket a világ fölfegyverzéséből.“

Mikor *Bornkamm* arról beszélt, hogy mégis számolni kell azzal a

ténnyel, hogy lesznek emberek, akik katonaruhát öltenek magukra, és ez esetben érvényesülnie kell annak az igazságnak, hogy a katona is üdvözülhet, és ezért számukra is hirdetni kell az evangéliumot, Barth Károly visszautasította ezt az érvelést és arra hivatkozott, hogy a mai megosztott Németországban a keresztyéneknek gyakorlatilag kell pacifistáknak lenniök. Nemcsak egyes keresztyéneknek, hanem magának az EKD-nek is amellett kell hitet tennie, hogy ma Németországban egyetlen katona sem üdvözülhet. A katonák lelkipásztorolásának is ebből a tételből kell kiindulnia. „Tudom, hogy kemény dolog ez, és mindenkinek meg kell gondolnia, képes-e megvalósítására. Ha azonban a tiltakozások ellenére mégis tovább folyik a fegyverkezés, mi marad még hátra? Akkor az a feladat, hogy lefogjuk azoknak a kezét, akik fegyvert ragadtak, és megakadályozzuk őket a fegyver használatban. Ez azt jelenti, hogy nekünk keresztyéneknek fel kell hagynunk minden olyasmivel, ami a Kelet és Nyugat közötti feszültséget növelheti. A keresztyénség mai feladata az antikommunizmus elleni küzdelem. Mindenki felelős a háború kirobantásáért, aki kielezi az ellentéteket és olajat önt a tűzre. Hogyha a keresztyének itt nyugaton az antikommunizmusban keresik üdvösségüket, hátra támadják oda-túl élő testvéreiket, akiknek az a feladatuk, hogy a keresztyén bizonyágtételt gyakorolják, úgy, amint saját „felsőbb-ségüknek“ vannak alávetve. Ezért egy olyan össznémet egyházra van szükségük, amely nem akar titokban lelki észak-atlanti szövetség lenni.“

Erika Küppers beszámolója végén felvetette a kérdést: Mi az oka annak, hogy a legjobb teológia ellenére is nem jutunk közös cselekvésre? Vajon az az oka, hogy nincs bennünk bátorság és áldozatkészség, vagy az az oka, hogy megfáradtunk és saját nyugalmunkat szeretnők élvezni? Barth Károly úgy látszik megérzett valamit ezekből a kérdésekből, amikor azt mondotta, hogy azoknak, akik az erőszak politikájával szembeállnak most — horribile dictu! — összeesküvéssé kell szövetkezniök! „Mint svájci erre nem adhatok természetesen tanácsot. De ha felteszem, én is német lennék, akkor most azt mondanám: Szervezzünk meg egy ilyen összeesküvést!“ „Ne ijedjen meg az olvasó ettől a mondattól — jegyzi meg Erika Küppers, Barth Károly elgondolása világos: a legjobb teológia sem használ semmit, ha nem vezet cselekvésre.“

Benczúr László

KOLLEKTA IMÁDSÁGOK

42. Szentháromság ünnepe. Jn 3, 5—6.

Urísten, mennyei Atyánk! Megvalljuk mi szegény bűnösök, hogy nincs bennünk semmi jó, bűneinkben és örök halálban kellene elpusztulnunk, mert ami testtől született, test az és nem láthatja meg országodat. De kérünk Téged, légy kegyelmes és irgalmas és küldd el szívünkbe Szentlelkedet Fiadért, Jézus Krisztusért, hogy szilárdan higgyük a bűnök bocsánatát úgy, ahogyan azt a keresztségben megígérted, és a felebaráti szeretetben és minden más keresztyén erényben napról napra növekedjünk, míg végül üdvözülünk. Ámen.

43. Mt 3, 16—17.

Mindenható, örök Isten! Atya Isten, Fiú Isten, Szentlélek Isten! Megmutattad nekünk, embereknek a Te kegyelmedet és bőségesen megláttattad irgalmatod abban, hogy először Te, örök Atyánk, emberré teremtettél minket, azután Te, örök Isten Fia, értünk emberré lettél és bűneinkért a kereszten megfizettél, és Te, örök Lélek, aki az Atyától és a

Fiútól öröktől fogva jössz, a szent evangélium által hitre ébresztettél és megszenteltél minket. Kérünk Téged, egyetlen és örök mindenható Isten, Atya Isten, Fiú Isten, Szentlélek Isten, tarts meg minket kegyelmedben mindvégig és üdvözíts minket örökké. Ámen.

44. Szentháromság ünnepe után 1. vasárnap. — Lk 16, 19—31.

Úristen, mennyei Atyánk! Kérünk Téged, irányítsd és vezesd szívünket Szentlelkeddel, hogy kedves ígédet ne a gazdag ember módjára félelem nélkül hallgassuk és ne éljünk a mulandó javakkal úgy, hogy mellette elfeledkezünk az örökkévalókról, hanem szívesen és szelíden segítsünk szegény embereken a mi tehetségünk szerint, és ne vétkezzünk telhetetlenséggel és dűskálkodással, hanem minden minden reménységünket örök segítségébe és kegyelmedbe vessük és türelmesen legyőzzünk mindent. Ámen.

45. Szentháromság ünnepe után 2. vasárnap. — Lk 14, 16—24.

Úristen, mennyei Atyánk! Hálát adunk Neked, hogy kedves ígéddel meghívtál minket vacsorádhoz az örök életbe, és kérünk Téged, ébreszd fel szívünket Szentlelkeddel, hogy ne hallgassuk hiába a Te ígédet, igazán felkészüljünk erre a vacsorára és ne engedjük, hogy ebben a mulandók gátoljanak minket. Ámen.

46. Szentháromság ünnepe után 3. vasárnap. — Lk 15, 1—7.

Úristen, mennyei Atyánk! Sajnos olyanok vagyunk mint a tévelygő juhok és engedték, hogy az ördög és bűnös testünk eltérítsen minket a helyes útról, de kérünk Téged, légy kegyelmes és bocsásd meg minden bűnünket Fiadért, Jézus Krisztusért és ébreszd fel szívünket Szentlelkeddel, hogy ragaszkodjunk ígédhez és keresztyén egyházad menedékében mindvégig megmaradjunk igaz bűnbánatban és megtérésben, és üdvözüljünk. Ámen.

47. Szentháromság ünnepe után 4. vasárnap. — Lk 6, 30—42.

Úristen, mennyei Atyánk! Te irgalmas vagy és Krisztus által megígérted nekünk, hogy nem akarsz sem ítélni, sem kárhozottatni, hanem kegyelmesen minden bűnt megbocsátani és bőséggel megadni mindazt, amire szükségünk van. Kérünk Téged, tedd bizonyossá és szilárddá a mi szívünkben Szentlelked által ezt az irgalmadba vetett bizodalmat és taníts minket hasonlóképpen cselekednünk felebarátunkkal is, hogy senkit se ítéljünk, se ne kárhoztassunk, mindenkinek szívesen megbocsásunk és adjunk, magunkat azonban ítéljük és üdvösségesen éljünk a Te félelmedben. Ámen.

48. Szentháromság ünnepe után 5. vasárnap. — Lk 5, 1—11.

Jézus Krisztus, az élő Isten Fia, aki nekünk adtat kedves ígédet és megáldottad mindenben testi áldással, tudjuk és valljuk, hogy méltatlanok vagyunk minderre és bizony rosszabbat érdemeltünk volna. De kérünk Téged, bocsásd meg nekünk is bűneinket mint Péternek és adj jószerecsét és eredményt hivatásunkban, hogy ideig és örökké tartó segítségével és oltalmazásért örökké dicsérjünk és áldjunk Téged. Ámen.

Tiborc új arca

Akik még emlékeznek a „Tiborc“-ra — némelyikünknek talán a könyvespolcán is ott van — tudják, hogy az a könyv akkor milyen nagy tett volt. 1937-ben, a falukutató és népi írók „nemzetgyalázási“ pereit idején, jelent meg, Cserépfalvi Imre kiadásában, Kálmán Kata e monumentális fényképgyűjteménye, Móricz Zsigmond tanulmányával, a képekhez a szöveget Boldizsár Iván írta, Móricz Zsigmond akkor tanulmányának befejező soraiban ezt írta: „Kálmán Kata albuma cédulakatalógus, a nehéz testi munkában s az ezzel járó gyermeteg csökevényességben, így testileg, lelkileg sivár összeropantottságban élő magyarság típusairól. Fotodokumentálás: Így van. Így található fel természetben a magyar. Fotopropaganda: Ennek azonban nem kell így maradni és nem is fog. Sajnos, a legjobb lencse sem tud a már elrontott régre új fényt hinteni: majd a jövő Kálmán Katája lefényképezi a boldogabb, okosabb és szebb jövő magyarságát“.

Pergetem a képeskönyv lapjait, nézegetem a képeket és olvasom Boldizsár Iván írását. Életem egyik legmegrendítőbb és legszemnyitogatóbb olvasmánya volt. A képekről Rembrandt jut az eszembe: az ő karcain lehet látni ilyen fejeket. S Boldizsár szövege: a magyar nép életdrámájának páratlan szövegekönyve. Balladák, mondanám, ha nem prózában volnának írva. Mert a ballada — így tanultuk —: tragédia, dalban elbeszélve. S itt minden pármondatos, fojtogatóan tömör s mégis kerek egész írott kép egy-egy tragédia. Illyés Gyula hány Dózsa-dramát tudna írni ezekből? Azt hiszem, mindegyikből külön egyet-egyet. Anyag telik belőlük bőven.

Egy híján húsz esztendő telt el s előttem egy másik album: „Ti-

borc új arca“. Kálmán Kata fényképei, Móricz Virág és Boldizsár Iván írása. S előjáróba: Móricz Zsigmond bevezetője az 1937-es könyvből. Ő már nem érthette meg, hogy amiről akkor jövendölt s amiben bízva reménykedett, íme beteljesedett. Kálmán Kata lencséje egy új magyar életet vetített papírra. Boldizsár Iván írása is erről számol be.

Fényképész s író útrakeltek, hogy megkeressék a régi modelleket. Nem mindet lelték fel. Sokat elmosott a történelmi áradat: közben világháború is volt, a történelem mindeddig leggonoszabb és legpusztítóbb zivatarra. Ám a megtaláltak képe és sorsa Tiborc új arcáról beszél. Néhol a régiiek nem érték meg már a nagy változást. Gyermekük, unokáik álltak helyükbe. Róluk írja Boldizsár Iván az új könyvben: „Fényképész és az író úgy érezték, amidőn a régi Tiborc nyomait keresték és Tiborc új arcát meglették, hogy nem éltek hiába.“ A világtörténelem legnagyobb földindulásának kellett jönni, hogy a magyar nép arcáról eltörölje a tiborci vonásokat. Az új emberek ábrázatából Kálmán Kata néhány képe és Boldizsár Iván írása csak mutató. A jövendő írja s festi ezt az arcot, a történelem formálja műhelyében az új életet.

Nekünk, lelkipásztoroknak jó ismernünk Tiborc mind a két könyvét. Hiszen Tiborc a magyar nép, amelynek az evangéliummal adása vagyunk. Ezt a népet kell megismernünk, amennyire csak tőlünk telik. Múltjára emlékezünk s történetét el nem feledhetjük. Jövendőjéért bízó reménységgel imádkozunk és fáradozunk. Ebben a szolgálatunkban kevés könyv segíthet bennünket annyira, mint éppen ez a kettő.

Groó Gyula

Szentháromság vasárnapja — Jn 3, 1—15

A vasárnap homiletikai problémája.

A homiletika története folyamán az óegyházi perikopa-rendszer evangéliumairól szóló igehirdetés során többféle módszer alakult ki Szentháromság vasárnapjának Jn 3, 1—15-ben megadott textusával kapcsolatban.

Luther például a „Házi postillák“ című kötetében egészen radikálisan járt el, amikor nem a felolvasott textusról prédikált, hanem a teljes Szentírás tanítását szolgáltatta meg a keresztyén egyház Szentháromságról szóló tanítása szerint. Ezt természetesen kivételképpen cselekedte. Eljárását az indokolja, hogy ez a vasárnap nyújt az egyházi esztendő folyamán egyedül lehetőséget arra, hogy a gyülekezeti főistentiszteleten szólalhasson meg Isten igéjének a Szentháromságról szóló kinyilatkoztatása.

Helytelen volt a közelmúltnak az az igehirdető eljárása, amely Luther módszerének ellentétéként semmit sem törődött a Szentháromságról szóló tanítással, hanem pietista egyoldalúsággal akarta ezt a textust tipikusan „evangélizációs“ textussá tenni.

A helyes megoldás abban mutatkozik, ha ennek a textusnak a főmondanivalóját Isten helyes ismeretének ajándékozásában látjuk. Jézus Krisztus adja Nikodémusnak is és minden embernek Isten igaz ismeretét, ami textusunkban is az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek az ismeretét jelenti. Luther módszerét annyiban érvényesíthetjük ennél a textusnál, hogy igénket a teljes Írás fényébe állítjuk, és textusunkat más igék felhasználásával is magyarázzuk és kiegészítjük, azért, hogy hallgatóságunk minél igeibb képet nyerjen a Szentháromságról szóló kinyilatkoztatásról.

Meditáció.

I. Az igénkben szereplő Nikodémus mindenki előtt feddhetetlen, vallásos ember volt. Izrael tanítója, a zsidók vezetője, a farizeusok egyike csak az lehetett, aki a törvény rendeleteit pontosan betartotta. *A vallásos ember Isten-keresésével akarja jobban megismerni Urát* és közelebb akar kerülni hozzá. Ezért keresi fel Jézust is.

Jézus Krisztus szava meglepő Nikodémus számára. Jézus Krisztus váratlanul és gyorsan tért a lényegre, amikor ezt mondotta Nikodémusnak: „Bizony, bizony mondom néked, ha valaki újonnan nem születik, nem láthatja az Isten országát.“ Hiába Nikodémus ellenvetése, Jézus nem vitatkozik, nem cáfol, nem érvel vele szemben, hanem egyszerűen megisméti azt, amit mondott, s ezzel különös nyomatékkal húzza alá előbbi szavait. *Ez azt jelenti, hogy a keresztyén ember élete Isten akarata szerint megújított élet.* Ez a keresztyén élet konkrét és kézzelfogható keresztyén magatartásban jelenik meg. Új viszonyt teremt Istennel és éppen ezért új viszonyt jelent az embertársakkal.

Jézus Krisztus azt is megmondja, hogy ez az újonnan születés felülről történik, *Istentől indul el.* Ha Nikodémus számára lehetetlen is ez az újonnan-felülről való születés, de Isten számára lehetséges. Lehetséges minden esetben, ha valaki elfogadja ezt az ajándékot.

2. Az a tanítás, amit Jézus Krisztus Nikodémusnak ad, az újjászületés követelményét állítja középpontba. De míg ezt teszi, kinyilatkoztatást ad a Szentháromság egy igaz Isten működéséről is.

Nikodémus is utal Jézus Krisztusnak az Atyával való benső összefüggésére: „Mester, tudjuk, hogy Istentől jöttél tanítóul.“ Ez azonban kevés önmagában. Az evangélium Jézus Krisztusra mutat, amikor ezt mondja: „Senki sem ment fel a mennybe, hanem ha az, aki a mennyből szállott alá, az embernek Fia, aki a mennyben van.“ Az a Jézus Krisztus, aki Nikodémust tanítja, „a mennyből szállott alá“, és oda megy vissza, és most és mindörökké „a mennyben van“. Az ősi Apostoli Hitvallás szavai szerint: „Űl az Atya jobbján.“ Ebből kitűnik Jézus Krisztusnak az Atyával való páratlan viszonya. Ez a viszony azonban nem öncélú, hanem az emberért van. Jézus Krisztust úgy emeli fel az Atya, ahogy Mózes felemelte az érc kígyót népe elé. Aki csak feltekintett az érc kígyóra, az mind életben maradt a mérges kígyók marása ellenére is. Jézus Krisztus úgy áll ott mindnyájunk szeme előtt, mint az Isten által magasra felemelt érc kígyó: *aki reá és az ő keresztyére hittél tekint, az veszi a keresztyén új élet ajándékát.* Aki hisz őbenne, örök élete van annak. Azért jött az embernek Fia, „*hogy valaki hiszen őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.*“ Ez tehát azt jelenti, hogy Jézus Krisztus páratlan viszonyát az Atyával az ember javára fordítja. Az ember új életre vezetése az ő kitűzött célja.

Amilyen szoros és benső kapcsolat áll fenn az Atya és a Fiú között, ugyanilyen szoros összefüggés van az Atya, Fiú és a Szentlélek között is. Jézus Krisztus szava szerint: „Ha valaki nem születik víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába.“ A Lélektől való születés ugyanazt az új embert akarja létrehozni, amelyért az Atya elküldte a Fiút, és amelyért a Fiú érc kígyóként felemeltetett. Igénkben is tükröződik az, amit a teljes Írás bizonyágtételként az egyház így foglalt ősi dogmatikai formulába: „*Spiritus qui procedit a Patre Filioque.*“ Az Atya-Isten és a Fiú-Isten együtt eredete a Szentléleknek, ebből táplálkozik a Szentháromság benső egysége.

A modern ember számára akkor válik nehezzé ennek a megértése, ha a saját emberi személyünk mintájára külön-külön képzeljük el az Atyát, a Fiút és a Szentlelket. A régi egyházi nyelv kifejezése: egy Isten három személyben, — félreérthetetlen volt, mivel a személy a latin és a görög szóhasználatban magyarrá legjobban a létformával fordítható. Eszerint, amikor a keresztyén egyház a Szentháromságról beszél, azt érti rajta, hogy *Isten nemcsak egyféle módon létezik, hanem úgy, mint Atya, mint Fiú, mint Szentlélek.* Az ősi Athanásiusi Hitvallás szavai szerint: „Ugyanúgy mindenható az Atya, mindenható a Fiú és mindenható a Szentlélek, és mégis nincs három örökkévaló, hanem egy örökkévaló, mint ahogy nincs három teremtetlen és három mérhetetlen, hanem egy teremtetlen és egy mérhetetlen.“

3. Mindez azonban nem valami elvont dogmatikai igazság csupán. Akkor válik ez számunkra léletté, ha rádöbbenünk arra, hogy ez az oszthatatlan Szentháromság mindenestől az ember javát munkálja. Miniket azért érdekel a Szentháromság tanítása, mert belőle megtudjuk, hogy Isten mint Atya, mint Fiú, mint Szentlélek, szereti az embert és boldogulását akarja.

Istent Atyának nevezzük és mi az ő gyermekeinek neveztetünk. Ő részt ad nekünk a maga természetéből, életéből és lényéből, azáltal, hogy Jézus Krisztust adta értünk, „aki képe a láthatatlan Istennek, minden teremtménynek előtte született. Mert őbenne teremtetett minden, ami van a mennyekben és a földön, láthatók és láthatatlanok, akár királyi

székek, akár uraságok, akár fejedelemségek, akár hatalmasságok; mindenek őáltala és őreá nézve teremtettek". (Kol 1, 15—16). Erről a Krisztusról tesz bizonyosságot a Szentlélek, őhozzá vezet, és általa ad újonnan felülről való születést. Ez a Krisztus pedig *teljes hatalmát és isteni ereje teljességét az ember üdvözítésére, életének megjavítására fordítja.*

Amikor tehát a keresztyén ember ettől a Krisztustól veszi át az új élet ajándékát, az nem lehet más, mint *krisztusi jellemvonásokat magán hordozó élet.* Ez azt jelenti, hogy az újjászületett keresztyén ember úgy szereti embertársát, ahogy Krisztus szerette az embert, úgy szereti az egész világot, ahogy Krisztus odaszánta magát azért. Úgy szánja oda magát az emberek szolgálatára, ahogy Krisztus odaszánta magát. Erre vonatkozik Pál apostol biztatása: „Annakokáért az az indulat legyen bennetek, amely volt a Krisztus Jézusban is“ (Fil 2, 5).

A Szentháromságról szóló tanítás tehát hirdeti az Atyának, a Fiúnak, a Szentléleknek a mélységes emberszeretetét. Ez pedig arra kötelezi az új életben járó keresztyén embert, hogy a Szentháromság egy örök igaz Isten akarata alá rendezze életét, úgy cselekedjen és úgy éljen, ahogy az a Szentháromság Isten lényegének megfelel. *Nem újjászületett ember az, aki ajkán hordozza a kegyes szavakat, de élete nem igazodik a Szentháromság Isten emberszerető akaratahoz. A hitből fakadó teljes életújulás összekapcsol minket népünk felemelkedéséért folytatott küzdelmével, megacélozza munkaerőnket, a kötelességteljesítésben, helytállásra készítet az élet jobbá, szebbé tételének minden frontján, elmélyíti felelősségérzésünket az emberség békés és szebb jövődjének biztosításáért folyó küzdelemben.*

Magyar evangélikus egyházunk ennek az életújulásnak az ajándékában él és cselekszik, s ez azt az elkötelezést jelenti, minden lelkész és minden egyháztag számára, hogy részesévé legyen Isten egyházat megújító cselekvésének, elfogadja a Szentháromság-Isten emberszerető akaratának mai konkrét vonásait, s átvegye Jézus Krisztus ajándékát, azt a megújult keresztyén életet, amely hitben és jócselekedetben egyaránt ékes!

dr. Ottlyk Ernő

Szentháromság u. 1. vasárnap — Lk 16, 19—31.

A gazdagról és Lázárról szóló történetet két évezreden át hallgatták elégtétellel az elnyomottak, a kismizettek, jól esett hallaniok Jézus Krisztus ajkáról ezt a példázatot, amelynek éle *az embertelenség, a szív-telenség, a durva önzés ellen irányul.*

1. Jézus Krisztusnak ez a példázata egyike a legmegindítóbbaknak. Emberszeretettől áthatott szíve mélyen átérezte *az emberi elnyomás miatt szenvedők fájdalmát.* Lázár nyomorult koldus. Ki van zárva az élet javaiból. Arról nincs szó, hogy ki miatt történt ez, de az éles szembeállítás: a dúskáló gazdagnak és a koldus Lázárnak az egymásmellé helyezése, magábanvéve is *kihívja az emberi igazságérzetet a gazdag ellen.* Rádásul a nyomorult Lázár beteg is. A gazdag „kapuja előt volt vetve“. Nincs senki, aki fekélyes testét gyógyítaná, aki róla gondot viselne, étellel vagy itallal gyámolítaná. A gazdag azt sem mondhatta, hogy nem tudott a Lázár szegénységéről és betegségéről, hiszen a kapuja előtt feküdt a szerencsétlen, s talán még kénytelen volt rajta át is lépni, amikor ki vagy bejárt a kapun. Jézus Krisztus példázata világosan megállapítja a gazdag felelősségét. Minden ép és egészséges emberi együttérzés segíti a bajbajutottat. Itt azonban egyedül a kutyák nyalogatják az

ő sebeit. A kutyák Palesztinában a megvetett és lenézett állatok közé tartoztak. Azonban ezek is megelőzik a segíteni akarásban a gazdagot.

Nem véletlen, hogy Jézus Krisztus Lázárnak, vagy héberesen Eleázárnak nevezte a példázatában szereplő szegény embert. Ez a név annyit jelent, mint „Isten segíts”. Ez azt fejezi ki, hogy *Lázár bizodalma Isten emberszeretetébe vetette*. Luther szerint az a tény, hogy Lázárt az angyalok Ábrahám keblére vitték, azt jelenti, hogy Lázár bizodalma ugyanabba az ígértbe vetette, amelyet Ábrahám kapott Istentől, mikor azt ígérte neki, hogy az ő magyában megáldatnak majd a föld minden nemzetségei. Luther szerint tehát *ehhez az ígérethez ragaszkodott Lázár*, s abban az Eljövendőben reménykedett, aki a betlehem-i istállóban való születésével fejezte ki együttérzését a szegényekkel és kisemmizettekkel, s aki küldetése egyik céljának tartotta, hogy a szegényeknek örömhírt hirdessen.

Jézus Krisztus földi élete tele volt gyógyítással, bajok elvételével, nyomorúság megszüntetésével. Ezzel a működésével teljes összhangban áll az, hogy *gyakran hívja fel a figyelmet példázataiban, hasonlataiban, igehirdetésében az emberen való segítségnek a keresztyén kötelezettségére.* Így szólaltatta ezt meg az irgalmas samaritánusról szóló példázatában, ahol a példázat élt az embertelen pap és lévita ellen irányul, és így szólaltatja ezt meg ebben az ígében is, ahol a gazdag emberen csattan az ítélet ostroma.

2. A gazdag embernek bőven van pénze és vagyona, bíborba és bársonyba öltözködik, vígan lakmározik és dőzsöl, semmittevésben és testi élvezeteinek kiélésében zajlik le üres és céltalan élete. Ez a *hitvány életmód* magában véve is Jézus Krisztus egyik vádját képezi a gazdaggal szemben. A másik vád az *embertelen, könyörtelen gonosz közönyösség* Lázárral szemben. *Luther ezt a gazdagot olyan disznóhoz hasonlítja, aki másokkal mit sem törődve, egyedül fal fel mindent.* Luthernek ez a mondanása szemléletesen fejezi ki a gazdag ember magatartását, aki csak azt tartja szem előtt, hogy neki mindene meglegyen bőven, s más ember ügye és baja egyáltalában nem érdekli. A pénz és a vagyon kevélyé és felfuvalkodottá teszi, s a másik emberrel való szolidaritás vállalásának leg-
elemibb erkölcsi kötelezettségét semmibe veszi.

Isten színe előtt azonban nem lehet az erkölcsi igazságot büntetlenül áthágni. Ha már a földön nem érte utól a büntetés a gazdagot, bűnhődnie kell az örökkévaló kárhozottban. Míg ugyanakkor a nyomorult és megvetett Lázár felé fordítja Jézus Krisztus példázata minden rokonszenvűnket, s neki nyújtja az üdvösséget.

3. A gazdagnak Ábrahámtól való segítségkérése igazságosan kap elutasító választ. Hasonlóan igazságos az, ahogy Ábrahám elutasítja azt a kérést is, hogy a gazdaghoz hasonló életmódot folytató testvérei különös és rendkívüli módon kapjanak figyelmeztetést a megtérésre. „Van Mózesük és prófétáik, hallgassák azokat.” Ez nagyban *emeli az igehirdetői hivatal értékét.* Azt jelenti, hogy Isten ígéje megadta a szükséges útmutatást a helyes emberi életfolytatásra nézve. Nincs szükség sem új kinyilatkoztatásra, sem az ige hirdetésétől eltérő, különleges módszerekre.

Mit hirdetnek Mózes és a próféták? Két alapvetően fontos tanítást.

a) Az első az, hogy *utalnak az asszony megígért magvára, aki a kinyitott fejtétőporja, vagyis a gonoszág hatalmát megtöri.* Az asszonynak ezzel a megígért magvával jó a földre Isten igazsága, kinyilatkoztatása, ereje, ami arra ösztönzi a benne hívőket, hogy a megígért Messiást hallgassák, beszédéhez ragaszkodjanak és ígértében bízzanak. A Jézus Krisztusban való hit az a helyes út, amely a bűntől és haláltól megment és üdvösségre visz.

b) A másik alapvető tanítás, amelyről Mózes és a próféták beszélnek, a következő: miután igazságunkat a megígért Megváltóban megtaláltuk, Isten gyermekeivé fogadott minket, *engedelmességgel tartozunk az irtalmasság Atyjának, s embertársainkhoz való viszonyunkban is azt kell cselekednünk, amit ő parancsol.* Az ő nagy parancsolata pedig az Isten-és emberszereteten foglalható össze.

c) E kettő tehát a hit és az Isten iránti engedelmesség, a legszorosabban összetartoznak. *A hit arra szolgál, hogy bűneinktől megszabaduljunk és Isten fiaivá legyünk. Az engedelmesség pedig arra való, hogy általunk sokasodjanak a szeretet cselekedetei, hitünkért és Istenünkért legyünk embertársaink üdvösségének és javának munkálói.* Mózes és a próféták a részletekbe menően is megadták az Isten- és emberszeretet cselekedeteinek körvonalait. De különösképpen is megadta azokat Jézus Krisztus. A teljes Írás fényében világosan kell előttünk állania Isten ide vonatkozó akaratának. Akiknek pedig ez sem elég, azok felé méltán hangzik Isten szava: „Ha Mózesre és a prófétákra nem hallgatnak, az sem győzheti meg őket, ha valaki a halottak közül feltámad.”

4. Ez az ige a mi életünk számára is Isten útmutató szava. Ezen keresztül akar Jézus Krisztus szétzúzni és kárhozatni minden ember-telen magatartást, de ugyanakkor ezen keresztül akarja elmélyíteni bennünk a felebarátért cselekvő, tevékeny szeretetet.

Elftéli a társadalmi igazságtalanságot, amelyben egyik ember elhárásolja a másik elől az élet javait. Nem tartja egyszerű „szabad verseny”-nek a gazdag és Lázár között fennálló különbséget. A gazdagot elmarasztalja a másik emberről való gondoskodás teljes hiánya, valamint közösg-ellenes, elzárkozó, önző magatartása miatt. *A felelőtlen közöny, a befelé fordult életfelfogás magában véve is méltó a kárhozatra, mert Isten „nagy parancsolatának” a teljes megvetését jelenti.*

Jézus Krisztus szavának arra kell ösztönöznie a keresztyén embert, hogy *teljes felelősséget érezzen felebarátai sorsának javulásáért, embertársai javának előmozdításáért.* Mózes, a próféták és az egész Szentírás éppen az ellenkezőjét hirdetik annak, amit a kárhozott gazdag cselekedett. Az igazi keresztyén felebaráti szeretet felkarolja szívvel-lélekkel a másik embernek, az egész népnek, az egész emberiségnek az ügyét!

Ezt várja tőlünk, a mi Urunk, aki olyan élesen leleplezte a kárhozatra méltó emberellenes tulajdonságokat. Ez a figyelmeztető példázat azért hangzott el előttünk, hogy óvjon a hasonló magatartás árnyékától is, és meggyökereztesse bennünk azt a jó és szent magatartást, amit a Mestertől tanulhatnak a tanítványok.

dr. Ottlyk Ernő

Szentháromság u. 2. vasárnap — Lk 14, 16—24

1. Sundar Singh, a nagy indiai misszionárius a háború előtt európai körútja során hozzánk is ellátogatott. Egy egyházi újságíró megkérdezte tőle, hogy mi a véleménye neki, az ifjú keresztyén egyházak képviselőjének az európai keresztyénségről. Sem ő, sem mások nem várták azt az eléggé lesújtó feleletet, amit kapott. Sundar Singh elmondta, hogy az „öreg” Európa keresztyénei bizony nagyon megöregedtek. Kiveszett belőlük az az erő, amelyik élteti a keresztyénséget. Életünkkel, cselekedeteikkel megcsúfolják Jézust, és azt, amire elhívtak. Az európai keresztyének, — akiknek pedig példaként kellene az indiai és a többi ifjú egyházak előtt járni — messze elmaradtak hit dolgában azok mögött, akik jóval később hallották meg az evangéliumi üzenetét.

Jézusnak ez a példázata is arról szól, hogy a „hivatalosok“ magatartásukkal sokszor megcsúfolják azt, aki elhívta őket és azt, amire elhívták és ezáltal lényegesen hátrányba kerülnek azokkal szemben, akik később ugyan, de igazán meghallották Isten hívását. Ugyanakkor megmutatja azt is, hogy az ilyenek magatartása mindig a hitükre, annak elégtelenségére vet fényt.

Ebben az igében Jézus nyilvánvalóvá teszi, világosan meghirdeti azt a tényt, hogy az Atya szeretetből, válogatás nélkül minden embernek adja az Ő országába való meghívást. A nagy vacsorára való hívás abban a „kitüntetésben“ részesíti az embert, hogy Isten nem tekinti azt a távolságot, ami közte és az ember között van, hanem szinte feljogosítja arra, hogy Vele közösségben legyen. Az Isten közösségében örömebe való hívás egyetemes. A hirdetett ígén keresztül ezt a hívást meghallhatja mindenki, sőt az ígén keresztül azt is megláthatja mindenki, hogy milyen nagy dolgot cselekszik Isten az által, hogy az Ő országában való lakozást számunkra lehetővé teszi.

2. Azt lehetne gondolni, hogy Jézus példázatában a nagy vacsorára való hívás örömmel tölt el mindenkit. De sajnos éppen azért igaz a példázat, mert Jézus benne nyíltan megmutatja azt az emberi, vagy talán keresztyéni gyarlóságot, amelyik nem tud örülni az ajándéknak, sőt kezeken visszautasítja azt. Jézus nyíltan rámutat arra a szomorú valóságra, hogyan veszik semmibe az elhívottak Isten hozzájuk forduló szeretetét, hogyan lesznek közömbösek és hogyan igyekeznek kibújni a meghívás alól.

Éppen ezért ez a példázat Isten hívásának egyetemességén, a tulajdonképpeni evangéliumon kívül felhívja a keresztyének figyelmét arra, hogy az egyetemesség elkötelezést jelent. Ez pedig a keresztyén életnek hitből folyó cselekedete. Pál apostol 1. Tess 2, 12-ben ezt mondja: „... kérve kértünk, hogy Istenhez méltóan viseljétek magatokat, aki az Ő országába és dicsőségébe hív titeket“. Ebből a páli igéből láthatjuk azt, hogy a meghívás visszautasítása nemcsak egyszerűen Istennek és az Ő szeretetének megtagadása. Visszautasítás az is, amikor templomozó emberek abban a hiszemben, hogy ők végeredményében jó keresztyének, magatartásukkal, életfolytatásukkal ellene mondanak ennek a meghívásnak.

Jellemző az, hogy a példázat szerint a hivatalosak éppen olyan okokat hoznak fel mentségül, amik nem adhatnak okot senkinek a meghívás visszautasítására. Hamis érvelés az anyagi javakra vagy a családi életre való hivatkozás. Hamis ezeknek olyan beállítása, mintha ezek nem az Isten ügyéhez, hanem e világhoz tartoznának. Hamis minden ilyen az emberi életet kettéválasztó mentegetőzés, hiszen éppen ezekben is meg kell látnia a keresztyén embernek Istennek cselekvését és szeretetét.

3. És most térjünk vissza arra, amit Sundar Singh mondott az európai keresztyénségről. A történeti egyház, vagy helyesebben az egyház a történelemben sokszor megfélekezett arról, hogy nem elég azt a tényt tudnia és hirdetnie, hogy ő a meghívottakhoz tartozik, sőt, hogy egyedül ő a meghívott. Bizony be kell vallanunk, hogy az egyház népe, egészében és egyénenként is sokszor megfélekezett és megfélekezik ma is arról, hogy Istennek ez a mondata: Jertek, minden kész — nemcsak Isten megszólító szeretetét adja hírül és nemcsak feljogosít valamire, hanem ugyanakkor elkötelező erjű is. Elkötelez olyan életre, olyan magatartásra és cselekvésre, amelyik egészében ígént mond erre a meghívásra. Ilyen értelemben valóban sok bűn, nagyképűség, magunkkal megelégedés, másokkal nemtörődés, vagy rosszul törődés és Isten hívásának a semmibevé-

tele terhel bennünket. Az Evangélikus Élet hasábjain olvashattuk Péter János református püspök beszámolóját kínai útjáról. A kínai keresztyének múltbeli és mai helyzete komoly figyelemzetés a „fehér“ keresztyének számára: mennyi szeretetlenség volt bennünk, mennyi rosszat kaptak tőlünk és mennyire előttünk járnak ma már sokmindenben. Az Isten meg akarja tölteni az ő házát (23—24 vers) és ha a magukat hivatalosaknak tartók nem mennek el, gondoskodik arról, hogy legyenek, akik elmennek. Énekeskönyvünk 414. sz. éneke ezért lehet az egyház állandó bűnbánati imája.

4. De szűkíthetjük a problémát. Nem kell nekünk feltétlenül missziói kérdésekről beszélnünk, hogy meglássuk ennek a példázatnak igazságát. *Felvethetjük, sőt fel is kell vetnünk így is a kérdést: Vajon milyen fogadtatásra talál az egyházban, gyülekezeteinkben, az egyes keresztyén emberben Istennek az a hívó szava, amelyik ma is hangzik a szószékekről? Vajon a mi mai gyülekezeteink tudják-e, hiszik-e, hogy az Isten hallatlan nagy cselekedetét tudtul adó mondat: „Jertek, minden kész“, nem pusztába kiáltó szó akar lenni, hanem olyan, aminek visszhangját a mi életünk adja meg? Nem lehet ma sem semmi előjogunk másokkal szemben, ha az elkötelezésben, az Istenhez méltó életben nem járunk elől.*

Tulajdonképpen így ez az ige az egyháznak, a keresztyénségnek a lényegéről beszél. Mi az egyház, miért van az egyház? Azért van egyház, mert Isten hívása elhangzott. Azért van egyház, hogy Isten hívása ma is hangzónak benne. *Azért van az egyház, hogy ezt a hívást úgy tegye egyetemessé, hogy közben az elkötelezésben, a „méltóan“ élésben elől járjon.*

Mások is ezt várják a keresztyénségtől, az egyháztól, nemcsak Sundar Singh. De addig, amíg embereknek óhaja és kívánsága ez, addig — ha szabad így mondanunk — nincs végzetes baj, mert mindaddig érvényes Isten bűnbocsánatának hirdetése és mindaddig megtérhet az egyház és az egyes keresztyén is. Mi lesz azonban akkor, ha Isten fogja az ítéletet kimondani az utolsó napon: „...senki azok közül a hivatalos férfiak közül meg nem kóstolja az én vacsorámat“ (24. vers).

Adja Isten, hogy legyen az egyháznak mindig bűnbánata és legyen olyan megtérése, amelyik Isten hívását konkrét formában tudja megválaszolni.

Juhász Géza

Szenháromság u. 3. vasárnap — Lk 15, 1—10

1. Jézus magatartásán gyakran megbotránkoztak a körülötte élő vallásos emberek, akik valamiképpen annak a kornak az igaz, megbecsült vallásosságát élték és képviselték, voltak bár írástudók, farizeusok vagy ezek követői, állandó templomlátogatók, sőt nem egyszer maguk a tanítványok. Ennek a megbotránkozásnak az volt az oka, hogy Jézus hozzájuk képest egészen újszerűen és tőlük nagyon eltérően s ezért sokszor meglepően tekintett az ún. bűnös emberekre és viselkedett velük. A vallásos magatartás akkoriban — s végeredményben azóta is változatlanul — ezekkel az ún. bűnös emberekkel szemben a megvetés, elfordulás, elkülönülés volt, mivel rút és undok bűneik ennél többet nem is érdekeltek. A jó és a bűnös embert azonban nem mindig a konkrét bűn különböztette meg egymástól, habár gyakran ez is. A paráznák, vámszedők és többi bűnösök sorában betegek, pogányok, és egészen egyszerű, szürke emberek is voltak, akiknek bűnösségét talán semmi más nem bizonyította a vallásos emberek előtt, mint egy véletlen szerencsétlenség (vö.

Lk 13,1—5). Az istentisztelő, tisztességes emberek szemében csak az különböztette meg őket a leprásoktól, hogy ez utóbbiaktól egészségi okokból és sajnálkozva kellett őrizkedni, míg az előbbiektől erkölcsi (természetesen vallás-erkölcsi) okokból és megvetéssel.

Mialatt a vallásos emberek tisztas távolból szemlélték Jézust és kicsit finnyáskodva, bírálgatva figyelték szavait, addig az *ún. bűnösök szíves örömmel keresték Őt vagy találtak rá, önként gyülekeztek őhozzá és odaadón hallgatták Őt.* Mai alapigénkben Isten ígéje arra mutat rá, hogy miért gyülekeztek ezek az emberek Jézushoz, miért szerették Őt és miért követték.

2. *A vallásos emberek úgy tekintettek az emberekre, mint elveszettek-re, Jézus pedig mint megtalálni valókra.* Ő is látta, hogy az emberek életéből hiányzik valami, több-kevesebb hiányzik ahhoz képest, ahogyan Isten megteremtette vagy a teremtésben megtervezte az emberi életet. A farizeusoktól eltérően még többet is látott, mint magát a konkrét hiányosságokat, azaz bűnöket, látta ennek gyökereit, azt amit az egyház aztán eredendő bűnnek vagy eredetünk bűnének nevezett el. Ez kétszeresen is megváltoztatta és magasan a farizeusoké fölé emelte az emberekkel való bánásmódját. Először is teljesebben ismerte az embereket, és az emberek életét s a dolgokat valóságos helyzetükben, méretükben és értékükben látta. A farizeusi ember mindig megelégszik a felülettel: észrevesz valami valóságos vagy vélt bűnt, személyes vagy adódó tévedést és ebből rövid úton vonja le következtetéseit. A farizeusi ember csak az első tekintetre is szembeötlőt figyelt s nem illesztette azt be a dolgok összefüggésébe. Jézus az embert mindig ilyen teljesen nézte s ezért a samáriai asszony életében mindent észre tudott venni s szívéhez férközhetett, mert arra tudott rátapintani, amit maga az asszony is homályosan érzett, amivel lelkiismeretében egyetértett, ami fáj neki, s ami éppen ezért a megújulásnak a csírája és lehetősége is volt.

Másodszer is Jézus — mivel teljesebben és helyesebben ismerte az embert — mindig az érezhető segítő készség bizalomgerjesztő légkörében tudott az emberekhez közeledni. A farizeusi magatartás nemcsak elkülönülő, de egyben elriasztó is. A népi bölcsesség szerint dobszóval nem lehet verebet fogni, s az egyház története azt bizonyítja, hogy ilyen vallásos-farizeusi dobszóval a bűnösöket, azaz az embereket soha nem lehetett igazán megragadni, újjáformálni, megigazítani, istenességre segíteni. A bűn-gyűlölet nagy révületében gőgös és a farizeusok módján elkülönülő evangéliumhirdetési, evangélizáló módszerek végeredményben nem a bűnösök megtérését, helyes értelemben önmagukra találását, felszabadulását, a bűn legyőzését eredményezték, hanem a képmutatás, hívő gőg, szeretetlenség, embertelenség bűnének növekedésével voltaképpen a bűn lepleződését, tetőződését, a bűnösök további megkeményedését — és pedig most már vallásos máz alatti megkeményedését. Az ilyen vallásoskodás vagy állítólagos igehirdetés olyan volt az embereknek mint a korbácsütés, amely elriaszt, sebet üt és keményebbé teszi a bőrt. míg Jézus szava, segítőkészsége, szeretete a gyógyír, amely sebet gyógyít, életet látgyít és a szó szép és helyes értelmében kedvességével az igazságra, a jó útra csalogat.

Az egyszerű emberek megéreztek Jézus szavából, cselekedeteiből, magatartásából, hogy nem azt látja bennük, hogy elvesztek, hanem hogy meg lehet és meg kell találni őket, azaz hogy segít rajtuk.

3. A mi számunkra ebben biztatás és köteletség rejtőzik. Alapigénk két, jóformán azonos példája azt mutatja és magyarázza, hogy Jézusban Isten elfordult azoktól az emberektől, akik meg vannak elégedve önmagukkal és gőgösen ők akarják a bűnösöket tanítani s

megjavítani, és szeretettel fordult azokhoz, akik segítséget várnak és készséggel fogadnak. Tudjuk, hogy Jézusban Isten nemcsak ezektől az emberektől fordult el, nemcsak a kilencvenkilenc igazat hagyta el az egy megkeresni valóért, hanem saját magát is elhagyta, megtagadta. Nem hibázzuk el a példázat értelmét, ha azt mondjuk: Jézus semmiféle áldozattól sem riadt vissza azért, hogy az embereken segíthessen, életüket megigazítsa, őket üdvözítse. Ez a keresztyénség nagy biztatása, az örömhír, ami hitünk alapja, élete, gerince és jutalma.

S egyben kötelesség is. Jézus magatartásának a farizeusokétól különböző vonását egyszerűen így is kifejezhetjük: *Jézus feladatot látott az embereken.* Azt látta, hogy mit kell neki cselekednie, hogy az emberek megváltozzanak, megjavuljanak, megigazuljanak. A vallásos ember rendszerint a másik ember feladatait látja, ezért törvényeskedik, ezért osztogatja jótanácsait, utasítgatja őket s ezért tekinti magát mindig egy kicsit példának. Természetesen tanácsot lehet és kell is adni, Jézus is megtette, utasítást is adott számos esetben s Ő volt igazán a példakép, a követendő minden ember számára. *De egészen más szívről és szívből.* Éppen azért, mert ezt is mindig a maga feladatának látta. Ha a más embereken segíteni akarunk, akkor mindig elsősorban nekünk van feladatumk és kötelességünk, s ez sokféle lehet ugyan, de ezerszínűségében is mindig a szeretet az alapmotívum.

4. Alapigénk szerint fel kell figyelünk még valamire. Jézus magatartásában a farizeusok, a vallásosak különösen is kifogásolták, hogy a bűnösökkel együtt evett. Más szóval ez azt jelenti, hogy *meglehetősen erős közösséget vállalt velük. Az emberek szívéhez az út nem kívülről vezet, hanem belülről.* A farizeusi, a vallásos ember mindig a maga igazságából, megtértiségéből, vallásosságából, jóságából, hitéből, vagy eféleből szól a másikhoz s ezért mindig kitanít. Jézus együtt evett az emberekkel, azaz együtt élt velük, együtt érezte és élte problémáikat és együtt kereste, tanulta a megoldást. Akkor leszünk igaz követői, ha az emberekkel az élet egészében vállaljuk a közösséget és velük együtt keressük az élet kis és nagy problémáira a feleletet. Őszinte szeretettel.

Zay László

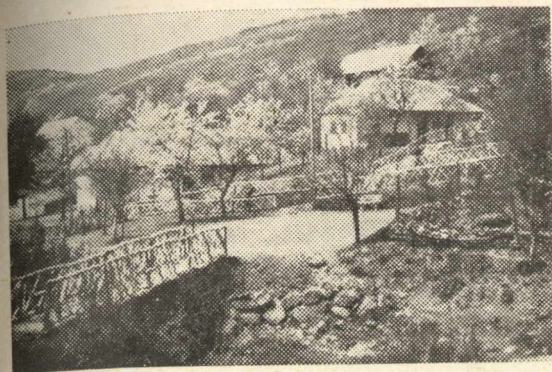
„Mit akarok? Szolgálni akarok. Kinek akarok szolgálni? Az Úrnak az Ő nyomorultjaiban és szegényeiben. És mi a jutalmam? Se jutalomért, se háláért nem szolgállok, a jutalmam, hogy szolgálhatok. És ha közben elpusztulok? Ha elpusztulok, hát elpusztulok, mondotta Eszter, aki még nem ismerte Őt, aki miatt én pusztulnék el és aki engem nem enged elpusztulni. És

ha közben megöregszem? Szívem zöldelni fog, mint a pálmafa és az Úr kegyelemmel és irgalommal elégit meg. Békében járok és semmi felől nem aggódom.“

(Löhe)

„Csak az az igazán magával ragadó prédikáló, akiről az ember ige hirdetése alatt megfélemedezik.“

(Riehl W. H.)

Mátraszentistván

Mátraszentimre-
Bagolyirtás

Fót

D. Dezséry László püspök prédikál a pápai gyülekezetben

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus lelkeszi szakfolyóirat

Kiadja az Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály

Felelős szerkesztő és kiadó: D. Dr. Vető Lajos

Ára 12 forint.

Előfizetés: egy évre 144 forint, félévre 72 forint

Csekk számla: Lelkipásztor kiadóhivatala, Budapest 220 507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Puskin-utca 12.

Telefon: 142—074

Példányszám: 750